

" సంసార సౌఖ్యము "

మ॥ అలుకే లేదు; శరీరకష్టమున నే యానందవిస్ఫూర్తి; పొం
తలులే; వాలుమగల్ చరింతురొకళ్లై; దైవార్తమైనట్టి యే
కలియోగంబియొ చాలునాఁకలికిఁ; జీకాకెన్నఁడుం గల్గ; ది
మ్ముల కింకెమ్మెయి లోపముండును? వనమ్ముల్ పర్వతమ్ముల్ సుఖ
స్థలముల్; రోగము రొచ్చులేక యొడ లిచ్ఛాధీనమైయుండు ని
చ్చలు; సంతానము గారకాయ; లదిరా సంసారసౌఖ్యంబు ప
ల్లెలలోనం దనువెత్తు నచ్చముగ నీలీలన్ విలోకింతురో !!

పః కృః మూర్తి.

జూలై - 1935 గృహలక్ష్మి

శ్రీ లక్ష్మీ సేవా సదనము

ఏలూరునగరములో శ్రీయుత కొల్లిపర బాబూరావుగారి సతీమణి శ్రీమతి లక్ష్మీనరసమ్మగారు శ్రీలక్ష్మీసేవాసదన మనుపేర నొక యువతీవిద్యాలయమును గతసంవత్సరము స్థాపించినారు. శ్రీయుత బాబూరావుగారు ప్రాథమికవిద్యయు, వయోజనవిద్యయు నెల్లఱకును సులభముగ లభించుటకై తయారు చేసిన తెలుగుఅక్షరముల పటములు, పేరుల పటములు, సులభ వైజ్ఞానికవిషయములు, ఆధ్యాత్మికధర్మములు మొదలగు వానిని గూర్చి మున్నొకసారి 'గృహలక్ష్మి'లో విమర్శింపఁబడియుండినకతన పాఠకులకు విశదమైయే యుండును. ఇట్టి అమూల్యమగు విజ్ఞానపద్ధతులు పుస్తకములలో మాత్రము మూయబడియుండక ప్రచారములోనికి తెచ్చుటకే వారి సతీమణి యీ విద్యాలయమును స్థాపించినారు.

ఈ విద్యాలయసంస్థాపకుల విద్యావిషయకమైన ఆశయములను మనము గ్రహించితిమేని, ఈవిద్యాలయ మీసంవత్సర మొనరించినకృషిని సులభముగ నెఱుంగఁగలము. పాశ్చాత్యదేశములలోవలె విద్య నిర్బంధముగనుండక విలాసప్రదమై యుండవలెను. ఆదేశములలోవలె ఫాసిస్టు భావములో, నాజీభావములో, కమ్యూనిష్టు సిద్ధాంతములో, ఇంపీరియలిష్టు తత్వములో బాలురయొక్కయు వయోజనులయొక్కయు మెదడులలో క్రుక్కక వారిజ్ఞానమునకు సహజపరిణామ మొనగూడునట్లు చేయవలెను. జ్ఞానమనగా మన కవసరమున్నను లేకున్నను ప్రపంచములో నెన్ని దేశములు, జాతులు, యంత్రములు, జంతువులు

మొదలైనవున్నవో, ఎన్ని యుద్ధములు పోట్లాటలు జరిగినవో, మొదలైన విషయములనుగూర్చి బట్టీపెట్టించి, కొంచెము తప్పినవారిని ఫేలుచేసి హింసపెట్టుట కాదనియు, ప్రధానముగ బోధించవలసినది ధర్మవిషయమనియు, తక్కినవిషయములెల్లయు అత్యంతావశ్యకమై, సమీపమైయున్న ఆర్థికాదికములకు చెందవలెననియు వారి ఆదర్శము. విద్య సులభముగ రావలెనన్న విద్యార్థులను తిట్టి కొట్టి కోపించి ఫేలుచేసి ఎగతాళిచేయుటలు లక్షణములుకావు గనుక, చెప్పబడిన ప్రతివిషయము వారికి సులభముగను, ఉత్సాహప్రదముగను, మఱువరానిట్లును వచ్చుటకై చిత్రపటములు, వాక్యములు మొదలగువానిని గోడలనిండ అంటించి విద్యార్థులమనములు విజ్ఞానమునకై ఉవ్విళ్లూరునట్లు చేయవలెను. అసంఖ్యాకులగు విద్యార్థుల నొకే పెద్దమందిరములో మందలు మందలుగా క్రుక్కుట పట్టణములలోని స్లమ్సు లేక కుప్పములకంటె భేదముకాదు కనుక 500 మందియైనను చేరకముందే పాఠశాలను రెండుగా చీల్చవలెను. పాఠశాల లెన్నియుండిన నంతమంచిది కాని ఒక్కొకపాఠశాలలో నెంతమందిని క్రుక్కిన అంత మంచిదికాదు.

పాఠశాలల గోడలనిండ చిత్రవిచిత్రములగు పటములు తగిలించినచో విద్యార్థుల చిత్తములయం దనేకభావములను రేపి అనేక ప్రశ్నలు వేయించును. మఱికొన్ని పటములు వాటికి జవాబులు చెప్పును. పంతులుగారు నిమిత్తమాత్రులుతప్ప అక్షరములుకూడ ఆటలవలె తమంతట తామే వచ్చును; అక్షరములనుండి పేరులు, పేరులనుండి వాక్యములు, వాక్యములనుండి కథలు మొదలగునవి ఒకటిరెండు సంవత్సరములలో చాలావరకు బొమ్మలసహాయముననే నేర్పనగును. విద్యాశాఖ డిప్యూటీ డైరక్టరగు శ్రీ సదాశివరెడ్డిగారు ఈ విధానమును మెచ్చి 'ఇందలి గోడలు సజీవపురుషులవలె మాటలాడుచున్న'వని వచించినప్పుడు విధానముయొక్క మహాత్వము నెల్లరును గ్రహించుట సులభసాధ్యము. ఇంతకంటె కొంచెము పెద్దతరగతులవారును వయోజనులును పఠించుటకు వార్తాపత్రికలు దేశీయగ్రంథములుగల ఒక పఠనాలయ మీపాఠశాలకు చేర్పబడియున్నది.

మనదేశములో పాఠశాలలనగానే అక్షరాలు విషయములు కంఠతాపెట్టి ఒప్పచెప్పెడి ఒకానొక వింతరకపు చదువుకొరకని ఒక భావము వ్యాపించియున్నది. ఇందుకొరకు వేలకొలదివిద్యార్థులు చేరుటయు, అదృష్టవంతులు నెగ్గుటయు, లేనివారలు అనగా నూటికి 80 మందిచొప్పున ఫేలయి యేడ్చుచుండుటయు అలవాటయినది. పాఠశాలల యొక్క ఉద్దేశ్యము ఉపాధ్యాయులు తాము కంఠతాపెట్టుకొని వచ్చిన విషయములు విద్యార్థుల ముందర యాకరువుపెట్టుట కాక విద్యార్థుల నొకొక్క కళయందో వృత్తియందో తరిఫీదుచేయుట యను భావమింకను ఈదేశములో ఏర్పడలేదు. విద్యా

ర్థులకు స్వయం సహాయశక్తి, ఓర్పు, పట్టుదల, క్రియాశక్తి, విద్యాసక్తి మొదలగు గుణములు కార్యరతులగుటవల్లనే సాధ్యములు కాని, చిలకపలుకు లెన్నాళ్లు బట్టీ పెట్టించినను ఆసద్గుణములు చెడునేకాని క్రొత్తగారావని యెవ్వరికిని తెలియకున్నది. విద్యార్థి స్కూలువిడచి రాగానే నీవేమి చేయగలవని యడిగిన ఫలానాపనులు చేయగలనని చెప్పవలెనుగాని నీకేమి వచ్చునని అడిగిన నాకు ఫలానాపాఠములు వచ్చునని కంఠతాపెట్టినది ఒప్పజెప్పిన ప్రయోజనము లేదు సరేగదా తరువాత అతని జీవయాత్ర కూడ అనుకూలముగా సాగదు. ఇది మన దేశములో ప్రస్తుతము ప్రత్యక్షనిదర్శనమై యున్నది. కేవల జ్ఞానమన్నది యీకాలములో అనేకగ్రంథములలోకి యెక్కించి చౌకగాకూడా అమ్ముచుండుటచేత మిక్కిలి చౌకమైపోయినది. ఈకాలములో అక్కర లేనిసంగతు లెఱిగినవా రెక్కువగాను, కావలసిన పనులుచేయఁగలవారు చాలా తక్కువగాను తయారవ్వుచున్నారు. ఇట్టి అనాగతము పోవలెనని ప్రతీపాఠశాలయు ఒక సేవాసదనమై, అందు నేర్పబడు సాధారణ అక్షరజ్ఞానము చదువులతో బాటు, తాళ్లు అల్లుట, దారము వడుకుట, బట్టలు నేయుట, చక్కని అంచులునేయుట, పిల్లలాడుకొనువస్తువులు తయారుచేయుట, తివాసులు చాపలు అల్లుట, బట్టలుకుట్టుట, కుర్చీలు పెట్టెలు మొదలగువానిని చేయుట, వస్తువులను చెరుగుట జల్లించుట, విత్తనములు జల్లుట, మొక్కలకు గొప్పుపట్టుట, ఆడుట, పాడుట మొదలగుపనులు నెన్నిటినో అక్కడ జరుపుచుండవలెను. ఇట్టిపనులను మనదేశములో వివిధభాగములలో నెట్టి పరికరములతో నెట్లుచేయుదురో తెలుపు వస్తువులయొక్కయు పనులయొక్కయు చక్కని ప్రదర్శనమొండు పాఠశాలలో ఒకభాగములో తెరవఁబడి యుండవలెను. ఇట్టి సందర్భములలోనే అనేక శాస్త్రీయవిషయములను (Elementary Science Principles) ను వారికి బోధపరచవలెను. విద్యార్థుల పరిశోధనాశక్తియు, ఉత్తమవిజ్ఞానాభిలాషయు ఈవిధముగానే వారిలో హెచ్చును. ఇట్టి అభిలాష వారిలో హెచ్చినచో జనసామాన్యముయొక్క దైనికవ్యవహారమున కెంతయు సరిపోవును. ఈ పాఠశాల విధానమిదియే.

భూదేవి సమస్తభాగములలోను మానవులకు కావలసిన ముడిపదార్థములను పండించుచున్నది. ప్రస్తుతము సమస్తదేశముల లోని ప్రజలు వానిని పైదేశములకో లేక యంత్రములకో యెగుమతిచేసి ప్రజలను వ్యర్థులను నిర్వ్యాపారులుగను నొనర్చుచున్నారు. ఏధనాఢ్యుడో కొందరు కూలి వాళ్లనుపెట్టుకొని వానిని ఉపయుక్త వస్తువులుగా యంత్రములలో తయారుచేసి అమ్ముకొని కోట్లకొలది రూప్యములు లాభము కొట్టుచు ప్రపంచమును దారిద్ర్యవంతముగా చేయుచున్నాడు. భారతదేశమువంటి విశాల గ్రామపూరితదేశములో అట్టిపంటలను

తయారీసరుకుగా ప్రజాసామాన్యము వారివారి గ్రామములలో మార్చినయెడలనే ప్రజలకు ముక్తికాని యంత్రములపై ఆధారపడినచో కొనుక్కొంటకుకూడ డబ్బులేక యిప్పటివలె బాధపడకమానరు. భూదేవి పంటలను ప్రయోజనకర అనుభవయోగ్య పదార్థములుగా మార్చగలనేర్పు మన భారతదేశమునకు అనాదినుండియు పుట్టుకతోకూడిన విద్యయైయుండెడిది. యంత్రముల విజృంభణము హెచ్చినప్పటినుండియు అట్టి సమస్తకళలును అంతరించి ప్రజలు నిరాధారులైనారు. ఇట్టివారి కిట్టిసద్వృత్తులయందభిరుచి కల్పించని యెన్నిచదువులు చెప్పినను అవి అంత దండుగ తప్ప రవ్వంత ప్రయోజనములేదు. ఇట్టి శుష్కచదువులలో ప్రజలను నలగగొట్టుటకు ప్రస్తుతపుమాదిరి స్కూళ్లు లక్షలకొలది రూప్యములు ఖర్చుపెట్టి కట్టించి, విద్యార్థుల తలలకుమించిన జీతములను పిండుచుండు విద్యావిధానము నెట్లు ఖండించవలెనో యెల్లరు నెఱిగినదే. అయినను అందుకుప్రతికూలమగు సులభ విద్యావిధానమును ప్రారంభించుట అంత సులభసాధ్యమైన పనికాదు.

శ్రీమతి కొల్లిపర లక్ష్మీనరసమ్మగారు ఇట్టిప్రయత్నమునకై మొట్టమొదట స్త్రీల విషయమునగడంగి ప్రారంభించినందు కెంతయు ప్రశంసాపాత్రురాలు. ఇట్టి పాఠశాలను మొట్టమొదట స్త్రీల విషయములో ప్రారంభించుటకు కారణము పురుషులెల్లరు నిందులో పండితులనికాని, వారికిట్టి పనులవసరములేదని కాని కాదు. పురుషులెల్లరు వారివారి జీవయాత్రలో నెట్లో కాలక్షేపము చేయుచున్నారు. భారతదేశములో స్త్రీలకు పురుషులకంటె ఇట్టి సుందరవిషయముల నేర్చుట కెక్కువ విశ్రామముగలదు. వారికి సంసారతాపత్రయము తక్కువ, కనుక వారిట్టివిద్యలు నేర్చి గృహమునకు కావలసిన అనేకవస్తువులు కూర్చి పురుషులను రంజిల్లచేయగలరు. కాలక్రమమున పురుషులకుకూడ ఇట్టిపనులు, ఇట్టి సంతుష్టశీలము అలవాటయినచో ఉద్యోగసద్యోగములకై పట్టణములమొగము పట్టక తమ పల్లెలలోనే సుఖముగ కాలక్షేపము చేయఁగలరు. ప్రస్తుతమిట్టి పాఠశాల ఇది యొక్కటియే కావచ్చును, కాని అనతికాలములో ఇట్టి పాఠశాలలు వేనవేలు ప్రతిగ్రామమునను స్థాపింపఁబడుననియు, కాలక్రమమున ప్రతి యిల్లుకూడ పూర్వకాలములోవలె ఒక పాఠశాలగా మారిపోవచ్చుననియు శ్రీమతి లక్ష్మీనరసమ్మగారి ఆశయమైయున్నది. ప్రస్తుతపుయంత్ర భూయిష్ఠమైన పాశ్చాత్య నాగరికతయొక్క పతనము భారతదేశమునకు తొలఁగవలెనన్న ఇట్టి గృహపరిశ్రమల నాగరికత చిలువలుపలవలై భారతదేశమునందెల్ల వ్యాపించకతీరదు. భారతదేశాభిమానులెల్లరును గాంధిమహాత్ముని బోధనల నాలకించియు శ్రీమతి లక్ష్మీనరసమ్మగారి ప్రయత్నము ననుకరించియు గ్రామగ్రామమున నిట్టి చిన్నపాఠశాలలను నెలకొల్పుదురు గాక!

వీనికి పెద్దకట్టడము లక్కఱలేదు. విద్వాంసబోధకు లక్కఱలేదు. ఉపాధ్యాయులకు పెద్దజీతము లీయనక్కఱలేదు. బాలబాలికలు పెద్దజీతములు చెల్లించనక్కఱలేదు. వీనిలో చదువుకొనువారికి చదువురాకపోవడ ముండదు. ఫేలన్నమాట యిందు వినబడదు. ఇక్కడ ప్రారంభమైన జీవనచరిత్రయు చర్యయే ప్రపంచములో జీవనపర్యంతమును ప్రతీవ్యక్తికిని సాగును. అన్నవస్త్రముల కెవ్వరును తడుముకొన నక్కరలేదు. అత్యధిక శ్రీమంతులై అతిపేదవారి అన్నముల నపహరించువారు కలికమునకైన కనిపించకుందురు. ఇది నేర్చుకుంట కెక్కువ కాలముపట్టదు. అభ్యాసము చేయుచున్న కొలదియు నాజూకుతనము పొందును. తగుమాత్రము పరిశ్రమతో జీవయాత్రగడచును. వారమునకు నలువది గంటలు కాదుగదా ముప్పదిగంటలపనియైన నుండదు. విశ్రామసమయమునెల్ల వేదాంతవిద్యయందో లేక చారిత్రకశాస్త్రాదిపరిశోధనములకు చెందిన మరి యేవిద్యయందో, కవులు గ్రంథరచనమునందో, విద్వాంసులు పండిత గోష్ఠియందో, చిత్రకారులు చిత్రరచనములయందో ఎవరెవరికి అభిరుచి యెందెందు గలదో అందందు కాలము బుచ్చవచ్చును. ప్రతిగ్రామస్థునకును ప్రస్తుత విద్యావిధానము కంటె యీవిధాన ముత్తమమైనదనుభావ మంకురించిన చాలును. ఈ విద్యావిధానము దానంతటనదే దినదినప్రవర్ధమానమై వర్ధిల్లగలదు. జనులకు సంతుష్టశీలము, భారత సంప్రదాయాభిమానము పొడమవలెను. వారు ప్రస్తుత పట్టణవాసములలోని ఆడంబరజీవనములయందు విరక్తిగొని ధన్యజీవను లగుదురు. మహాలక్ష్మీదేవి నేడు వేనవేలు గృహములను విసర్జించి, అనేకులను నిర్గేహుల నొనర్చి, ఏ ఒకరిద్దరు కోటీశ్వరులు, ఏ కొంతమందియో వారి యనుచరులు మొదలగువారి నాశ్రయించుకొనియున్నది. జనసామాన్య మెల్లరును వారి కత్యావశ్యకమయిన యిట్టి కృషులను విద్యను తిరిగి వారి స్వాధీనముచేసుకొని రాణింపఁగడగనిదే ఆమె తిరిగీ అందరికీ యిల్లువాకిళ్ల నొసంగి, అందరినీ శ్రీమంతులనుజేసి, అందరియిళ్లను కలకలనాడదు.

గాంధిమహాత్ముడు ఖద్దరువ్రతముపూని అఖిలభారత చరఖాసంఘమును స్థాపించిన నాటగోలె అతని కిదియే తపస్సయి అతను తనసర్వస్వమును ఇందుకొరకై యే అర్పించుచున్నాడు. అతని గ్రామోద్ధరణ ప్రయత్నమును తదర్థమైన సంఘమునుగూడ ఈ మహాప్రయత్నముకై యే తంటాలు పడుచున్నవి. చిత్తవిశ్రాంతిలేని దేశసేవకులెల్లరును ఇట్టి శుభసందర్భమున రాజకీయగందరగోళములను అల్లకల్లోలములను వ్యర్థసంరంభములను విసర్జించి, సన్యాసులవలె యోగులవలె యిట్టి సత్కార్యరతులై యే జీవించుచున్నారు. ఎవరో కొందరు విపరీతవాదు లిట్టి సత్కార్యపరాయణత్వముయెడకినిసి యంత్రములలోనే మోక్షమున్నదని బోధనలకు గడంగుటవలన ఏ పట్టణవాసస్థులగు ధనాఢ్యులకో పెద్ద కూలులకోసము తంటాలుపడువారి కొరకో

రుచించును కాని కోటానుకోట్ల గ్రామీణులకు రుచించవు. ఈరహస్యమును గాంధి మహాత్ముడు గుర్తించినట్లు వేరెవ్వరును గుర్తించలేదు. ఈ పాఠశాలవంటి సంస్థల వలన యీసందేశ మెల్లరకుహితమై, యంత్ర వస్తునిరసనము వ్యాపించి, మానవహస్తరచిత వస్తువుల అభిమానము హెచ్చి మానవకోటి యెల్ల సకల సంపదలతో తులదూగుదురు గాక!

కాలము

శ్రీమతి ఎ. కమలాంబగారు

మ. గతులందప్పరు సూర్యచంద్రులును పీక్ష పర్వతవ్రాతము
న్నతభావంబు త్యజించనేరదెప్పుడై నఁ సాగరశ్రేణి స్వ
స్థితి గోల్పోవదు తారక ల్గగనమందే నిల్చుకాలం బదే
గతి మార్పొందగ జేయులోకమున లోకాతీత భావాలచే

ఉ. క్షీరము శ్వేత వర్ణముత్యజించ దొకానొకనాడు వెండిబం
గారములుఁ స్వవర్ణముల బాయవు నేటికి తింత్రిణీఫలం
బారయ పూర్వభావపరిహారము సేయదు కాలమింక నే
తీరు స్వశక్తిచేత జగతిఁ బరిణామ మొనర్పగల్గెడిన్

ఉ. కాలము వేశ్మవంటిది జగంబున వెల్గుసమస్తమందునఁ
గ్రాలెడి వస్తుజాతమెటులఁ జరియించిన నేమిసేయగా
జాలును యేదియుఁ విడదు సద్మముసర్వము దానిబాయునిం
కేలను సంశయంబు పరికింపగ కాలము సాక్షిభూతమా

గీ. ధూమశకటాధి రోహమర్త్యులకు దృశ్య
జగముగదలెడి మాదిరి నగపడుగద
తద్విధంబున కాలమంతయును విడచి
పోవునట్లుగ విభ్రాంతి వొడము సూవె,

ఆ. వె. సుజనులైన వారి చూడ్కులకెప్పుడు
కాల యోగమేమి గానరాదు
ఖేలనా ప్రవీణలోల నేత్రమ్మృదంగ
దూషణంబు రీతిదుష్టమతులు

గద్వాల రాణులు

శ్రీమతి మారేమండ సీతమ్మగారు.

ఆధునికాంధ్రసంస్థానములలోనెల్ల నేడు నైజాం రాజ్యాంతర్గతమైయున్న గద్వాల సంస్థాన మగ్రగణ్యమై యొప్పుచున్నది. కాకతీయాంధ్రచక్రవర్తులలో గడపటివాడగు ప్రతాపరుద్రదేవుని కాలమున నుద్భవించినదగుటచే నీ సంస్థానము మిక్కిలి ప్రాచీనమైనదనియు జెప్పవచ్చును. కొంచెమించుమించుగ స్వతంత్రపరిపాలనాధికారమును గలిగియుండి యనేకవందల సంవత్సరములనుండియు విద్వత్పోషణమునకు బేరెన్నిక గాంచిన యీ మహాసంస్థానచరిత్ర మాంధ్రదేశచరిత్రమునకు మిక్కిలి ముఖ్యమైనది. అనేక సమయములలో నీసంస్థానము రాజ్ఞీమణుల పాలనమునందుండి యెన్నియో క్లిష్టపరిస్థితులను దాటెను. ఈ రాణుల పుణ్యచరిత్ర మీవ్యాసమున వర్ణింపబడును.

బక్కమ్మ రాణి

క్రీ॥ శ॥ 16-వ శతాబ్ది యుత్తరార్థమున గృష్ణా తుంగభద్రానదుల మధ్య నుండు దేశము చిన్నచిన్న స్వామ్యములుగ విభజింపబడి యుండెను. వానిలో నొక్కొక సీమ యొక్కొకనాడగౌడు స్వాధీనమునందుండెను. ఇందు పూడూరు సీమయొకటి. దీనికి వీరారెడ్డి యను నతడు నాయకుడై యుండెను. ఇతనికి బక్కమ్మ యను పుత్రిక మాత్ర ముండెను. పుత్రులు లేకుండుటచే దనయనంతరము పూడూరుసీమగతి యేమగునోయని యీనాడగౌడు విచారించుచుండెను. ఈకాలమున ఐజ, దరూరు, కందనవోలు, ఆదవని, నంద్యాల సీమలపై ముష్టిపల్లి వంశజులగు రెడ్లు నాడగౌడులుగ నుండిరి. క్రీ॥ శ॥ 1595 ప్రాంతమున వీరిలో వీరు తగవులాడుకొనుటచే పెద్దారెడ్డి యను నతడు ఐజ దరూరు కందనవోలు సీమలకు నాడగౌడగిరీని సంపాదించి, బిజాపుర సుల్తానుకు సామంతుడయ్యెను. జ్ఞాతులచే విడువబడి నిరాలంబుడై యున్న పెద్దారెడ్డికి పూడూరు నాడగౌడగు వీరారెడ్డి తనకూతురగు బక్కమ్మను పెండ్లిచేసి యల్లుని దనయింట నుంచుకొనెను. ఈ పెద్దారెడ్డియు బక్కమ్మరాణియు గలసి యైజ దరూరు కందనవోలు పూడూరు సీమలపై యధికారమును నెరపిరి. ఈ దంపతులకు సోమన్న సిరిగరెడ్డి యను నిరువురు పుత్రులు గల్గిరి. పెద్దారెడ్డి క్రీ॥ శ॥ 1628లో మరణించెను. అప్పటికి కుమారులు బాలురై యుండుటచే బక్కమ్మరాణియే నాడగౌడుగ నుండెను. ఈ మహాసాధ్వి దైవభక్తియు, పాపభీతియుగలిగి ప్రజలను గన్నబిడ్డలవలె జూచుకొనుచు, ననేక ధర్మకార్యములను జేయుచు ముప్పదినాలుగేండ్లు పరిపాలనముచేసి క్రీ॥ శ॥ 1668లో

తన జ్యేష్ఠపుత్రుడును మహాశూరుడు నగు పెదసోమ భూపాలునికి పట్టముగట్టెను.

లింగమ్మరాణి

ఈ పెదసోమ భూపాలుడు ప్రఖ్యాతాంధ్రవీరుడు. తన బాహుబలము వలనను, రాజనీతి వైశద్యమువలన నితడు మొగలు రాజప్రతినిధియగు నౌరంగజేబుకు సహాయము జేసి, బిజాపుర సుల్తానుపై దిరుగబడి స్వతంత్రుడై కర్నూలు బళ్ళారిజిల్లాలలోని పెక్కుసీమలను జయించి ప్రకృతగద్వాల దుర్గమును నిర్మించి స్వతంత్రగద్వాల రాజ్యమును స్థాపించెను. చక్రవర్తియైన పిమ్మట నౌరంగజేబీతని రాజత్వము నామోదించి విశేషముగ గౌరవించెను.

క్రీ॥ శ॥ 1712 లో నీరాజు మరణించిన పిమ్మట బండ్రెండు సంవత్సరములకాల మిద్దరుద్యోగులు రాజ్యమును రక్షించిరి. అటుపై పెదసోమభూపాలుని పెద్దభార్యయగు అమ్మక్కరాణి యొకయేడును, దరువాత రెండవభార్యయగు లింగమ్మరాణి * యధికారమునకు వచ్చెను. ఫరుక్‌షయారను మొగలు చక్రవర్తి యీమె ననేకవిధముల గౌరవించి, వీరశిఖామణియు నీమె పుత్రుడు నగు తిరుమలరాయని సాహాయ్యము నభ్యర్థించెను. ఆయేట దక్కను సర్దారుగనుండిన నైజాముల్‌ముల్కు స్వతంత్రుడై హైదరాబాదునుండి పరిపాలింప నారంభించెను. రాజనీతి విశారదయు, దూరదర్శియునగు లింగమ్మరాజ్ఞి యీ మొదటినైజాముతో సఖ్యతను పాటించి యతని గౌరవమునంది మార్గమును నిష్కంటకము నొనర్చుకొనెను. ఈమె మిక్కిలి ఖ్యాతిగాంచెను. ప్రజోపయోగార్థమై కూపారామ తటాకాదుల నెన్నిటినో వేయించెను. క్షామపీడితులై జనులెందరో తన రాజ్యమునకు వలసవచ్చినపుడు వారి నెల్లర నాదరించి వారికి చక్కని వసతుల నీమహారాణి కల్పించెను. ఈమె తన భక్తి ప్రభావముచే నొక మూగవానికి మాటలు వచ్చునట్లు జేసెను. విద్యాపక్షపాతినియై యీమె యనేకపండితుల నాదరించెను. ఈ మహాసాధ్వి క్లిష్టపరిస్థితులలో గద్వాల సింహాసనమునుండి యీరాజ్యమును సంరక్షించి యనేకవిధముల వృద్ధిపొందించి క్రీ॥ శ॥ 1738 లో పుత్రుడగు తిరుమలరాయని గద్వాల రాజ్యమున కభిషిక్తుని జేసెను.

రాణీ రామక్కమ్మ

క్రీ॥ శ॥ 1761-94 నడుమ పెదసోమ భూపాలుని మనుమడగు చినసోమ భూపాలుడు గద్వాలరాజ్యము నేలెను. అతడు మరణించునాటికి తనపుత్రుడగు రెండవ రామరాయడు బాలుడగుటచే భార్యయగు రామక్కమ్మ సింహాసనమునకు వచ్చెను. ఒకయేడాది గడచినపిమ్మట నీరాణి కుమారునకు రాజ్యము నప్పగించెను. మహాతంత్రజ్ఞుడగు నీరామరాయడు నైజామును, మహారాష్ట్రులను పణములుగ నుపయోగించి స్వార్థము ననేకవిధముల నభివృద్ధిచేసికొని

* పదమూడేండ్లును రాజ్యముచేసిరి. క్రీ॥ శ॥ 1723 ప్రాంతమున లింగమ్మరాణి.

రాజారామభూపాల్ బహద్దరను పేర విఖ్యాతుడై క్రీ॥ శ॥ 1806 లో మరణించెను. అనంతరము గద్వాల రాజవంశమున గిల్లోలములు జరిగినవి. రామరాయునికి శేషమ్మ, లక్ష్మమ్మ యను నిర్వురు రాణులుండిరి. అతడు మరణించునప్పటికి చిన్నరాణియగు లక్ష్మమ్మ గర్భవతిగనుండెను. రాజు మరణశయ్యపై నుండి తల్లియగు రామక్కమ్మను బిలచి "నాచిన్నభార్య పుత్రునిగనినచో నతనికి పట్టముగట్టుము, పుత్రికనుగనినచో నామెను నీమేనల్లుడగు సీతారామునికి పెండ్లి చేసి యతనికి రాజ్యము నప్పగింపుము. అంతవరకును సంస్థానమును రక్షించుచుండుము" అని చెప్పెను. పిమ్మట నిర్వురు రాజబంధువుల సాహాయ్యముతో రాణీరామక్కమ్మ కార్యములను చక్కబెట్టుచుండెను. ఇంతలో రామరాయని పెద్దభార్యయగు శేషమ్మ యసూయాపరురాలై తన సవతికి విషమిప్పింపబోయెను. దైవికముగ రామక్కమ్మ రాణి తన చిన్నకోడలి నీయాపదనుండి రక్షింపగల్గెను. ఇంతటితో దృప్తినొందక శేషమ్మ తనభర్తచే యనంతరవారసుడుగ చేర్కొనబడిన సీతారామరెడ్డిని తుదముట్టింప యత్నించెను. రాజభక్తులీవిద్రోహమునుగూడ నణచివేసిరి. అప్పుడు రామక్కమ్మరాణీ తనచిన్నకోడలికి బుట్టిన బిడ్డను సీతారామరెడ్డికి పెండ్లిచేసి యతనిని రాజా సీతారామ భూపాల్ బహద్దరను పేర సింహాసన మెక్కించెను. ఈరాణి తన చాకచక్యమువలనను ప్రజానురాగమువలనను రాజ్యమును విపత్పరంపరలనుండి కాపాడి యనేక ధర్మకార్యములను జేసి శాశ్వతమగుకీర్తిని గడించెను.

రాణీ వెంకటలక్ష్మమ్మ

సీతారామ భూపాలుడు క్రీ॥ శ॥ 1840లో మరణించెను. అనంతర మతని రెండవభార్యయగు రాణీవెంకటలక్ష్మమ్మను గద్వాల కేలికగ నంగీకరించి నైజాంప్రభుత్వమువారామెకు దమసాహాయ్యమును వాగ్దానము చేసిరి. ఈమె నాలుగుమాసములు సంస్థానకార్యమును నిర్వహించి దత్తపుత్రుడగు మూడవసోమభూపాలుని కభిషేకము జేసెను. ఇతడు నాల్గుసంవత్సరములకాలమే రాజ్యమేలెను. విషయలాలసుడై యతడెన్నియో యక్రమములను జేయుటచే సైనికులు తిరుగుబాటుజేసి దర్బారు దీర్చియుండగ నితనిని గుండుపెట్టి కొట్టివేసిరి. అంత జేయునదిలేక తిరిగి సంస్థానభారమునువహించి తనమేనల్లుని దత్తుచేసికొని నైజాం ప్రభుత్వమువారియనుమతితో రాజారామభూపాల్ బహద్దరను పేరుతో నతని నీరాణి గద్వాలసింహాసన మెక్కించెను. ఇతనికాలమున దేశమున సిపాయిలకలహము జరిగి యల్లకల్లోలమయ్యెను. పరిస్థితు లెంతగందరగోళముగనున్నను రాజెంతయువకుడుగనున్నను, దూరదర్శియు రాజనీతివిశారదయునగు రాణీ వెంకటలక్ష్మమ్మ మనస్థైర్యమును విడనాడక, బ్రిటిషుప్రభుత్వమునకు బాసటయైయుండి విద్రోహకీటకము దనరాజ్యమున బ్రవేశింపకుండ జాగరూకతతో మెలగెను. ఈ కారణ

మున గద్వాలరాజ్యము నైజామునొక్కయు బ్రిటిషువారియొక్కయు మన్ననలకులోనై మిక్కిలి యభివృద్ధినందెను.

మహారాణీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ ఆదిలక్ష్మీదేవమ్మ బహద్దరుగారు

రాజారామభూపాలుడు సంతతి లేకుండుటచే మహారాజా శ్రీ సీతారామభూపాల్ బహద్దరువారిని దత్తతచేసికొనెను. 1913లో పట్టాభిషిక్తుడై యీ మహారాజు 1924 వరకును గద్వాలరాజ్యము నేలెను. ఈయన కాలమున సంస్థాన మెన్నియోవిధముల నభివృద్ధినందెను. గద్వాల విద్వద్గద్వాల యయ్యెను. సుప్రసిద్ధులగు తిరుపతి వేంకట కవులు, కొప్పరపుకవులు మున్నగు కవితల్లజులును, వేదము వెంకటరాయశాస్త్రిగారు మున్నగు పండితులును విశేషముగ గౌరవింపబడిరి. ఢిల్లీదర్బారులో నా మహారాజు ప్రత్యేకముగ గౌరవింపబడెను. ఈయన యొనర్చిన ధర్మము లసంఖ్యాకములు. ఈ రాజచంద్రుని మరణానంతరము సంస్థానమునకు గొన్నిచిక్కులు గలిగినవి. అప్పుడు రాజ్యము మహారాణీ శ్రీ ఆదిలక్ష్మీదేవమ్మ బహద్దరువారికి జెందవలసివచ్చెను. కాని దానిని బ్రజాహితార్థమై తా మాక్రమించుకొందుమని నైజాం ప్రభుత్వమువారు ప్రకటించిరి. తుదకు మహారాణీవారి విన్నపమును మన్నించియు, దేశమునందంతట నుద్భవించిన యసంతృప్తిని గమనించియు వారు మహారాణీవారి పుత్రికలలో నెవరికైనను పుత్రులు గల్గినపిమ్మట వారిని గద్వాలరాజ్యమునకు వారసులుగ సంగీకరింతుమనియు నంతవరకును శ్రీ మహారాణీవారు రాజకార్యములను జూచుకొనవచ్చుననియు నుత్తరు వొసంగిరి.

ప్రకృత గద్వాలపాలకులగు మహారాణీ శ్రీ ఆదిలక్ష్మీదేవమ్మ బహద్దరువారి వలన నీ సంస్థానమునకు గ్రొత్తకీర్తి చేకూరినది. ఈమె ప్రాచీనాంధ్ర రాజ్ఞీమణియగు గాకతిరుద్రాంబను బోలియున్నారు. ప్రజల సౌఖ్యమే యీ మహారాణి సౌఖ్యము. వారి కుపయోగించుపనులను జేయుటయే యీమె ముఖ్యకర్తవ్యము. పంటలుచెడిపోయి కరవు గల్గినచో పన్నులను తగ్గించుటలో నీమె ముందంజవేయును. ఈమెకాలమున మాఘ కార్తీకమాసములలో గద్వాలకేతెంచు బ్రాహ్మణులసంఖ్య యినుమడించి వేనకువేల రూపాయలు ధర్మముచేయబడుచున్నవి. ఈ మహారాణి యాదరప్రోత్సాహముల నందని పుణ్యకార్యములుగాని ప్రజాసంస్థగాని లేదని చెప్పవచ్చును.

లక్ష్మీ సరస్వతులకు వీరియింట స్థిరవసతి యేర్పడినది. ఒకవంక నుద్యోగులకు గర్తవ్యములను సూచించుచు, మరియొకవంక ప్రజల కష్టసుఖముల నాలించుచు, నొకచేత ప్రియదౌహిత్రుని లాలించుచు మరియొకచేత దానధర్మములను జేయుచు నీ మహారాణీసాహెబావారు వర్ణనాతీతమగు నానందము ననుభవించుచుందురు. అంతటి మహారాజపదమునందుండి మహదైశ్వర్యము ననుభవించుచుండిన నీ మహాసాధ్వి జీవితము నిరాడంబరమైనది. దేవబ్రాహ్మణ పూజయు,

పురాణ శ్రవణమును, విద్వత్సన్మానమునే యీమె దినచర్యలో విశేషభాగ మాక్రమించును. ఈ మహారాణీవారి దర్శన మతి సులభము. వీరిదర్శనము జేసిన యర్థులు వ్యర్థులై తిరిగిపోవుట యింతవరకును జరుగ లేదు.

ఈ మహారాణీవారికి శ్రీ లక్ష్మీదేవమ్మ, వరలక్ష్మీదేవమ్మయును నిర్వురు పుత్రిక లున్నారు. జ్యేష్ఠపుత్రిక దోమకొండ సంస్థానమునకు యువరాజగు శ్రీ రాజా సోమేశ్వర రావు బహద్దరువారికి బత్నియై శ్రీరాజా రామ కృష్ణభూపాల్ అను తనయుని బడసెను. శ్రీ మహారాణీ సాహిబావారు దౌహిత్రుని దమకుత్తరాధికారిగ స్వీకరించియున్నారు. ఇటీవల నైజాం ప్రభుత్వమువారును దీని నంగీకరించి, మహారాణీవారికి సంపూర్ణాధికారము నొసంగియున్నారు. కొద్దిరోజుల క్రితమే మహారాణీవారు రెండవపుత్రికను పాపన్నపేట సంస్థాన యువరాజునకిచ్చి యతి వైభవముగ వివాహమును చేసియున్నారు.

ఈ విధమున బూర్వకాలమునుండియు గద్వాలసంస్థాన మనేక క్లిష్టపరిస్థితులలో పరిపాలనాదక్షులును, రాజనీతివిశారదలునగు రాజ్ఞీమణులచే బాలింపబడి యభివృద్ధినందినది. నేడయ్యది గద్వాలరాజ్ఞీ శిఖామణులగు మహారాణీ శ్రీ ఆదిలక్ష్మీదేవమ్మ బహద్దరు వారి యాధీనమునుండి యపూర్వమగు శోభను గాంచుచున్నది. గద్వాలరాజ్య మాంధ్రత్వమునకు దివ్యచిహ్నము. దీని మూలమున నాంధ్రులగౌరవ మనేకవిధముల బెంపొందినది. శ్రీ మహారాణీవారు తమ కటాక్షము నాంధ్రలోక మంతటిపైనను బరపి దాని నుద్ధరింతురుగాక. ఆంధ్రులీ యాంధ్రరాజ్ఞీమణి నుచితరీతిని గౌరవింతురుగాక.

ఆంధ్రరైతాంగ విద్యాలయము

శ్రీమతి సుశీలాదేవిగారు

మొన్న మొన్నటిదాకా ఈ విద్యాలయంలో స్త్రీలు చేర్చుకోవాల్సిందేమన్నా ఉందా అనే సందేహం అనేకమంది స్త్రీజనాన్ని ఆవరించింది. ఈసమస్య స్త్రీలనెదుర్కొన్నదంటే ఆశ్చర్యంలేదు. ఎందుకంటే పురుషుల్లోనే అనేకమందికి ఆశ్చర్యాలు, అనుమానాలు కలిగినయి. ఇప్పటికింకా ఈ పురుష లోకంలో విమర్శన లంటరించలా. అయినా ఇందులో స్త్రీలకేలా స్థానంలేదా అనిపించింది. స్త్రీకి ఎందులో లేదు కనుక ఇందులో అనేధైర్యంతో చాలామంది స్త్రీలు గతసంవత్సరం తిర్గి ఈ సంవత్సరం వచ్చారు.

జర్మనీ దేశ సౌభాగ్యాన్ని కోరుతున్నానన్న హిట్లరు స్త్రీలను ఇళ్ళల్లోకి తోలుతున్నాడు. కాని భారతదేశానికి స్వరాజ్యం రావాలంటే స్త్రీలు చాలా కృషిచేయాలన్నారు మాగురువు లనేకులు. ఆబోధనను బలపర్చారు మాగంటి బాపినీడుగారు వారి పతీమణి స్మారకోపన్యాసంలో. బాబూ, తహసీలు చెల్లించేకిస్తీ సమయంవచ్చేసరికి భార్య ఎక్కడఉందా అని పరుగెత్తి మూలపాయిదగ్గర కుములుతూంటే, వచ్చి వంటినున్న ఏ పుల్చేరునానో పీలుతప్పితే పుస్తె సయితం గుంజుకెళ్లుతూంటే మా హక్కుల్ని నిలబెట్టుకునేదానికి బయటకు రావటం తప్పా? అందుకు విజ్ఞానం సంపాదించటం అనవసరమా? "జయశంకరా యని రండీ, జన్మహక్కులనుకోండి" అని మా స్త్రీ విద్యార్థుల్లో ఒకరు పాడుతూంటే మేమంతా పలకలా? అంటే మా హక్కుల్ని కూడా నిలబెట్టుకుంటాం అని బయల్దేరారు మా సోదరీమణులు.

పోనీండి ఇవన్నీ అనుకునేదినాలు పోయినయి స్త్రీ లిప్పటికే అనేకవిధాల ముందుకొచ్చారు. ఇంకా హక్కులు కోరేదేమిటి? నిజమే కాని ఒకదేశం దాస్యశృంఖలాలలోపడి, భారతమాత రక్తకుటకొరకు పరితపించుచూ పడరాని బాధలు పడుతూంటే, పురుషులింకా భరతమాత పిలుపే వినకుంటే స్త్రీలు బయల్దేరకూడదా? బయల్దేరచ్చని మా కాశేశ్వరరావుగారు చెప్పలా? చైనాదేశంలో స్వాతంత్ర్యోద్యమానికి నాయకత్వం వహించిందెవరు? సన్ యత్ సన్ భార్యగాదటండీ. జపానుదేశంలో స్త్రీలు యుద్ధసమయంలో ఎంతపని చేశారో మన "గృహలక్ష్మి" సంపాదకులు, గరిమెళ్ల సత్యనారాయణగారు చెప్పలేదా? ఆదేశంలో యుద్ధం వచ్చేసరికి మొగలు చాలకుంటే, స్త్రీలఅందాని కెంతో ముఖ్యంఅయినట్టి, స్త్రీ సౌందర్యాని కెంతో అవసరంఅయిన కుసుమముల నైతం కోసిఇచ్చారు. అల్లాంటప్పుడు మేము, మన భరతదేశ స్త్రీలు దేశంలో జ్ఞానోదయానికన్నా పాటు పడకూడదా?

ఏమిటండీ మీ స్త్రీలు, అబలలు చేయగలిగినది అంటే ఎంతోదూరం పోనక్కర్లా. హనుమాయమ్మగారు "వీరగంధము తెచ్చినారము, వీరు లెవ్వరో తెల్పుడీ" అని చక్కగా పాడుతూంటే నేను అంటే నేనని ఎందరు మూగుతారో మా స్త్రీవాలు. ఇంక మా సోదరి అనసూయాదేవి "రావెరావె నల్లకుమ్మెదా" అంటూ "మోటుకుమ్మెదలొచ్చి కుమ్మెదా, నీదు తోటలో బద్దాయి కుమ్మెదా నీతో చెల్ల చెడిపోయె కుమ్మెదా ఇంక తొందరగ మేల్కొనవె కుమ్మెదా" అంటే ఇంక నిదురమత్తు లెవరుంటారండీ.

విద్యా విధానం

మన విద్యాలయంలో చెప్పే చదువు పొట్టకూటి

కొరకు తంటాలుపడు పట్టభద్రులకు చెప్పేచదువు కాదు. వీరలను తయారుచేయుటమే స్థాపకులు రంగ నాయకులుగారి అభీష్టం. అదెంతవరకు సాధ్యమా అంటే సంవత్సరానికొక్కరు తయారైనా చాలన్నారు శనివారపు సుబ్బారావుగారు. కావాల్సింది ప్రజల దృక్పథాన్ని మార్చటమే అన్నారు. వీరందరూ రైతు రక్షకులే అన్నారు. వీరిపైననే రైతుల మోక్షం ఆధార పడి ఉందని చెప్పారు మన కల్లూరి సుబ్బారావు గారు. కాదు ఆంధ్రులంతా వట్టి దద్దమ్మలు, ఎందుకూ పనికిరారన్నారు అవుటపల్లి నారాయణరావుగారు. కాని హనుమాయమ్మగారి హరికథను గురించి ఏలా వ్రాశారో చదివేతీరాలి. కాని విద్యార్థులు దద్దమ్మలం కాదని పోరాడాల్సివచ్చింది.

ఈ విద్యార్థులకు, మా క్లాసుల్లో చెప్పుతూన్న కాంపోందు వడ్డీ లెఖ్ఖలుగాని, ఆల్ఫ్రెడ్డుయొక్క గొప్పతనాన్ని గురించిగానీ, ఆర్కిమిడిసు సూత్రాల్ని గురించిగానీ కాదు బోధించేది. మనదేశమందలి ఆర్థిక రాజకీయ పరిస్థితులు, మనస్వాతంత్ర్యోద్యమ చరిత్ర, ఇటలీ, ఇంగ్లాండు, చైనా, టర్కీ దేశాల స్వాతంత్ర్య సమరచరిత్ర, తుదకు వారెట్లు సఫలీకృతు లయ్యారో తెల్పుతున్నారు. దాంతో వీరరక్తం పారునా అనే సందేహమే లేకుండా పోయింది. మనకెప్పుడొస్తుందా స్వరాజ్యం అనే పిపాస ప్రారంభించింది.

రంగాగారి రష్యాపై ఉపన్యాసాలు వింటూంటే అక్కడికి పరుగెత్తి పోదామా అనిపిస్తున్నది. మన గాంధిగారు అలాంటిపద్ధతులెందుకు ప్రారంభింపరా అని అనుమానం కలిగింది. రంగాగారి సమాధానాలు వెంటనే అలాంటిదేం లేకుండాచేసి, గాంధిగారు మన కిన్నాళ్లదాకా చేసిఇచ్చిన పునాదిపై దౌర్జన్యరాహిత్యంతో కూడుకొన్న సాంఘికవాదంతో పూంజీదారుల పదత్రోసి మనకార్మికకర్షకుల సౌధాన్ని నిర్మించుదాం అన్నారు. ఈపద్ధతి మా స్త్రీలందరకూ కూడా నచ్చింది.

సరే యుద్ధవిధానాలు చెప్పారుకాని, అసలు మనకున్న కష్టసుఖాలేమండీ అంటే, రైతుల ఋణ భారాన్నిగురించి, ప్రస్తుతపుఆర్థిక తారుమారుల గురించి, విపులంగాచెప్పారు. గాంధిగార్ని ఒక్క విసురు విసరకుండా, నేటిసాంఘికవాదుల నెత్తినేసు కొనక చక్కని ఓనూతనఆర్థిక ప్రణాళికను నిర్వచించారు. "ప్రపంచకార్మిక కర్షకులారా ఏకంకండి" అనే కేక అందరిచిత్తములలో హత్తుకొని పోయింది.

కాని శనివారపు సుబ్బారావుగారు గ్రామావసరాలగురించి వాటిఆర్థిక రాచకీయాలగురించి చక్కగా తెల్పారు. మనదేశం బాగుపడాలంటే, మన ఆర్థికస్థితి స్థిరంగా ఉండాలంటే స్త్రీల ఆధీనం చెయ్యాలన్నారు గృహఆర్థికంఅంతా.

ఎవరే ఉపన్యాసంచేసినా స్త్రీలని మరివలా. శరణు రామస్వామి చౌదరిగారు గ్రంథాల యోద్యమాన్నిగురించి దీర్ఘంగా ఉపన్యాసంచేసి తుదకు రష్యాదేశంలో కేథరీనుచేసిన సేవనుగురించి చెప్పి స్త్రీలు అన్నివిధాల స్వాతంత్ర్యసంపాదనకు తోడ్పడ గలరన్నారు.

ఉపన్యాసాలు చేసారు

నిరుటికన్న ప్రాతినిధ్యం హెచ్చయింది స్త్రీల కీసంవత్సరం. ఇతరులవలె గాక మా కనకమ్మతల్లి పిలవంగానే అంగీకరించి ఉపన్యసించటానికి వచ్చారు. ఆంధ్రులందురు అమూలాగ్రముగా ఆమెగార్నిగురించి ఎరిగిఉందురు. నేను ప్రత్యేకంగా ఏం వ్రాసేది? ఆమె దేశసేవాఫలితంగానే గతసంవత్సరం ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసుసంఘాని కుపాధ్యక్షత లభించింది. కాని ఈసంవత్సరం స్త్రీలకి సరైన ప్రాతినిధ్యంలేకపోవటంవల్ల రాష్ట్రసంఘసభ్యత్వానికి రాజీనామా నిచ్చారు. మాకు ముచ్చటగా మూడుపన్యాసా లిచ్చారు. వారు విద్యార్థులకిచ్చిన సలహాలు గమనార్హములు. ఆమెగారి ప్రేమాదరాలు చూడండి. మూడు దినా లున్నాకకూడా వెళ్లాలంటే చాలా కష్టంగా ఉందని, వెళ్లలేక వెళ్లారు.

అయిపోతోంది

ఈ సంవత్సరం విద్యాలయం రెండు నెలలు నడిపినా, అప్పుడే అయిపోతోందే అనిపిస్తున్నది. ఏప్రియలు 17 తేదీకి దేశోద్ధారకుల ఆశీర్వాదాలతో ప్రారంభమయింది. నారీలోకంలో నమ్మకం గల బాపినీడుగారు ప్రారంభోత్సవం జరిపారు. జయప్రదంగా సాగింది. 5, 6 తేదీలలో రాధాకృష్ణనుగారు, 9–10 తేదీలలో భూలాభాయిగారు వస్తారని హైతాంగంఅంతా ఉవ్విళ్లూరుతూఉంది. ఇవన్నీ విజయచిహ్నల్లా ఉన్నయి మా విద్యాలయానికి.

భారతీదేవిగారు

" **Last but not least** " అనే ఆంగ్లప్రయోగం తరచు ఉపయోగిస్తుండేవారు మా గురువుగారు. అదే మా భారతీదేవిగారికి కూడా వర్తిస్తుంది. గతసంవత్సరం రంగాగారొకసారి "నేనేం చేస్తేనేమండీ, మా భారతీదేవి సహకారంచేయకపోతే ఏంసాగిస్తాం" అన్నారు. ఇందులో అణుమాత్రం అతిశయోక్తిగాని అబద్ధంగానీ లేదు, నిజంఅయిన అర్ధనారీశ్వరే! రంగాగారు ఉపన్యాసాలుచేసి విషయాలు బోధించినంతమాత్రానే అయిందా విద్యాలయం. మిగతావిషయాలెన్నో ఉన్నయి. అవంత చక్కబెట్టింది భారతీదేవిగారే."

బాపినీడుగారి ధర్మమా అని వారు ఉపన్యాసం వినేభాగ్యం కలిగింది. నిజంగా వీరు చేసింది "చిన్నదైనా, చక్కని ఉపన్యాసమే." కానేపట్లో మా తాతలనాటికాలానికి తీసుకెళ్లి తోలుబొమ్మలు, వీధి నాటకాలు చూపారు. వాటిద్వారా మనపెద్దల కెంత జ్ఞానమనిచెప్పచోచ్చె తెలిపారు. సమస్యలన్నింటిగురించి సంగ్రహంగా చెప్పారు.

వచ్చేసంవత్సరం ఇంతకన్నా ఎక్కువ జయప్రదంగా సాగుతుందని ఆశిస్తున్నా.

క్వేటపుర ప్రళయము

వాజపేయయాజుల రామసుబ్బారాయఁడు, బి ఏ.,
వేంకటనారాయణ (సోదరకవులు).

మ॥ యువసంవత్సరమా యిదేమిపొగరో యుగ్రంబుగాఁ దోఁచెనీ
వపురా! దగ్ధముసేయుచుంటి జనులన్ బ్రారంభమందప్డె, నీ
యవధానంబున కాగువారెవరు? భావాబ్దంబు బీహారమున్
దవులన్ బెట్టె నికెంత ముందుగలదో? తబ్బిబ్బులన్ జెందఁగన్. 1

ఉ॥ కోటవలెన్ బ్రకాశమయి కోమలపట్టణమంచు నొప్పునా
క్వేటను మ్రింగివేసితివి కేవల నిర్దయతన్ వహించుచున్
మీటితి వొక్కచూపునను నీటనుముంచుచుఁ బట్నమంత బా
హాటముగాఁ జరించితివె యాలునుబిడ్డల వేరుసేయుచున్. 2

ఉ॥ నీరమునందు ముంచెఁగద నీటగుపట్టణమంత నష్టు బీ
హారును భావవత్సరము సక్కటికంబొక యింతలేక, యీ
తీరున భూమికంపములఁ దెంపునఁ గల్పనసేయనేల? బల్
వైరముదాల్పనేల? యలపౌరులొనర్చిన పాపమెట్టిదో. 3

ఉ॥ ఝల్లనగుండె క్వేట్టపుర సౌధములన్నియుఁ గూలిపోవఁగా
ఘొల్లని ఘొల్లుఘొల్లుమని గోలవినంబడినంతఁ దత్పురం
బెల్ల నశింపఁజేసితి వదేలొకొ' యందఱు పాపులైరె? నీ
వల్ల లభించెనింత యువవత్సరమా! యిఁకఁ బొమ్ము చెచ్చరన్. 4

గీ॥ గురుఁడు రాజయ్యె నిం కేమికొదువ గల్గు
ననుచు నో యువవర్షమా! స్వాంతమందు
నుబ్బితిమిగాని ఫలమిట్టు లబ్బురముగ
మాఱె పాపగ్రహంబులు మసలుచుంట. 5

గీ॥ రాజు బలవంతుఁడైన తత్ప్రజల కెట్లు
సౌఖ్యమేపారు! కర్మానుసారముననె

సిద్ధమగుట నిజము మంచి చెడ్డలెల్ల
చేసికొన్నట్టి కర్మ త్యజింపఁగలమె? 6

ఉ॥ ఎచ్చటఁజూచినన్ మరణ మెచ్చటఁజూచిన నిండ్లుగాలుటల్
హెచ్చుగ వేడిగాడ్పులు మఱెక్కడఁజూచిన రోదనంబె; యీ
పచ్చనిహిందుదేశము శవంబుల కాస్పదమయ్యె నయ్యయో
చచ్చిరి వేనవేలనుచుఁ జల్లఁగఁ జెప్పికొనంగనయ్యెఁగా. 7

గీ॥ ఘోరమరణంబులంచు దుర్వారమైన
ఆత్మహత్యలటంచు నుష్ణాధికమునఁ
జేసి యాశ్చర్యమున మృతిఁజెందుచుండి
రంచుఁ బత్రికలనుజూడనయ్యె నేఁడు. 8

ఉ॥ కనఁబడుచుండె నీకలియుగంబునఁ బ్రప్రథమంబునం దహా!
కనివినరానివింతలు నకాలపుమృత్యువు లెందుఁజూచినన్
వినఁబడు ఘోరవార్త లటువీనులు బ్రద్దలుగాఁగ నింకనే
మని బ్రదుకంగలారము భయావహమయ్యె జగంబు నక్కటా! 9

ఉ॥ ఓజనులార! యీతనువులుండినఁదాక పరోపకారమే
యీజగమందు ముఖ్యమని యెల్లరు నిశ్చయబుద్ధినెంచి, యే
రోజుననేమి మూడునొ పరుల్ వచియింపఁగలేరు గాన, మీ
రోజసహాయమున్ సలుపుచుండుఁడి దీనులఁగావఁ బూనుడీ. 10

ఉ॥ ఇంతటికంటె వేరుగలదే? సుకృతంబిహమందు, దేహమా
యంతముఁ జెందునెడ్డా ధనమా స్థిరమైనదిగాదు గాన, ని
శ్చింతమనంబుతో మెలఁగి జీవితమిట్టులె నెట్టఁగావలెన్
జింతనొకింతనేసి దరిఁజేర్పుడి యార్తరవంబుమాన్పుడీ. 11

ఉ॥ చచ్చినవారికై వగలసార్థకమేమగు? గ్రాలమిట్టులే
పుచ్చుట పాడిగాదు నషుముల్ దగగట్టి పరిశ్రమంబులన్
బొచ్చి భవత్సహాయమును జొప్పడఁజేయుడి సత్వరంబునన్
హెచ్చుగ మానవాళి కిదియే సుమి పుణ్యము నిందునందునన్. 12

స్త్రీ విద్య

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తిగారు, ఎం. ఏ. బి. ఎల్.

(ఆధ్యాత్మిక శక్తి)

సంపూర్ణజీవనము, ఉన్నతాశయగోష్ఠి అధునాతన నాగరకతయందు శుద్ధపూజ్యములు. కారణము? అధునాతన విద్యయందు వీనికి తావు లేకుండుటే! నేటి మహామేధావుల దృష్టిలోనున్నవి మానసము, శరీరములు. భౌతికవృద్ధి ఐహికోన్నతి వీరి యారాధ్యదేవతలు. ఆత్మను తలంచి, ఆత్మశక్తిపై మనసుంచువారు వీరిలోనరుదు.

ఆత్మశక్తి (Soul force) వలనంగాని నేటి ప్రపంచ పరిస్థితులు తిన్నబడవు. వ్యక్తిగత జీవనమందే కాక, విశాలమానవ జీవనాంగణమందుగూడ సూర్యకిరణమట్లే శక్తి ప్రసరించిననాడే, దివికాంతులు చిరుతరగలట్లు వసుంధరపై దృగ్గోచరమగును. దివిమర్త్యములకు చుట్టరికము కుదురుట ఈ శక్తివలననే!! ఈ శక్తినుండియే ఈశ్వర తేజము వివిధరూపముల నవతరించును.

ఆత్మశక్తివృద్ధికై ప్రాచీన భారతీయులు వివిధశిక్షణా విధానములను నిర్ణయించిరి. ఇది యలవడవలెనని కాంక్షించువారు దీని మహత్త్వమెఱింగి దీనిపై కన్ను వేయవలెను. వేసినంతన నది 'నీదాన'ని తెలుపదు. పరాక్రమశాలిని వరించు రాచముద్దియవలె యోధప్రవరునిజేరి అదృశ్యశమంతకమై అతని హృదయమందిది విరాజిల్లును. క్రమానుష్ఠానమునగాని మానవుడు కాంచజాలడు.

ఈశక్తి ద్రౌపది. ద్రుపదుపట్టి, జ్ఞానద్రవసముద్భవయని భారతాంతరార్థమునను బుధుంగుమనిన వారెఱుంగుదురు. శాంతిపూరమును హృదయమున నోయున దీశక్తి నరునిచేతికి విజయకేతనమందించి అతని జీవనమునకు జయమంగళమనునదీ శక్తియే. మానస మత్స్యయంత్రమును దెగఁగొట్టు నరునకే ఇది లభించును.

మత్స్యమట్లు మానసము నిలుకడ లేనిది; అది యగోచరము. క్రియాపృథ్వియందు దానినీడ చూపట్టును. మత్స్యముయొక్క నీడను, జాడను చూచియేగదా దానినిగొట్టి సవ్యసాచి ద్రౌపదిని చేబట్టజాలినాడు. ఈ శక్తినందిన యోధుడు పరమార్థమును పడసినాడు; కావున ధనంజయుడైనాడు. ఆధ్యాత్మికోన్నతి నందినవాడే మహాయోధుడని 'ధమ్మపదము'న బుద్ధుడు పలికినాడు. నరుడు ఆదర్శయోధుడు. శాంతికి ఆత్మశక్తికి వేఱుపేరైన సీతనందినరాముడు ఆదర్శయోధుడు. సీత శాంతికావుననే ఆత్మారాముని వరించినది; అశోకవనమున రామస్మరణ మొనరించినది.

ఆదర్శవ్యక్తులందు ఆత్మశక్తి భాసమానమైనది. ఇట్టివ్యక్తుల సంయుక్త జీవనవిధానములు ఆదర్శనాగరకతా నిర్మాణమునకు అక్కరైన సామగ్రి.

మానసమిచ్చునది సుఖము ఆత్మయొసఁగునది ఆనందము. సుఖము ఐహికమైనది. ఆనంద మాధ్యాత్మికమైనది. క్షణికమైన సుఖమునకు దిగదుడుపని మహాయోధులును, మహాయోగులును ఆనందమును కాంక్షించిరి. ఆనందమును తనివారగ్రోల నువ్విళ్లూరువా రాత్మశక్తి నందితీరవలెను; మానసమును జయించి తీరవలెను; దశదిశలఁ బర్విడు యింద్రియములను స్వాధీనపఱచుకొనవలెను. జీవన కురుక్షేత్రమున శరీర స్యందనమును తగురీతి నడుపవలెను.

మానసికవృద్ధికే అంజలెత్తు నేటినాగరకత, ఆత్మికోన్నతిపై పూలుచల్లు నేటి నాగరకత తన దృక్పథమును మార్చుకొనవలెను. నవజీవనము నందవలెను. ఆనంద శాంతులు వసుంధరయందు సంచరింపవలె ననిన, పృథ్వీవాసులు నూతనజీవన విధానముల ననుష్ఠింపవలెను.

వివిధాశ్రమములందు ప్రాచీన భారతీయులు క్రమానుష్ఠాన శిక్షణమునకు వలసిన వ్యవస్థలు కావించిరి. నాఁటి ఆశయములు, నేఁడును, రేఁపునుకూడ అనుకరింపఁదగినవి. వెనుకటి విధానవిశేషములను తూచాతప్పక నేఁడు లేవనెత్తుట సాధ్యముకాకపోవచ్చును. కాని వానికి పునాదులైన గురుగంభీర నిబంధనలు అర్వాచీన సభ్యతకు మూలబంధములైనగాని, మానవజాతి పునరుద్ధరణము నందఁజాలదు. వివిధాశ్రమములందుఁ దొలి యాశ్రమము ప్రధానమైనది బ్రహ్మచర్యము; వ్యక్తిగతజీవన వృద్ధికిని, జాతీయజీవన వృద్ధికిని ప్రధానమైనది. దివ్యభావములనీను విజ్ఞానము బ్రహ్మచర్యదీక్ష. నెఱపు జిజ్ఞాసువునకందు బాటగును. సంయమజీవనమునకు శిక్షణాంగణము బ్రహ్మచర్యము. దీనికి తన మనుష్యశక్తులు క్రమాభివృద్ధినందును. ఆత్మశక్తి అరచేతిపండగును; సంపూర్ణజీవనమునకు రహదారు లేర్పడును. ఇట్లని ప్రాచీన నాగరకత సహస్రాబ్దులకు మున్ను రూఢి చేసినది. * విద్య (పురుషవిద్య యనుఁడు, స్త్రీవిద్యయనుఁడు) పెంపొందఁజాలుట బ్రహ్మచర్యముచే.

* "At the basis of the old Aryan system was the all-important discipline of Brahmacharya ... the foundation of the Structure they have to build, can only be the provision of a fund of force and energy sufficient to bear the demands of a continually craving activity of the memory, judgment and creative power...one of the chief processes which they used for the increased storage of energy, was the practice of Brahmacharya" (vide Aurabindo Ghose's "The Brain of India" pages 18, 20, 24).

నేటి విద్యాపాటవము

శ్రీమతి ఆచంట సత్యవతమ్మగారు

"కానివాని నూతఁగోని, కానివాఁడు విశిష్ట వస్తువుల్ కానిభంగి" గా యున్నాయి సర్వవిషయాలును. ఏది తిలకించినా విచారమేస్తున్నది. సాంఘికపరివర్తనాలంటూ సంఘ విమర్శనలంటూ, కళాపోషకత్వమంటూ బయలుదేరినవి. మాసపత్త్ర వారపత్త్రికలవారిగా దేశమంతటా కుక్కగొడుగులవలె వేగముగాపుట్టి, శీఘ్రముగా గిట్టిపోవుచున్నవి. ఇట్టివే నాటకాలు. కిటికన్నచలామణి, నివురుగప్పిన నిప్పులాంటి పౌరాణిక చారిత్రిక దృశ్యప్రబంధాలకి లేదు. ఆదర్శమాసపత్త్రికల కసలే లేదు. ఎందుచేత? నవీన యువకులందరూ సారస్వత కవీంద్రులే. పత్రికాస్థాపకులువారే. పాఠకులు వారేనైనప్పుడిట్టి త్రిమూర్త్యాత్మకశక్తి విజృంభణమునకు లోటేమి?

వీరి దృష్టిలో పౌరాణికగాథలు పాతయుసిరిక పచ్చడివలె వల్లబడిపోయాయి. తినఁబోవుచు రుచి యడుగనేలయన్నట్లు నభప్రక్కలగనుచున్న దృశ్యములే సాంఘిక దుర్విషయములను దిద్దవలెనన్నచో నీతిమత విషయములను వ్రాసియు నటించియు చూపించాలి కాని నిత్యమును రేయుంబగలు కనుచు వినుచున్న వాటినే నటనారూపకంలో రాత్రిబంగారులాంటి నిద్రపోగొట్టుకొని జేబులందలి చేవకాస్తదులిపికొని చూచి యేమి బావుకొనుచున్నాము. అట్టి దృశ్యము లాబాలగోపాలము హృదయముల హత్తించుకొని చర్చించుకొని సంతరించుకొనుచున్నారు. లేకపోతే వాడుబాగ యాక్టుచేయలేదు. వీడు రాజీ పాత్ర బాగా పోషించాడు కాని వాంతాడు సంగీతముతీయక త్రుంచేశాడనియో కబుర్లకాలక్షేపము. ఇంతేనా? ఇది వివేకమా? అజ్ఞానమా? దిద్దుబాటా? విద్యాపాటవమా? ఏదీకాదు. నాటికి సగమిళ్లలో త్రాగుడు డ్రామాలు జరుగుచునేయున్నవి. కులకాంతల గోలలు వినబడుచునే యున్నవి. అదే నాట్యకళాపోషకత్వమంటూ రాత్రి రూపకంలో చూచుటచే సంఘము మార్పుచెందునో కాదు. అట్టివారిండ్లకేగి బుద్ధిమంతులు చేతనయితే ప్రబోధించి దిద్దాలికాని ఇసిక తక్కెడ పేడతక్కెడమాదిరి కుంపమార్పుల పెండ్లిండ్లమాదిరి పగలు వాళ్లాడేది రాత్రి పిల్లాడితే రాదఁ వాళ్లకుబుద్ధి. ఇంకా చూచినచిన్నపిల్లలు పాడగుచున్నారంటే చర్వితచర్వణము వినుటకు హేతువు.

"ప్రహ్లాద రుక్మాంగద రామదాసు" మొదలగు నాటకాలు చూచివచ్చిన కొన్నాళ్లవరకు పదిమంది యాడువాళ్లను పోగేసుకొని పిల్లలు భజనచేసుకొని దైవకార్యనిమగ్నులయేవారు. ఇప్పుడో రాత్రితా జూచిన త్రాగుడుపాత్రధారియొక్క "ముక్కునీ బొడ్డుపొక్క చురుకు తీయకే" యంటూ ఒకసీసాలో ఇన్నినీళ్లు పోసుకొని త్రాగుచూ తూలుచూ పాడుచూ యాక్షన్ చేయుచున్నారు. అది తప్పని అల్లాత్రాగినవారు చివరకిల్లా పాడైయారని కొసవేదాంతము, ప్రాయశ్చిత్తము పిల్లలకేమి తెలుసును? వాళ్ల లేత హృదయాల్లోకి అచిను చెక్కిపోయింది. మంచో, చెడ్డో, లేతహృదయమప్పుడే సుక్షేత్రమందు నాటిన బీజములవలె మొలకెత్తి తీరుతుంది. చిన్న మొక్క వేడా వంచిన యటా వంగుతుంది: చెట్టును దిరాకవంచితే పెళుక్కున విరుగుతుంది. అంతే మానవ కౌలక సంగతిన్ని గాన పెద్దలు మంచియాదర్శము చూపించినానే ముందు ముందు సంఘము బాగుపడును. కాని ఇట్టి యవినీతి దృశ్యప్రబంధములు సంఘవినాశన మార్గములే కాని సంఘోన్నతికాజాలవు. ఇంతకు నే గూటి చిలుక కా పలుకేకదా?

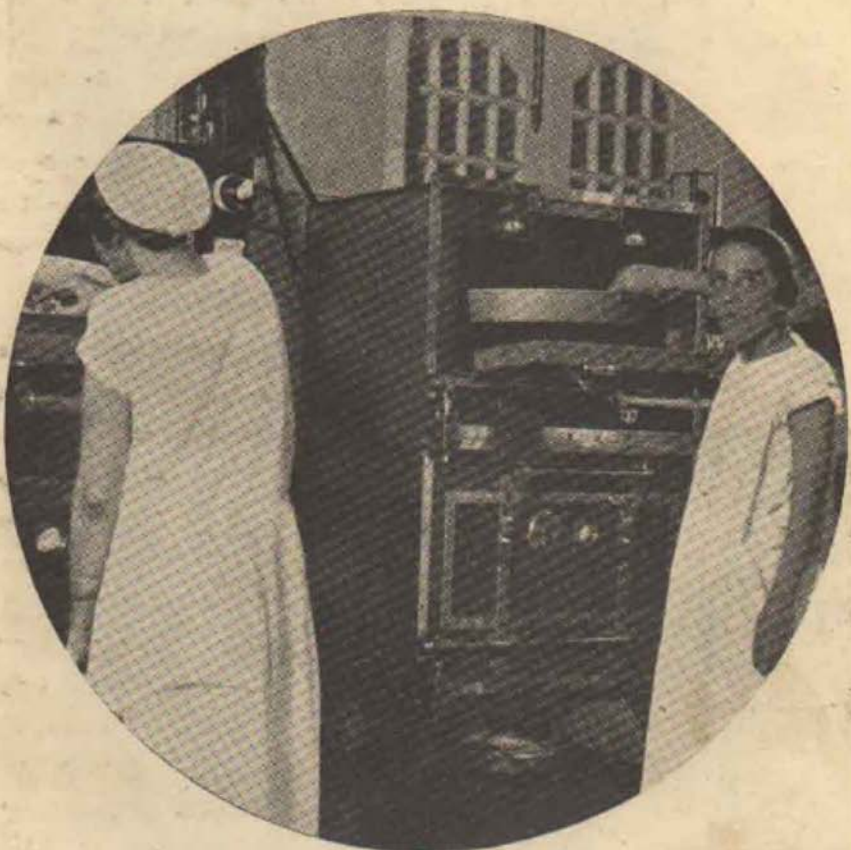
"ఆడుచు త్రొక్కనేల కాలు కడుగనేల" యని యొక బారిణీపాత్రను దానికింక విటునిగూర్చి రంగమును శృంగారరసముగాఁ జూపించి చివరకు ముక్తిచెందే గతియా సర్లంతమందు రవంత వైరాగ్యమునుఁ గన బడ్డ టేమి సంఘసవరణలగును? కళ్లకుకట్టించిన రసికత్వనటనాప్రవీణముగ్ధులై చూచే యువకుల కవే పట్టుబడును కాని చివరఫలితములు వీరికిని చివరనే ఫలించును. ఎరుగనివారికి రొమెరువుపెట్టుటన్న నిట్టిదే.

ఇప్పుడు హాస్యపత్రికలు కథలువ్రాసే మహాశయు లలో కొందరు బాల్యయౌవ్వన మధ్యగతులు తారుణ్య మందని లేతలేతములు ముగ్ధహృదయములు, బ్రహ్మచారులు, గృహము, స్త్రీ, సంతానము యనగ నేమియో యెరుగనిచిన్నలయ్యును, వారువ్రాసే వ్రాతలు చూస్తే సకలానుభవశాలుల ననుకరించుచాతుర్యము లను గలిగియున్నవి. చదువవలసిన యువకవిద్యార్థికి విద్యావిషయకచింతలే ముఖ్యం కాని సహాధ్యాయిని యగు స్త్రీ చింతచే యామెను చింతించుచు యన్య మనస్సుతో దీపంచూచుకోక ముందుకు జరిగితే పరీక్ష కోజాలలో మూతికాలి డాక్టరు ట్రీటుమెంటున్న పరీక్షకురానందుకు డాక్టరు సర్టిఫికెట్టును కావలసిన ఫలితములా? ఈలాగైతే మనపూర్వులు ఆధునిక ఘనోద్యోగులు యేలాగుచదివి నిర్వహించుకొన్నారు? ఇట్టివ్రాతలు ముందువారికిదారా? వెనుకవారికిమార్గా? ఏమీతెలియక అగ్రముకాక నీతిలేక చదువలేక సంసార్లు తహతహలాడుచున్నారు. వీరికింతసేపూ శ్రీమతి వరలక్ష్మమ్మసోదరి వ్రాసినటుల "స్త్రీ" కథావస్తువు! పోనీ అదైనా మంచిగాసాగిస్తారా? ఆనుండి తుది వరకు స్త్రీయే అపరాధిని, లయలమారి, సర్వనాశన హేతువు, మూర్ఖస్వరూపిణిగానిరూపిస్తారు. మాయవల, అమాయకపురుషులనందు జిక్కించుకొను నేర్పుకత్తెగా ప్లాటుసాగిస్తారు. ఇంతకన్నవారు తెలిసికొనిన విజ్ఞానముంటేగా!! రసహీనకవిత్వము. ఒకరినిచూచి యొకరు నొకరు—అనుకరణములు. గ్రంథచోరత్వములు. విద్యా పాటవశక్తి నేర్పులలవడుట నాటికొకరు "పూర్వ జన్మసుకృతముగా వచ్చిన కవిత్వసంపదయుంటే వయస్స పోషకత్వమెందైన నిర్వహించవచ్చునని యు ఆది మంచిగా వినియోగించుట మేలని" మెత్తగా సోదరి విమర్శించనే విమర్శించినది. అయితే మేటరులేని మహాశయులకందేతదుములాటలు.

ఒకకథలో అత్తగారంటే కిట్టక కైకలా గలిగి దశరథునిచే తకన్నకొడుకును కానలకంపించిన చందాన అత్తగారిని చంపుటకై మగనిని వేధించుకొని తినినట్లు లిఖించారు. చూడండి స్త్రీవ్యక్తులపై నెంతయసహనమో!! దేనికైన నడుముకట్టి వెనుదీయక సిద్ధపడు ధైర్యశాలి పురుషుఁడు కాని స్త్రీ కాదు "స్త్రీ" హృదయము దయాపూరితము మార్దవమయము మాధుర్యయుతము ప్రేమనిలయము." ఇట్లని పూర్వ కవులే మహాగ్రంథములలో లిఖించినారు. దీనికి "ద్రౌపది" తార్కాణము. నిద్రాసక్తులై యధీరులై యస్వస్థులై అసహాయులై యున్న తనదైనదుగురు కుమాళ్లను (ఉపపాండవులు) అధర్మయుతముగా కటికవాఁడు మేకలనుఁగోయు చందాన, అశ్వత్థామ నలుకగా అర్జునుఁడాతనిబట్టి తెచ్చి నలుకనుంకించ గర్భవాసశోక గ్రస్తయైన ద్రౌపది యాతని నివారించి "ప్రతిక్రియచే అశ్వత్థామతల్లికికూడ పుత్రశోకముఁ గల్పించుటేల! పుత్రశోకవిహ్వలనై నేనొక్కతెనే యుండెదను కాని తిరిగి మఱియొక స్త్రీకి గల్పించనొల్ల" నని భర్తను వేడికొని యాశిశుఘాతుకుని క్షమించి విడిచిపుచ్చెనని భారతమే చాటుచున్నది. అంతకంటె యుత్కృష్టనిదర్శనమింకేదిఁగలదు. అట్లని హృదయ దుర్బల స్త్రీ కాజాలదు. తన్నవమానించిన సమయ మందామె శక్తిస్వరూపిణిగా మారి లయకారిణియై తీరును. దీనికిని ద్రౌపదియే యుదాహరణము. ఒకచో ద్రవీభూతప్రేమహృదయము; ఒకచో కురులుపట్టి యీడ్చి సభాభవనమున పెద్దల సన్నిధిని వస్త్రాపహరణ మొనర్చిన దుశ్శాసనునిపై తీరనిపగ. ఆ దుష్టుని

రత్న టాటాగారి పరిశ్రమాలయము

విద్యుచ్ఛక్తిచే నడుపఁబడు పొయ్యిలు

చంపిన రక్తహస్తముల నాయమకురుల ముడివేయించు కొనువఱకునట్లనే ద్వాదశవర్షంబులు కేశబంధ మొన రించుకొనవని ప్రతినబట్టి నెరవేర్చుకొని తీరినది. అంతే కాని అవకాశములేని నీరసకథలకెల్లా "స్త్రీ"దుష్టు రాలేనా? అట్టికథలువ్రాసి మాతృస్థానముల నపవిత్ర పఱచుట కథాకర్తకవమానమని చెప్ప వచ్చును. ఏక్కడో నూటికొక్కరు కైక చిత్రాంగులవంటి స్త్రీ లుంద్రుగాక కలియుగ దుష్టపురుష సంఘములో నొకరిద్దరు స్త్రీలున్న కథానాయకులై కథావస్తువు లవుదురా?? పిడుక్కు బియ్యానికి కూడ నొకటే మంత్ర ముగా ప్రతికథలోను హీరోపార్టామెకేయిచ్చి ముగించుట భావ్యము కాదు. సన్మార్గము కానీ దుర్మార్గము కానీ స్త్రీపురుష వ్యక్తులు కూడనిదే యేపనియు కాజాలదు. అట్టియెడ ఆకాశమందలి విమానసంచారిణి జూచి నాకావాసియగు ప్రయాణీకుడంతలోనే యామె వికారచూడ్కులకలరి భ్రమసి దృఢమోహబంధితుండై యామెకేసిచూస్తూ కొయ్యముక్క కర్రలాబిగుసుకు పోయి తాను వెళ్లేగమ్యస్థానము ప్రయాణోద్దేశము కూడ మరచి ప్రపంచకమేమరచి తనెందుండెనో తెలియక విమానం కేసిచూస్తూ పట్టుతప్పి సముద్రంలో పడి యీదివెడుచుండగా విమానం విధివశమున పాడై తానున్నచోటకేపడి యుందుండుపిల్ల మూలుగ సిద్ధమై యుండ తానీసి బ్రతికించి కౌసల్యాదశరధులవలె గట్టుజేరి కళ్యాణంచేసుకున్నారా? గాథలివి. మెరుపు దృశ్యంలాంటి విమానవేగంలో యందలి బాలిక చూపులు పయోయలు వీనికి గనుపించాయీ!

ఆరు నెలలు సహవాసం మొకరితో నొకరుచేస్తేనే కాని ఆంగ్లులు పెండ్లియాడరట అట్టియెడ ఆంగ్లవిద్యాపాటవులమనుకొను మనయువక విద్యార్థికవుల కల్పనా కథలలోని కాముకుల కరక్షణిక చూపుల్లే బంధాలై పోవుచున్నవి ఏమివ్రాతలు పిచ్చివ్రాతలు!! ఈ వ్రాతపఠనకొఱకు పత్రికవచ్చిందంటేనే నాకు నాకని జగడాలు!! భారతీయ విజ్ఞానపాటన మింతకొసలోకి దిగింది చివరకు జాతీయవిద్యాభ్యాసరహితులై పర విద్యాపారంగులమన్న గర్వదుర్మోహముచే నింతవచ్చి నది. ఇకనైన కనువిచ్చి స్వజాతీయ, విజాతీయ, భేద ములు గుర్తించి పూర్వగ్రంథ మహాత్మ్యములు గ్రహించిన మన విద్యలదేవి కింకటి సీకనొక్కులు సంభవింప జాలవు. సరస్వతీదేవి కాటుకకంటి నీరు కట్టించినాడా మహనీయుడు పోతన: ఇప్పుడామె కంటిప్రవాహము వక్షస్థల పర్యంతమంట జేయుచున్నారీ మహాశయ కవీంద్రచంద్రులు. ఇట్టి వ్రాత లపవారించు విజ్ఞాన వ్యాసావళుల మర్లాలి. వారివ్రాతలు పత్రికానిర్వాహకులామోదించి ప్రకటించాలి; ఆర్యవిజ్ఞానామృత మవ్వారిగా ఆధునిక ప్రపంచమంతటా జల్లాలి; జాతీయ జ్ఞానబీజములు మొలకలెత్తాలి. తిరిగి విజ్ఞానఫలములు మనమనుభవించాలి. యెన్నటికో!

ప్రకృతి "స్త్రీ" శీలవతి పతినాకర్షించును. తన పవిత్రప్రేమ హృదయమున ధవునకు స్థాన మొసగును. అట్లే ప్రకృతి తనధవుండగు పురుషు నాహ్వానించును. పురుషుడనర్ఘ పము. దైవారాధనకై ప్రకృతిశోభించును. పవిత్రలతాపుష్పముల నాతని పాదార్చన చేయును. ఇదే వసంతశోభ. ప్రభాకరార్ధాంగియగు పద్మిని పతిరాకకై, ముఖమంత చేసికొన్నట్లు వికసించును. అందలి మాధుర్య మాస్వాదింపనా భాస్కరునికే హక్కుకాని పరపురుషసమానుడగు అళిరాజునకు హక్కు గలదా? అయినను విషయవాంఛారతుడగు పురుషుడు, విమర్శనజ్ఞానశూన్యుడై పరస్త్రీవాంఛా మోహమున జిక్కి నశించురీతి యాభృంగ మందలి మకరంద మాస్వాదింప నందు వ్రాలగనే సాయంకాల మగుడు నిజనాథుడ స్తమింపవిచారాక్రాంతయై ముఖము ముడుచుకొనగనే ముకుళీకృతకమలమందు ఖైదీవలె జిక్కి యా పరభృత మందు నశించును. దీనికి ఇంద్ర నరక రావణు లుదాహరణ లయ్యేయున్నారు. అట్టి యెడ పవిత్రప్రణయాపతి సేవాపరాయణులగు నార్యావర్త స్త్రీలపై నంతటి యపవిత్ర కథలల్లి

వ్రాయుట సహేతుకమా! ఆత్మస్తుతియు పరనిందయు కూడదు. ఇది సంఘోన్నతి కాదు. మాతృనిందలాత్మ ద్రోహమగును. స్త్రీలనుగాని పురుషులనుగాని మంచివారిగా తయారుచేయుట బాధ్యులగు పెద్దల హస్తగతమైయున్నది.

ఆర్య 'స్త్రీ' ఇల్లువాకిలి, పాడిపంట, పిల్లలను బంధువులను తృప్తిపరచుచు, తీరికసమయమందే భాగవతమో రామాయణమో చదువుకొనుచునో, వినుచునో, నాల్గుగోడలమధ్య, నకాంక్షితయై, గౌరవ గృహలక్ష్మియై గృహస్వాతంత్ర్యసమస్తహక్కులను కలిగి, పతికాలోచనమంత్రిగా, షట్కర్మయుక్త సహచారిణిగా యుండెడిది. పుట్టినింటికి మెట్టినింటికి కీర్తిదెచ్చేది. ఇప్పు డట్టివారి గర్భస్థులమై జనియించిన మను, మనపిల్లలను తయారుచేయుటలో, ఆర్యధర్మముల నేమరి, నాగరికమని మురిసినడచుటచే వచ్చిన ముప్పులివి. చేచేతల, సౌందర్యసౌభాగ్యాస్పదములగు, నీలంపురురులను, సత్కవుల వర్ణనల కాస్పదమైన వినీల కుంతలముల నిప్పటివారు తమబాలికలకు పసితనము నుండియే కత్తిరించి, "బాబ్ డు హేర్లు" తయారుచేయుచున్నారు. వేషాన్నిబట్టి బుద్ధితప్పక మారితీరుతుంది. పురుషవేషము వేయించి, పురుషులతోపాటు వారి సహాధ్యాయినిలుగా బడులకుబంపి, మాఅమ్మాయి, డిగ్రీలను బొందిందని యుప్పొంగుచు, సమస్తస్వాతంత్ర్యము లామెకు వదలి, పురుషక్రీడావిలాసముల నామెను పాల్గొనజేయించి సమానఅధికృతి నొసగగనే సరా? స్త్రీపురుష వివక్షతలేని సకలకళావిద్య లామెకు లభించగనే స్త్రీసహజమగు లజ్జయుండటనే వదలిపోయి, తలబిరుసుతనమబ్బి, మగబీరు రాలగుచున్నది. పెద్దలయెడ ధిక్కారము, ఇంగ్లీషు రానితోడిస్త్రీలతో మాట్లాడుటన్న నామర్దా, భర్తతో జగడము, అతిస్వేచ్ఛ మెండలగు యవివేకములకు తావగుచున్నది. అందులో ప్రౌఢకన్యలు! యువతీయువకసమ్మేళన విద్యాపాటవము. ఇక చెప్పనేల?

వీరిపైనాటకాలు, కథలల్లుట సంభవించి చివరకు, అవాచ్యములు స్త్రీనెత్తినిరుద్దుట కలుగుచున్నది. చేచేతల నట్టింటిస్త్రీలను కావాలని, నడివీధుల కెక్కించిన వారు పురుషులే! తుదకు వారిని హేళన చేయుచు, చిన్నబుచ్చుచున్నవారు పురుషులే. అందుచే సకలసంఘ యవినీతోద్ఘాతులకు కర్త పురుషుఁడేయగుట, వారెన్నికథలువ్రాసి, యెన్నిరూపకము లాడిచూపించినా, శ్రీకృష్ణభగవానులర్జునకు "కర్మచేయుకతప్పదు. గాన, సకలకర్మలను, అహంకర్తృత్వమునువీడి, నిష్కామబుద్ధిచే, జగత్సాక్షియు, జగత్కర్తయునగు, నాకర్పణచేయు"మని చెప్పినటుల, 'స్త్రీ'లపైమోపిన నిందలన్నియు, మూలకర్తలగు పురుషులకే యర్పణమగుఁగాక! "ఆత్మవత్సర్వభూతాని" యన్న వేదవాక్యానుసారము, యుపాధిభేదంబరయక సోదరసోదరీవాత్సల్యమున, నైకమత్యావలంబులై, సోదరీమణుల నాదరించ సోదరుల ప్రార్థించుచుంటిని. లోకపితయగు భగవానుని ముద్దుబిడ్డలమే మనమందర మన్నమాట మరువకుందురుఁగాక.

ధర్మరాజాది ధర్మశీలురును, హరిశ్చంద్రాది సత్యశీలురును, శ్రీరామాది పితృభక్తియుతులును, యేకపత్నీవ్రతులును, ధృవ, ప్రహ్లాద, కుచేలాదిభక్తులును కూడ యనేకకష్టములకుఁ జిక్కినను, స్వధర్మనడవడి కలుషీడక మాతృధర్మములుతప్పక, కించిత్తైన మనోచలనముండక, నేరెండ కాగొడుగుబట్టె కాలమునకు కట్టుబడియుండుట, వారి తర్వాతియుగ మహనీయులమగు మనకో ఆశేకదా? వారి ననుసరించి, న్యాయధర్మ సత్యవంతులమై మనము వారి నాదర్శించుకొని నడచుకొనుటకే వారన్నికష్టముల భరించిరి. "యథారాజా తథాప్రజా" కదా? తండ్రిని యనుసరించి, బిడ్డ ప్రవర్తించును. తండ్రి. సిగరెట్టుకాలుస్తే మా నాన్నే కాల్చాడు నాకేమి? అనుకొని నడుస్తాడు. వ్యసనరహితుఁడగు తండ్రినిజూచి, బిడ్డ వ్యసనావలంబి యగుటకు భయపడును. అట్లే, ఆర్యులు, ఆచరించి,

సద్గ్రంథములద్వారా బోధించి చూపించుట మన కొఱకే. అట్టివే మనకు పరమార్థములు, మహనీయుల పటపటికలు చిత్రించి వ్రాసి మనహస్తగతమొనర్చిన మహాకవుల యుద్దేశముకూడ నంతియే!! సత్సాంగత్యము వలన సకల శ్రేయములును కలుగును. దుష్టావరణముచే, దుర్వ్యసనములు పట్టువడిన పతనహేతువగును. గాన, మనుజుని సన్మార్గగామిచేయుటకు, సుహృదుండు, ఆత్మవిచారిణ, సద్గ్రంథపఠన ముఖ్యములు గాన మంచినే యెంచుకొనుట శ్రేయము. ప్రాతవస్తువు పథ్యమానటుల, ప్రాతకథలు పరమాదరణీయములు.

సకలధర్మములకు సత్యమే ప్రాణాధారము. అట్టి సత్యవాక్శుద్ధిగలిగినవా రగుటచేతనే మన పూర్వులన్నంత జగతికెక్కిరి. శపథములు, వరములు, శాపములు, సమస్తము, వారి వాగ్భూషణము నందిమిడియుండెడిది. పాతివ్రత్యధర్మము సత్యముగా పాలించినవా రగుటచేతనే సుమతి, సూర్యగమన మరికట్టెను. దమయంతి కిరాతుని దగ్ధముకావించెను. అనసూయ, త్రిమూర్తులను బాలకులగావించెను. సీత మహామాత, అగ్నియందురికి, వాడనిపూవువలె శోభించుచు బ్రతికియుండగలిగెను. త్రికరణశుద్ధిగా నడచిన వారి నోటిశుద్ధిచే వాక్సిద్ధి లభించుటతప్పదు. ఇట్లనే భారత, భాగవత, రామాయణ, గీతాదిగ్రంథము లుత్కృష్టగౌరవముల బోధించుట వాటినిపఠించిన తెలియనగును. అప్పటివారు, మనవలె, మనలనే యుదహరించుకొని నడవలేదు. వారికంటె ఘనులగు ముందువారి నాదర్శించుకొని మనిరి. వానరులు, శ్రీరామచంద్రుని, యాదవులు, శ్రీకృష్ణభగవానుని, దేవతలు, త్రిమూర్తులను, ప్రజలు రాజులను, కుమారులు తండ్రితాతలను, స్త్రీలు, తల్లి, పెద్దలను, యుదాహరణగా, జూచికొని, వారివలె మసలిరి.

ఇఁక మనమో, తెల్లవారిలేచి సందర్భములచే పొట్టల నాపుకొనుచు, సకల దురాచారనిలయుల మైన, మనలనే, పరిజూచుకొని, హానాల స్వేచ్ఛదలచి యట్టివికోరుచు, అధర్మపరుల రూపకముల ప్రదర్శించుకొనుచు, సప్తవ్యసనములఁజిక్కి కుత్సితులమై ప్రవర్తించుట, సంఘవినాశకహేతువే. ఇట్టిమనకు, ఆర్యధర్మపౌరాణిక, రూపకదృశ్యములనే ప్రదర్శించుట, వ్రాయుట, చూచుట, వినుట, అవలంబించుట, సంఘపరివర్తనమున్ను, సంఘోన్నతి కాని, టు డేలు, టుమారోలు కావని మనవి.

మీ రా బా యి

శ్రీపాద లక్ష్మీనారాయణమూర్తిగారు బి. ఏ.

ఆమె తలిదండ్రు లరయ బాహ్యప్రవృత్తి
భోగలాలస పాశ్చాత్య భూమిజనులు
ఆమె ప్రభవించినది భువనైకవినుత
భవ్య ధర్మాభ్యుదయకారి భరతభూమి.

అరయ పాశ్చాత్యదేహంబు; అనఘతమము
భారతీయాత్మయున్ గూర్చి నేరుపుమెయి
నంబుకట్టగ ప్రభవించినట్టి విమల
పరిమళోల్లసితాసక్త ప్రసవమామె.

టక్కు టిక్కనుచు బల్ టెక్కుమీరగదాల్పు పాదరక్షలనెటో పారవైచె
వలచని మడతబట్టలు కట్టుటనుమాని ముతుకగుడ్డలుకట్టి మురియుచుండె
తమదేశ సాంప్రదాయమును పోనాడి, మెప్పుగ బ్రహ్మచర్యంబు పూనియుండె
తనసుకుమారజీవన పద్ధతినివీడి ఏపనినైన గావించుచుండె.

తనశరీరాత్మలవి భరతావనివె య
టంచు జగతిని విశదీకరించుచుండె
ఆమె మనభారతీయకాంతాళికెల్ల
మార్గదర్శకురాలయి మసలుచుండె.

అధికాడంబర జీవనానుకరణ వ్యామోహవారాశిలో
సుదతుల్ మున్గుచు దారితప్పి చనగా చోద్యంపుచుక్కానియై
ప్రథితంబౌ మనభారతీయతకు మార్గం బొండుచూపించెని
య్యదెయంచున్ తన స్వచ్ఛజీవనముచే; ఆమెన్ స్తుతింపందగున్.

కవి వాక్సిద్ధి

భ. పట్టాభిరామయ్యగారు, ఎం. ఏ. ఎల్. టి.

(ఫిబ్రవరినెల తరువాయి)

ప్రథమరంగము.

(శివరాత్రినాఁడు దాక్షారామమునఁ బార్వతియింటి యెదుటివీధి. ఇంటిముం దొక పాతరగోయి. పార్వతియు భీముఁడును వీధియరుగుపైఁ గూర్చుందురు. యాత్రికు లనేకులు వీధి వెంటఁ గోవెలకుం జనుచుందురు. చలి యెక్కువ).

పార్వతి:—'శివరాత్రి'యనుమాట విన్నమాత్రాన పాత చింతలన్నియు జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నవి భీమా!

భీముఁడు:—ఔను కాని పుత్రునిఁగనుటచే నీ కష్టములన్నియు తీరిపోలేదా?

పార్వతి:—ఔను, నాయనా అందులో నీవంటి విఖ్యాతుఁడగు పుత్రునిఁగంటినని నాకు గర్వముగానే యున్నది. నీవుండ నాకేమి తక్కువ? అయినను నేను నీపుట్టుకచేఁ బడ్డ యపవాదము బహిష్కారమునుఁ దలచిన గుండియ ఝల్లుమంటుంది.

భీముఁడు:—అంతయు శుభముగ ముగిసినదిగదా? ఇఁక చింతయేల? [పార్వతి యింటిలోనికి నిష్క్రమించును. కళింగ గంగరాజు భిక్షుకుఁడై జడలఁదాల్చి చేతఁ గఱ్ఱయుఁ జిప్పయుఁ జోలెయుఁ బూని ప్రవేశించి చీఁకటిలో నింటిముందున్న గోతిలోఁబడును]

కళింగ:—పైకి లేవనెత్తండయ్యా! ఛీ! కాలి దివిటీ లేనివాని బ్రతుకేల?

భీముఁడు:—[తనలో] ఇతఁడెవఁడో గొప్ప వాఁడై యుండవలయును. [ప్రకాశముగా] ఎవఁడవు నీవు?

కళింగ:—బిచ్చగాఁడను.

భీముఁడు:—ఎల్లప్పుడు భిక్షుకుఁడవా? అటులఁ దోఁచదు.

కళింగ:—భీమకవి శాపమున నిట్టి భిక్షుకుఁడనైతిని.

భీముఁడు:—ఏల కవిశాపము నొందితివి?

కళింగ:—గర్వితుఁడనై యాతనిఁ జిన్నపుచ్చితిని. ఆ పాడుగర్వమే నన్నీస్థితికిఁ దెచ్చినది.

భీముఁడు:—కళింగగంగరాజా! నీవింకను పోల్పనేరవా? నేనే నీకు శాపమిడిన భీమకవిని.

కళింగ:—వాక్కు సిద్ధించెడి వరకవీ! వినుము
గర్వాతిశయముచేఁ గష్టమొందితిని.
కప్పము మునునాకుఁ గట్టెడిరాజు
నాతోడఁ బోరాడి నారాజ్యముఁగొనె.
ననుఁబట్టి ననుఁజంపి నాతలఁదెచ్చిన
వారికి బహుమతి వాగ్దానమిచ్చె.
గూఢచారు లనేకులు వెంటఁ దరుమ
వేగ మె యటనుండి వెడలి వచ్చితిని.
శివరాత్రి కోఱకు యీ క్షేత్రముం జేరు
బహుసాధువులతోడ వచ్చితినిటకు,

పడయుదుఁగాతనే భద్రంబు పిదులఁ
బాపములన్నిడి భవదీయకృపను.

భీముఁడు:—కళింగరాజా! మున్ను గర్వముచే రాజ్యభ్రష్టుఁడవైతివి. ఇపుడు పశ్చాత్తాపముతో నమ్రుఁడవైతివి, కావున మరల నీకు రాజ్యము ప్రాప్తించును. కళింగపట్టణమున కేగుము.

కళింగ:—అయ్యో! వైరులపాలఁబడనా?

భీముఁడు:—ఆ భయ మక్కరలేదు. నీవైరు లెవ్వరు నిన్ను గుర్తింపరు. చెచ్చెరఁజనుము.

కళింగ:—వాక్సిద్ధీ! పునరపి నేను రాజపదవి నొందితినేని, కృతజ్ఞతాపూర్వకముగ నిన్నుఁ బూజ్యునిం గావించెద. ఈరాత్రి నీయరఁగుపై నను నిదురించనిమ్ము.

భీముఁడు:—నీవట్లే తిన్నెపైఁ బరుండుము. పఱుపు నియ్యనొల్ల, నేలయన, నట్టియుపచారములు చేసినచో నీవు బయలుపడుదువు.

[కళింగరాజు తిన్నెపై శయనించును. గురులింగము ప్రవేశించును.]

గురులింగము:—అయ్యా! ఇది పార్వతమ్మగారి పూటకూళ్లయిల్లుగ నుండెమున్ను. ఇప్పు డేమియు సందడిలే దేల? శివరాత్రిగదా?

భీముఁడు:—మున్నిది పూటకూళ్లయిల్లుగ నుండెను కాని యిప్పుడు కాదు.

గురు:—ఆయమ యున్నదా?

భీముఁడు:—అమ్మా! [అని పిలుచును.]

గురు:—అయ్యా! మీరామె కుమారుఁడుగదా? [పార్వతి ప్రవేశించును] అమ్మా! మరల నన్ను చీపురుతోఁగొట్టి తఱుముదువా?

పార్వతి:—అయ్యా! క్షమియింపుము. నేను తమ శక్తిఁదెలియక పొరబడితిని. మీరనినట్లె యయితీరినది. నాయనా! ఈతఁడు మంచి సాముద్రికుఁడు. నీవు జనియింతువని మున్నే నాకుఁజెప్పె.

భీముఁడు:—ఏదీ! అట్లైన మీహస్తం బరీక్షించెద. అయ్యరఁగుమీఁద బిచ్చగాని చేయింజూడుఁడు.

గురు:—[కళింగగంగు చేయిం జూచి మోమున సంశయము జూపుచు] అయ్యా! తమరు నిజముగ భిక్షుకులేనా?

కళింగ:—కాకేం. మరేటంతావయ్యా?

గురు:—రాజవు. ఇది రాజహస్తమే. ఏదీ యూదీపము చెంతకు రండు. హా! తెలిసినది. కొంత చిక్కుల పాలై పదభ్రష్టుఁడవైతివిగాని, చింతనొందకుము. మరల రాజ్యప్రాప్తిగల్గును. సిద్ధము.

కళింగ:—ఆరే! మా శ్రేష్ఠసోది చెప్పావయ్యా భికారిముండాకొడుకు రాజంట [తిన్నెయుపైఁ జీఁకటి మూలం జేరును].

భీముఁడు:—కళింగరాజా! అతనికి నీరహస్యముం జెల్పినను, బయలుపడదు. అయ్యా! సాముద్రికమున మీ కత్యద్భుతశక్తిగలదే! కళింగరాజునకు మరల రాజ్యప్రాప్తి యయినచో మీకు మంచియదృష్టము పట్టును. [కోడికూయును]. మనము విడిపోయి యొండొరుల నెఱుఁగనియట్లుండుట మేలు. (గురులింగము నిష్క్రమించును).

పార్వతి:—ఆతని జోస్యము తప్పక సిద్ధించును.

భీముఁడు:—అమ్మా! గట్టిగాఁ బల్కకుము. ఎవరైనవిన్నచోఁ జిక్కు కలుగును. [పార్వతి యింటి లోనికి నిష్క్రమించును.]

కళింగ:—[ఇతరు లెవ్వరు లేరుగదా యని యిటు నటుఁజూచి భీముని పాదములకడ దండప్రణామ మాచరించును] నే నెల్లప్పుడుఁ దమకుఁ గృతజ్ఞుఁడనే. [నిష్క్రమింతురు].

ద్వితీయరంగము.

(కళింగపట్టణములో నొక యడవి. విజయవర్మ ఖడ్గకవచముల ధరియించి క్రిందఁ బరుండి నిదురవోవుచుండ, జుట్టు గడ్డముఁ బెంచుకొని జీర్ణవస్త్రములతో నొక ఖడ్గముం జేఁబూని లక్ష్మోజిరావు ప్రవేశించును.)

లక్ష్మోజిరావు:—[జయవర్మపైన వంగిచూచుచు] ఓరీ! ద్రోహీ! నీజీవితమునకాశించి రాజును శత్రువులకు బట్టియిచ్చితివా? ఎట్టి మరణము నీకుఁదగినది? ఖడ్గముచేతనా? నిప్పుచేతనా? నిదురించువారిం జంపుట యోధులకు పాడికాదందురు. యోధధర్మము నాకేల? రాజ్యతంత్రమే నేను పాటించెద. ఎయ్యది లాభించునో యదియే పాడియగు. అయిన నితని నిదురనుండి లేపెద. [లేపఁబడిన జయవర్మ దిగ్గనలేచి కూర్చుండి దిగ్భ్రమచెంది యిటునటుఁ జూచును.]

జయ:—ఓహో లక్ష్మోజిరావు! సెనరులేని విజయుఁడు నను జంపయత్నించెనువిూ!

లక్ష్మోజి:—అతికుతూహలముతో నాపనిని నే నిపుడు ముగించెద. [జయవర్మను పొడిచి చంపివేయును]. ఇపుడుగదా రాజుకు న్యాయముజరిగినది. లోకమునుండి యొక రక్కసుఁడు తొలఁగె.

[పరశురామ దైవజ్ఞుఁడు, భిక్షుకుఁ గళింగరాజు యిరుప్రక్కలనుండి ప్రవేశింతురు. రాజునకు తదితరులిరువురు నమస్కరింతురు].

కళింగ:—బాగు! వికారిముండాకొడుకు దణ్ణా లేటండీ? మీకు మతిపోయింజా యేటి?

లక్ష్మో:—వేషమిూ లక్ష్మోజిని మోసపుచ్చఁ జాలదు. ఆచెంపమీఁది పుట్టుమచ్చ నే నెఱుఁగ నిదియా? [జయవర్మం జూపుచు] చిత్తగింపుఁడు. తమ ముఖ్యవైరి చచ్చె. రాజద్రోహము సేయుటకై యితఁ డెప్పుఁడును లంచములకై యాచేతికి దురద యుండదు.

కళింగ:—నాయందలి ప్రీతియు భక్తియుఁ గల్గి వర్తించిన మిమ్ములను గర్వితుఁడనై శిక్షించిన పాపమును క్షమియింపుఁడు. ఈకళింగగంగు మరల రాజద్యోగేని యన్నిటిని స్థిరణసేయును. నమ్ముఁడీ.

పరశు:—ఎంతో కాలముపట్టదు. శీఘ్రమే మీకు శ్రీదశపట్టునని తోఁచుచున్నది. రాజద్రోహి జయవర్మ యానతిచొప్పునఁ బోరాడకుంటిమి యని సైనికులందరు చింతఁగొనియున్నారు. విజయుఁడుకూడ తనకు దగని యదృష్టము నొందినవాని గుణములం జూపుచున్నాఁడు. కృతఘ్నత, అనుమానము, క్రౌర్యము మున్నగు దుర్గుణముల పుంజమాతఁడు. కావున తమరు మరలివచ్చుట కతి యనుకూలమగు కాలమిది. మాయిరువురికి మరల యూరఁజొచ్చుటకు రాజానతి యిప్పుడే విదూషకుఁడు తెచ్చియిచ్చెఁ గావున మేమును వత్తుము. మఱియొకవార్త. తమ యరబ్బీ గుఱ్ఱము విజయుని కాని మఱి యితరులను కాని చెంత రానియ్యకఁ దన్నుచున్నదఁట. విజయుఁడు కుపితుఁడై తమరిని దానిపైనెక్కించి తమరిని గుఱ్ఱముఁగూడఁ జంపుదునని పంతగించె. ఇందులకై తమరింగూర్చి యొక నాటకము వేయించునఁట. తమరుతప్ప వేరొక్కఁడా యశ్వము నెక్కఁజాలఁడు కావున, విజయుఁడు శిరమూపఁగా తమపై బాణము వేయుట కొకభటుఁడు నియమింపఁబడియెనఁట. తమరు ముందెత్తువేసి రాజ్యముం బొందుఁడు.

[రాజవేన వచ్చెడిశబ్దము వినును].
త్వరపడుఁడు, సర్వేశ్వరుఁడు తోడ్పడుఁగాక!—
[కళింగగంగు నిష్క్రమించును]
ఈశవమును దాఁచవలయును.

[ఇరువురు జయవర్మకళేబరము నొకపొదలోఁ బారవైచి యిరుదెసల నిష్క్రమింతురు.]

తృతీయరంగము.

(కళింగపట్టణమున నొక సత్రము. ఆనందుఁడు వీధియరుగుపైఁ గూర్చుండును.)

ఆనం:—రాజు నియమించిన పక్షకాలములో నొక వారమైపోయినది. కళింగగంగు వేషముంబూన నొక్కఁడు దొరకఁడయ్యె. ఆ పోకిరిగుఱ్ఱము నెక్కుట ముఖ్యమని రాజనియె. ఈబాధలేకున్న నెవఁడైన దొరకును. కళింగుని యశ్వమునెక్కి యాతని వేషము వేయువానికి రాజు బహుమతినిచ్చునని ముమ్మారు డప్పులతో నీయూరఁ జాటడమైనది. [కళింగగంగు ప్రవేశించును] నియమితకాలములోఁ దగిన వేషధారి దొరకనియెడల రాజు కోపగించునేమో. నాగతి యేమగును?

కళింగ:—బాబూ! మాధవకబళమండోయి!

ఆనం:—ఛీ ఛీ! పొమ్ము, సోమరీ, అనేకులు మంచిదేహదార్ఢ్యముగల్గియుఁ, దామే కష్టపడి ద్రవ్యమార్జించక సోమరితనముచే బిచ్చగాండ్రై పరులచేఁ బోషింపఁబడుచున్నారు. వీరే మన దేశారిష్టకారకులు. ఛీ! పొమ్ము ఇంకను నిలచెద వేల?

కళింగ:—అయ్యా! నేను చేయఁదగిన దెద్దియైనఁ గలదా?

ఆనం:—కళింగగంగురాజువేషము వేయఁగల వాడు మాకుఁ గావలయునని యూరంతయు డప్పులతోఁ జాటితిని కదా? నీవెఱుఁగవా?

కళింగ:—వినలేదండి. తీర్థయాత్రనుండి నేనిప్పుడే యీ యూరఁ జేరితిని. బిచ్చగాడెటుల ప్రభువువేషము వేయఁగలఁడు? ఈ రెండిటికిని హస్తిమశకాంతరము వాసియున్నది కదా!

ఆనం:—నీకేమితక్కువ? మంచి దేహచ్ఛాయఁ గలిగి యొడ్డుపొడవు గలిగియున్నావు. స్నానమాడి కళింగగంగరాజుమంగలిచే క్షౌరము చేయించుకొని, యాతనిదుస్తులు ధరియించిన కళింగరాజువె యగుదువు.

కళింగ:—(స్వగతము) ఈతఁడు నన్ను గుఱుతు పట్టెనా యేమి? భగవంతుఁడా! (ప్రకాశముగా)

గీ. విభుఁడు గానేరఁ డెవ్వఁడు వేషమునను
పేదవాఁడు కిరీటముం బెట్టుకొనిన,
క్షౌరమొనరించి దుస్తులఁ జక్కఁగాను
వేసికొన్నను తెలియఁడు వేసమంచు,
మాటపై ఖరిచేనైన మఱియుఁ జెప్ప
వలవిగానట్టి చిన్నెచేనైనఁ దుదకు.
రాజనొక్కనిఁ జెక్కెంద్రు రైతుగుంపు
నడుమ గడ్డము జడలు జీర్ణాంబరముల
తోడనిల్చిన రాజని తోఁచునకు
వర్ణనాతీత శిబిచే నైఖరులచే.

[చేతికఱ్ఱ క్రిందఁబడ, వంగియెత్తుకొనును.]

ఆనం:—(తనలో) ఈతఁడాడినమాట యితనికే చక్కఁగాఁ జెల్లును. ఇతనికిందగిన భాషావర్తనలు కని యందున్నవి.

కళింగ:—మఱియుఁ బెద్దకవీశ్వరులు వ్రాసిన గద్యపద్యాల నేఁ జదువఁజాల.

ఆనం:—పఠింపఁదగినది యెంతయో లేదుగాని దానికంటెఁ గష్టతరమగుఁ గార్యము నీవు సేయవలయును. కళింగగంగునియశ్వము ఒరుల నెక్కనీయకున్నయది. చెంతవచ్చినవారినెల్లఁ గఱచుచుఁ దన్నుచున్నది. దానిని వంచి యెక్కవలయును. చేయఁగలవా?

కళింగ:—ఒకవేళ చేయఁగలనేమో. అశ్వవశీకరణ మంత్రమొకటి నేనెఱుంగుదును. ఒక్కవారము పర్యంత మనుదినము నడిరేయి నన్నా గుఱ్ఱమువద్ద వదలినచో దానిని లొంగఁదీయుటకు యత్నించెద

అది నాచేతనైనచో రాజుయొక్కమంగలి సాయము చేతను, ఆతని ఖడ్గము దుస్తులను ధరియించుటచేతను నేనా వేషము వేసెద.

ఆనం:— నేడు శనివారముగదా? కోటలోని యశ్వశాలలోనికి నీ వేగుట కనుమతిని వెంటనే పొందెద. నీవు శక్తికొలఁది ప్రయత్నించి రాఁబోవు శనివారమునాఁడు నీవు వేషముఁ బూనఁగలవా లేవా నాకుఁజెప్పుము. ఇది సమర్థించఁగలిగిన సర్వప్రాప్తి గల్గును సుమీ. [లోనికేగ లేచును.]

కళింగ:—(తనలో) నిస్సంశయముగ (ప్రకాశముగ) ఆర్యా, నేనిది చేయఁగల్గినచో బహుమతి యేముండును?

ఆనంద:— వేయిన్నినూరుపదహార్లు కట్నముం దానితో హేమకంకణములు, జోడు కాశ్మీరశాలువ లున్ను, మఱియు నిన్నాస్థాన నటకునిగఁ జేయుదు. నేఁడు సాయంకాలమువచ్చి యశ్వశాలలోనికింజనుట కనుమతిఁ గొనిపొమ్ము.

కళింగ:— చిత్తము. [నిష్క్రమింతురు.]

చతుర్థరంగము

(రాజుయొక్క యశ్వశాల— రాత్రి— కోడికూయుటకు జాముముందు— కళింగగంగు ప్రవేశించును. చంద్రయను గుఱ్ఱము సకిలించును.)

కళింగ:— నాచంద్ర నను గుర్తించి, తన ప్రేమను జూపుటకు సకిలించుచున్నది. దీని శబ్దముచే నొరులు నను కనుపట్టరుగదా! నా కుడిభుజము కుడికన్ను నదరుచున్నవి. ఇది శుభసూచకము లందురు. సందియ మేల? నిజమే. కవి పేర్కొనిన పున్నమదాటి నేఁడైదుదినములు. నావలెనే నే పాత్రధారిని గావలయు, తనవలెఁ దానుండుట కష్టము కాదు కాని, కొంత భేదముండవలయును. లేకున్న నొరుల కనుమానము గల్గును. ఇదియే కష్టము.

[అశ్వశాలాధికారియైన శ్రీహరి ప్రవేశించును. కళింగుఁడు చీకటిలోనికిఁజన యత్నించును; శ్రీహరి పట్టుకొని వెలుపలికి లాగును.]

శ్రీహరి:— నేను నటకుఁడను, రాజుగారి యనుమతిఁబొంది యిటకు వచ్చితిని. [ఇతరు లెవ్వరు చెంతలేరుగదా యని యిటునటుఁజూచి,] రేపు తమరు విజయునిఁ జంపుట కంతయు సిద్ధముగనున్నది. తమరిం జంపుటకు నియమితుఁడగు విలువకాఁ డాపని సేయకుండున ట్లేర్పాటైనది. విజయుఁడే తమరినిఁ జంప యత్నించినచోఁ బరశురాముడై వజ్రుఁ డాతని వెనుకకు లాగును. ఇంతలోఁ దమ రాతనిఁ బరిమార్చివేయుఁడు.

[నేపథ్యమున 'ఎవరు లోనికిఁజనువారు?" అను భటుని కేక వినిపించును.]

ప్రొద్దుపొడిచినది. ఇఁక నేనేగెద. సర్వేశ్వరుఁడు తమకు సాయపడుఁగాక! [నిష్క్రమించును.]

కళింగ:— ఇపుడుకదా నాయందు ప్రేమగల భృత్యుల విలువ నాకుఁ దెలిసె! [మరిడి ప్రవేశించును.]

మరిడి:— నటకు లెవరైన నిచ్చటనున్నారా?

కళింగ:— నేనే— ఏమి నాతోఁబని?

మరిడి:— శ్రీకళింగగంగురాజుగోరి కెలా క్షౌరం చేశేవోణ్ణో, అలా తాంగూడా రాజుగోరు శెయ్యమంటే వొచ్చాను.

[క్షౌరము సేయ సిద్ధపడును. కళింగుఁ డెదుటఁ గూర్చుని పైవస్త్రముం దీసివేయును. పుట్టుమచ్చం జూచి, కత్తి క్రిందపెట్టి మరిడి నమస్కరించును.] మా ప్రభూ! యెంతభాగ్యం నేఁడు!

కళింగ:— ఉశ్! జాగ్రత! ఎవరికినిఁ దెలియఁగూడదు. ఎఱుఁగనివానికివలెఁ బనిసేయుము.

మరిడి:— శిత్తం [అని మోమునకు నీరుఁబూయును. తెరవ్రాలును.]

పంచమరంగము

(రాజసౌధముమధ్య జయులు. గుంపుమధ్య కిరీటఛత్రచామరాది రాజచిహ్నములతో విజయభూపతి యాసీనుఁడై యుండును. అతని వెనుకఁ బరశురామదైవజ్ఞుఁ డుండును. కళింగగంగునుఁ జంప నియమింపఁబడిన భటుని వెనుక లక్ష్మీజీరావుండును. కళింగుఁడు దుస్తులను ధరియించి, ఖడ్గము చేతంబూని యశ్వారూఢుఁడై ప్రవేశించును. జనులు 'భళిభళి' యందురు.

కళింగ:—[కత్తిసాము చూపించి తన గుఱ్ఱము యొక్క పదకలఁ జూపును.]

ఈ మహాసభలోను – నా ముద్దుచంద్రా!
చుట్టుఁదిరుగుచురమ్మ – సుడిగాలివలెను.
వక్రగతి నూపుమీ – ఫణిరాట్టువోలె।
కనెడి వారెల్లరు – కడుబెదర మెండ।
ముంగాళ్ళనెత్తుకొని – ముద్దుకుక్కవలె।
వెనుకాళ్ళఁబోవు మీ – యొరులోసనంగ।
ఘల్లు ఘల్లంచునీ – గంటలు మ్రోయ।
నాట్యమ్ము సలుపుమీ – నాట్యకత్తెవలె।

విజయ:—(తనలో) అతఁడే!! సందియము లేదు. [శిరమూపి బాణము వేయుమని విలుకానికి సన్న సేయును. లక్ష్మీజీరావా భటునిపైఁ బడును.]

భటుఁడు:—మీఁదఁ బడకుఁడీ.

విజయుఁడు:—నాభటులకుఁ దగు మర్యాదఁ జూపనియెడల మీకందరికి బుద్ధిచెప్పెద జాగ్రత. [ఎల్లరు హేళన సేయుదురు] కుక్కలవలె మొఱుఁగెదరా? [కత్తినిఁదీయును. పరశురామదైవజ్ఞుఁడు వెనుక నుండి చటుక్కునఁ బట్టుకొని కళింగగంగరాజునకు సంజ్ఞ చేయును.]

కళింగ:—

రంగుగ గంతుము – చెంగు చెంగునను,
రాజవైరిని నేను – రయమునఁజంపెదను.
[విజయునిపైఁబడి పొడిచి చంపును.]

ఎల్లరు:—జయజయ! కళింగగంగమహారాజా!
[శంఖములు మ్రోగును.]

కళింగ:—ప్రియభృత్యులారా! మీకు నాయందుండెడి ప్రీతికి నేనెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడను. కొంతతడవు రాజ్యభ్రష్టుఁడనై పెక్కుచిక్కులుపడి, మరల మీ రాజనైతిని. చిక్కులఁబడుటచే నాగర్వము, నాస్తికత్వము, నాభృత్యులలో నేరికి నాయందు ప్రేమ యుండెనో యుఱుగకుండుట, మున్నగు దుర్గుణములు పోయి సంస్కృతుఁడ నయితిని. నాకు జయము గలుగ నుండుసమయమున నావైరులిచ్చిన లంచముంగొని భటులను యుద్ధము సేయనీయకఁజేసిన ద్రోహియగు నామేనామని భగవంతుఁడే పరిమార్చె. (భీముఁడు గురులింగముసుఁ బ్రవేశింతురు). నా ప్రధాని, జోస్యుఁడు, శ్రీహరియు నాచే నపకారమునొందియు, నాయందసమాన ప్రేమాతిశయముంజూపి పునరపి రాజ్యప్రాప్తికి సహాయ్యభూతులయిరి. లక్ష్మీజీరావే మరల మాకుఁ బ్రధానియుఁ బరశురామదైవజ్ఞుఁడే మాకు జ్యోతిష్కుఁ డగుదురు. వారి వేతనములు ద్విగుణములగును. శ్రీహరి మాసౌభాగ్యాధికారియగును. వచ్చిన యీయిరువురిలో గురులింగమును మా యాస్థాన సాముద్రికునిగ నియమించితిని. అతనిశక్తి మాకిది వరకే విదితము. భీమకవి మున్ను శాపమిడి మాకు రాజ్యనష్టముఁ గల్గించినను మరల నాశీర్వదించి పునః ప్రాప్తియిడెను. ఎల్లరకాతని వాక్సిద్ధి యెట్లు లభించెనో తెలియుటకును, మన దురాచారములచే దేశోద్ధారణమున కాటంకము గలుగుచున్నదని నిరూపించుటకును, ఈతనిచరిత్ర శాశ్వత శిలాశాసనములుగ లిఖియింపించెద. ఇట్టి దురాచారముల నైరణచేసి ప్రతివానికిని స్వీయప్రభావమును వ్యక్తము చేయుట కవకాశమొసంగి రాజ్యాభివృద్ధి సేయ నెంచియున్నారము. సర్వేశ్వరుఁడు తోడ్పడుఁగాక.

ఎల్లరు:—జయజయ! శ్రీ కళింగమహారాజ!

కళింగ:—నేటిసభ యింతటితో జాలింతము.

నాట్యకత్తెలు:—జయమంగళారతులతోఁ బ్రవేశించి పాడుదురు. *

* అనుబంధముఁ జూఁడుఁడు.

చింత

గోనెల నరసింగరావుగారు, యం. ఏ.

సాంధ్య చిత్రకారుఁడు వర్ణచయమునించి,
చదల తెరలఁ జిత్రించి యంబుదవితాన
పాత్రధారుల నర్తన పరిఢవిల్లఁ
జంచలాంచల ధవళ హాసమ్మునర్చె.

ఆ విమలద్యుతి నాదగు
నావిల హృదయము హరించి, యంబరమున స్వే
చ్ఛావిధి విహరించె ; మెఱుపుఁ
గోవయి చిత్రాశ్వమయ్యెఁ గుండెడి మదికిన్.

ఈ మృదుగాన మాధురిమ యెందుజనించెనొ ? నేఁడుగాఢని
ద్రామయమైన నాహృదయ తంత్రుల నల్లనమీటి, రమ్యరా
గామృత వీచికానిచయ మాశలనించి కలంచుచుండె, ని
స్సీమవిలాసభాసురము సిద్ధకరంబిది, యేలతాంగిదో.

విపినములోన నేమిటికి వెన్నెలతేఁట ? యకారణప్రసూ
నపరిమళోజ్జ్వ లోచ్ఛ్వసన నవ్యతయేల యవేళ ? నెవ్వరి
ట్లిపుడు హఠాత్తు నన్ను దనియింపఁగఁ జల్లనిచూపు నాపయిన్
గృపమెయి నించినారో పులకింపఁగ నామెయిదీఁగసోఁగమై.

దొంతర దొంతరై గదిసి తొట్రిలుపాటొనగూర్చె విస్మృతో
దంతములెల్ల; నాహృదయ తాపమువాయదు; నేటికిన్ గటా
క్షాంతపురేఖ యేనిఁ గను జాడఁదళుక్కున మించదాయె; నీ
చింతదొలంగి ప్రేమమయజీవన భాగ్యమదెన్న డబ్బునో.

స్త్రీలు — యోగవిద్య

బం. మల్లయ్యశాస్త్రిగారు

ఇదివరకు స్త్రీలకు ఉపనయనమున్ను సావిత్రీపాఠమున్ను వేదవిద్యాధికారమున్ను ఉన్నట్లు గృహలక్ష్మికి విన్నవించి యుంటిని. దానిపై కొందఱు మాధవాచార్య గ్రంథమును పరాశరవ్యాఖ్య వివాహ ప్రకరణములోనిది చూపి ఉపనయనమైన స్త్రీలు బ్రహ్మవాదినులై ఆజీవము గురుకులమున బ్రహ్మచారిణులుగానే ఉండవలెను. వివాహితలకు బ్రహ్మవిద్యాధికారము లేదు; ఉపనయనమును లేదు; అని ఆక్షేపించుచున్నారు. ఆమాధవగ్రంథము వారికిని అంతపూర్తిగా నుపయోగించలేదు. నాకును పూర్తిగా నుపయోగించదన్నది సిద్ధమే. కానిమాధవులవారు హారీతవచనము — పురాకల్పేతు నారీణాంమౌంజీబంధనమిష్యతే ఇత్యాదికమును వ్యాఖ్యానించుచు "ద్వివిధాః స్త్రియః బ్రహ్మవాదిన్యస్సద్యోవధ్వశ్చేతి" అని వ్రాసినమాట సత్యమే. అది ఆయనస్వాభిప్రాయము కానేరదు. స్వాభిప్రాయమే అని అంటేకూడ నావాదమునకు నష్టములేదు. అందులోనే "సద్యోవధూనాంతు ఉపస్థితే వివాహే యథాకథంచి దుపనయనంకృత్వా కుర్వన్తి" అనియున్నదే! వారి మాటపాటించి సద్యోవధువులకు మాత్రమిపుడు ఆ యథాకథంచి దుపనయనమైనా యీ ఆక్షేపించిన వారు చేయుచున్నారా? చేయలేదుకదా!

అయితే వారికాలానికున్న ఆచారమును పట్టి వారి వ్యాఖ్యలుండును. అచ్చుపుస్తకములు లేవు. ఆకాలములో వేమయ్య చెప్పింది వేదము. ఈయిరవై శతాబ్దీయ బ్రిటిషుపరిపాలనలో మఱి కళ్లుమూసుకొని పాలుత్రాగడానికి వీలులేదు. బెత్తందెబ్బ వీపుమీద పడుతుంది. జగత్తు కన్నుతెఱచియున్నది. పిల్లులలోగూడ గ్రుడ్డిపిల్లులు కన్నుమూసికొని పాలుత్రాగుచున్నవని యెఱుంగుడు.

ప్రకృతమనుసరింతము. కుమారసంభవ కావ్యమున 'సమానసీం' అను శ్లోకమును వ్యాఖ్యానించుచు మల్లినాథు డుదాహరించిన విష్ణుపురాణ బ్రహ్మాండపురాణ వచనములు చిత్తగించండి. సంశయములు ఆక్షేపణములు విచ్ఛిన్నములయి తత్వము తెలియంగలదు. విష్ణు — తేభ్యశ్శ్వధాస్వదంజజ్ఞే మేనకాహారిణీ తథా తేఉభే బ్రహ్మవాదిన్యౌ యోగిన్యౌచాప్యుభేద్విజ. బ్రహ్మాణ్డే: తేషాంతుమానసీ కన్యా మేనానామమహాగిరేః పత్నీ హిమవతోయస్యాః పుత్రో మైనాక ఉచ్యతే॥ వీటితెలుగు పితృదేవతలకు మానస కన్యలు మేనహారిణియను వారలిద్దఱు; వారిద్దఱు బ్రహ్మవాదినులు యోగినులుకూడను. ఆ మేనక హిమవంతునిభార్య. ఆమెకొడుకు మైనాకుడు. దీనిబట్టి బ్రహ్మవాదినులైన స్త్రీలకువివాహము ఉండవచ్చును. వారు

పిల్లలనుకూడ గనవచ్చును. కావున ఉపనయనమయిన బ్రహ్మవాదినులకు పెండ్లి కారాదు. పెండ్లాడదలచినవారికి ఉపనయనము బ్రహ్మవిద్యా యోగవిద్యాధికారములులేవు అంటే ఆ అన్నవారికి పురాణాలు ఇతిహాసాలు తెలియవు. చిలుకపలుకులు పలుకుచున్నారు అని అనవలసివస్తుంది.

ఇంతతో ఆ వెఱ్ఱివిడచి స్త్రీలకు వేదవిద్యయేకాక వేదాన్తశాస్త్ర యోగశాస్త్రములుపదేశించి దేశమును సంస్కరించుకొననవసరము. పురుషులకన్న స్త్రీలకే యోగవిద్య శీఘ్రముగా పట్టుబడునని మహర్షులు చెప్పినారు. గమనించి కృతార్థులుకండు.

పెంపు ప్రేమ

అత్తిలి సూర్యనారాయణమూర్తిగారు

చెట్టుల్లారా
పుట్టల్లారా
చెట్లాపైనీ
పిట్టల్లారా
గుట్టల చాటునో
మెట్టలమొక్కానో
చెప్పరటే మీరు
కృష్ణుని
తప్పటడుగులా దారీ
చిన్నీ బొజ్జా
చిగురూ చేతులు
గజ్జెలకాళ్లూ
కాటుక కళ్లూ
నీలపు వొళ్లూ

నెమలీపింఛం
పగడపు పెదవీ
పలుకుల తేనే
మురళీ గీతం
మురిపించిందా
చెట్టుల్లారా
పుట్టల్లారా
చెప్పరటే మీరు
కృష్ణుని
తప్పటడుగులా దారీ!
అదిగో ఆవులు
కదలక వున్నవి
రారా నాన్నా
రారా తండ్రీ

రారా వెన్నలు
ఆరగింతువూ
ఇంతకోపమా
మెల్లాగయ్యా
దిష్టిని తీస్తా
నొష్టనె బొట్టు
పొదరిళ్లల్లో
దాగకు రారా
చెట్టుల్లారా
పుట్టల్లారా
చెప్పరటే మీరూ?
కృష్ణుని
తప్పటడుగులా దారీ!

మణి

శ్రీమతి పెద్ది శెట్టిరామంగారు

(అనుబంధకథ)

[రామచంద్రరావుగారి కుమారుడు, మాధవుడు, చెన్నపట్టణమునుండి బి. ఏ పరీక్షప్యాసయి యింటికివచ్చును. రామచంద్రరావుగారు అనురాగపూర్వకమైన స్వాగతమొసంగును. తల్లి సుందరం మాధవరావుకు పొరుగింటి ఆనందరావుగారి కూతురు మణిని చూపును. మాధవు డామె తనను పెండ్లిచేసుకొనునేమో అని, రహస్యముగ అడుగును. మాధరావు శ్రీమంతుడనియు, తనతండ్రి పేదవాడనియు నాలుగువేలైనను పెండ్లికట్న మీయలేడనియు కనుక పెండ్లి జరుగదనియు ఆమెచెప్పును. తాను మునుపొకసారి వరశుల్క విరుద్ధముగ ఉపన్యసించెను గనుక తనకు వరశుల్క మక్కరలేదని చెప్పి ఆమెను ముద్దాడి తాను బీదపిల్లను పోయెను.]

మాధవుడు బీచికివెళ్లి ఒక యిసుకతిన్నెపై కూర్చొని ఆ సముద్రతరంగములఘోష వినుచుండెను. ఇంతలో 16 సంవత్సరముల జవ్వని అక్కడికి వచ్చి మాధవునికి కొంచెముదూరములో కూర్చొనెను. ఆ వుంగరములుతిరిగినజుట్టు, ఆ ప్యారిస్‌కట్టుచీర, ఆ లొలక్కులు, చీరమీద అందరికి కన్పించేటట్లు సర్దిన నెక్‌లేసు ఆమెకు క్రొత్తఅందమును తెచ్చుచుండెను. ఆ యువతి క్రీగంట మాధవునివీక్షించి ఆతని సౌందర్యమునకు అబ్బురంబొందుచుండెను. ఆమెను చూచిన లగాయితు మాధవునిమనసు చాంచల్యము నొందెను. ఎవ రీమె యని ఆలోచనలో పడినాడు. ఆహా! యీమె సౌందర్యము వర్ణనాతీతము కదా! ఆమె అందమునకు తనలోతానే బహుసంతోషించి నాడు. ఆమె అట్లు ఒకఅర్ధగంట చల్లగాలి సేవించి వెళ్లిపోవుచున్నది. ఇంతలో మాధవుడు ఆమె కూర్చొన్న స్థలమువద్ద పర్సువిడిచి వెళ్లిపోవుటచూచి నాడు. తీసి ఆమెవద్దకు చరచరనడిచి యీపర్సు అక్కడ విడిచివేస్తివి, తీసుకొనుమని ఇచ్చెను. థాంక్సు అని ఇంగ్లీషుపదమును వాక్రుచ్చెను. మీరు సాగుకించి శ్రమపడితిరి, మీ పేరేమి అని అడిగెను. నాపేరు మాధవరావు అని బదులిడి నీపేరేమి, నా పేరు తెలుసుకొంటివికదా, మరి నీపేరు నేను తెలుసు కొనవద్దా యని చిఱునవ్వునవ్వుచు పలికినాడు. నాపేరు లీలాకుమారి అని పేరుచెప్పి, మీరేమి చదువుకొన్నారు అని అడిగినది లీల. నేను మొన్ననే బి. యల్ పరీక్ష ప్యాసుఅయి యీదినము మెయిలులో వచ్చితిని. నీవు యేమిచదువుచున్నావు అని మాధవుడు ప్రశ్నించు టయే తడవుగా స్కూల్ ఫైనల్ ప్యాసుఅయితిని. యఫ్. యే చదివెదనని చెప్పినది. మీ తండ్రిగారి పేరేమి, ఆయన ఏమిపని చేయుచున్నారని మాధవుడు అడిగినాడు. మా తండ్రిగారిపేరు ప్రసాద్ రావు. ఆయన సబుజడ్జిగా యీవూరిలో పనిచేయుచున్నారు. వోహో! నీవు ప్రసాద్ రావు గారి ఏకపుత్రికవా? మీ అన్న రాజశేఖరరావు నాతోనే బి. యల్ చదివి నాడు. ఆయన పరీక్షపోయినది. నీవు రాజశేఖరం చెల్లెలవాయని అడిగి, మాఇంటికి వచ్చెదవా లీలా అని అడిగినాడు. నేను ఇప్పుడు రాను, నాకు పని యున్నదండీ, క్షమించండీ అని పలికి సెలవు అని

అక్కడను సమీపములో రోడ్డుపై, నున్న కారులో ఎక్కి ఆమె వెడలిపోయినది. మాధవుడు లీలను చూచినదగ్గరనుండి ఆమె సౌందర్యమునకు ఆమె ఫ్యాషన్‌కు ఆమె చదువుకు చాలసంతోషించి అటువంటి యువతిని పెండ్లిచేసుకొన్నవానిదే జన్మము అని ఆలోచించుకొనుచు ఇంటికి తిరిగివచ్చినాడు. మాధవుని మనస్సు లీల తీసుకొనిచనినది. మాధవుడు, కాఫీ త్రాగుచున్నప్పుడు లీలమూర్తి, చదువుచున్నప్పుడు లీలయే, భోజనముచేయుచుండ లీలయే, ఎల్లవేళలందు లీలమూర్తియే కాన్పించుచున్నది. మణి (తాను వివాహముచేసుకొందునని మాటయిచ్చిన కన్య) యొక్క ప్రతిబింబమును హృదయమునుండి తీసి పారవేసినాడు. లీలను చూచినదగ్గరనుండి పిచ్చివాని చందముగా అయిపోయినాడు.

ఒక దినమున రామచంద్రరావుగారు, ఆయన భార్యయు, మాధవుడును కలిసి మేడమీద వసారాపై కూర్చొనియుండిరి. అందరు మౌనముగాయుండిరి. మాధవా నీకు తగినంతవిద్య చెప్పించితిని. నా చేతులతో నీకు వివాహమొనర్పవలెనని యున్నది. నీ ఇష్టము తెల్పెదవా? అని అడిగినారు తండ్రి రామచంద్రరావుగారు. ఇంత వేగిరం ఎందుకండి నాకు పెండ్లి? అని సంకోచిస్తూ బదులిడినాడు. ఏమి! ఇంకనూ పెండ్లివద్దా? మా తాతకు 11 సంవత్సరములకు పెండ్లిఅయినది. ఇప్పటికాలపువారు కాన ఇంత ముదిరిపోయినవరకు పెండ్లిలేక వుంటూయున్నారు. పెండ్లికొడుకుముదిరినా బెండకాయముదిరినా పనికి రారంట. ఈ సంవత్సరము తప్పక నీకు పెండ్లిచేయుదును అని మహారౌద్రముతో పల్కినాడు. సుందరమ్మ ఏమండీ! మనమాధవునికి ఆనందరావుగారి కూతురు మణిని చేయుదుమా అని పలికెనో లేదో వోసి వెధవ ముండ, ఆ దరిద్రగొట్టు సంబంధంటే దొరికినది! నీకు నేను ఎంతమాత్రం చేయను ఆసంబంధము. ఆ ఆనందరావుగారు తలఎక్కడ నా తలఎక్కడ. వాడు నాలుగువేలుకట్నం ఇవ్వగలడా? ఎంతమాత్రం ఆసంబంధము పనికిరాదు. అని పలికి నేను వెంటనే సంబంధము కుదిర్చెదను. తల్లి కొడుకులకు మంచిప్రాయశ్చిత్తమగునని మహాకోపముతో వెళ్లిపోయినాడు. తల్లి కంటనీరుపెట్టుకొని నాయనా చిన్నతనమునుండి మణిని చేయుదమని యుండెడిది. సుగుణరాసియగు మణి నా కోడలై నేను సేవలు చేయించుకొనుటకు నోచనైతిని అని విచారముతో కూర్చుండెను. మాధవునికి ఇవిఅన్నియు తలకెక్కుటలేదు. లీలను చేసుకుంటే బాగుండును. నాతండ్రి యేమి సంబంధముచేయునో అయినా నేను వరకట్నముకేది యుపన్యాసములిచ్చియుంటిని. ఎవరైనావిన్న ఎంతనగుబాటు, అయ్యో! నేను ఎంత దురదృష్టవంతుడను. లీలనా బడయజాలకపోవుచున్నాను. వరకట్నమా పుచ్చుకొనుచున్నాను. అని కంటనీరు బెట్టుకొనెను. తల్లి అయ్యో! పాపం మణిని చేసుకుందామని ఎంత ఆశయున్నదో పిల్లడికని ఆమె యనుకొని, నాయనా! విచారించకు. ఎవరి వ్రాతలెట్లున్న అట్లుజరుగును. విచారించకు నాయనా! నీతండ్రి చాలకోపిష్ఠి, పట్టుదలగలమనిషి, అన్నంతపని చేసితీరును నాయనా వీడవకుమని వోదార్చి ఆమె మేడదిగి వెళ్లిపోయెను.

మాధవుడు అట్లు విచారించి సబుజడ్జీ ప్రసాద్ రావుగారి ఇంటికివెళ్లెను. లీల మాధవుని సగౌరవముగా దోడ్కొని హాలులోనికి తీసుకొనివెళ్లినది. ఇరువురును చెరి యొకకుర్చీమీద కూర్చొనిరి. ఆమాట యీమాట ఆడినతరువాత మీకు వివాహమైనదా యని అడిగినది. లేదు ఇంకనూ, యీసంవత్సరము అగును అని అనెను. ఎవరి కుమార్తెయని యడుగ మా నాన్నగారికే గాని నాకు తెలియదు. అయ్యో! మీకే తెలియదా మీరా పెండ్లిచేసుకొనుట? లేక మీ తండ్రిగారా? బాగున్నదని పకపకానవ్వినది. ఆనవ్వు మాధవుని మనస్సు కలిచివైచినది. లీలా నీవు ఎప్పుడూ ఇక్కడనే చదివెదవా? ఇక్కడనే చదివెదను. లీలా ఇంక శెలవు ఇమ్ము, మరల రేపు కలుసుకొందును, అని ఇంటి మొగముపట్టెను.

ఓసేవ్! ఓసేవ్! అని కేకవేసి రామచంద్రరావుగారు సుందరమ్మను అతివేగముగా రమ్మని పిలుచుచుండిరి. ఆమె ఎందుకండీ అనుకుంటూ వచ్చినది. ప్లీడర్ జనార్దనరావుగారికి ఇద్దరుకూతుళ్లు. ఇద్దరు కుమారులు. పెద్దపిల్ల 6 వ క్లాసు చదువుకొన్నది. అంత రూపసి కాదు. 16 సంవత్సరము లుంటాయి. వసుంధరాదేవి పిల్లపేరు. కట్నం నాలుగు వేలు. బాలతొడుగు వెయ్యిరూపాయలు. పిల్లడికి వెండి చెంబు, వెండిపళ్లెం, పట్టుపంచెలచాపు, తక్కిన లాంచనములన్నియు బాగానే జరిపెదరు. మంచి సంప్రదాయమైన కుటుంబము. మంచి పలుకుబడి. నాకు నచ్చినది. పెండ్లి మాఘమాసములో నిశ్చయముచేసెదను. అని అన్నియు ఏకరవుపెట్టెను. సుందరమ్మ అన్నియు విని బెల్లంగొట్టిన దిమ్మవలె యూరకున్నది.

ఆనందరావుగారి కుటుంబవిషయం: ఆయన భార్య పేరు జ్ఞానాంబ, ఆమె చాల తెలివితేటలుగలమనిషి. గృహవిషయములలో మంచినేర్పరి. ఆమె జ్యేష్ఠపుత్రుడు చెన్నపట్టణములో యం బి బి యస్ చదువుచున్నాడు. వారి జ్యేష్ఠపుత్రికయే, సుగుణయగు మణిదేవి. రెండవపుత్రిక ఇందుమతి. వారి కుటుంబమంతయు మంచి సరళహృదయములు గలవారు. మంచి దయార్ద్రహృదయులు. ఆనందరావుకు మణిని మాధవునికి ఇవ్వవలయునని యుండెడిదిగాని వారితో సంబంధము చేయుట చాలకష్టతరమని ఆ ఆశవీడి మణిని మేనమామయగు కమలాకరునికిచ్చి వివాహమొనర్పవలెనని అనుకొన్నది. కమలాకరునికి చిన్ననాటనుండి మణినే చేసుకొనవలెనని యుండెడిది. గాని మణికి మాత్రం కమలాకరునిమీద ప్రేమలేదు. ఆమె మాధవుని ప్రేమించియున్నది. ఆమె ప్రేమనిశ్చలము. అది స్వచ్ఛమైనది. ఒకదినమున జ్ఞానాంబయు, మణియు, వసారాలోకూర్చొనియుండ ఆనందరావుగారువచ్చిరి. జ్ఞానాంబా! రామచంద్రరావుగారి కుమారుడు మాధవునికి పెండ్లి వచ్చేనెలలో, అయెను. ఎవరిపిల్లండి? అని అధికాతురతతో ప్రశ్నించినది జ్ఞానాంబ. ప్లీడర్ జనార్దనరావుగారి కూతురు వసుంధరాదేవిని ఇచ్చుచుండిరి. మనకెందులకు వారి ప్రస్తావన? వారు గొప్పవారు. గొప్పవారి సంగతులు, మనకెందులకని మిన్నకుండిరి. మణికిమాత్రం మనస్సు మనస్సులోలేదు. ఏమి నన్ను చేసుకుంటా నన్నారే. అలాంటిది వసుంధర నెట్లు చేసుకొనుచున్నారు. ఆయనకు నచ్చినది కాబోలు అని పరిపరివిధములుగా ఆలోచించుకొనుచున్నది.

జనార్దనరావు భార్యపేరు రుక్మిణమ్మ. వారికి ఇద్దరు కుమారులు. ఇద్దరు కుమార్తెలు. ఇద్దరు కుమార్తెలలోను పెద్దకుమార్తనే రామచంద్రరావుగారి కుమారునకు నిశ్చయమైనది. రెండవకుమార్తె శ్రీలతాదేవి. ఫోర్తు ఫారం చదువుచున్నది. తక్కిన మొగపిల్లలు చిన్నవాళ్లు. జనార్దనరావుగారి ప్రాక్టీసు మొట్టమొదటిలో బాగుండెడిది. గాని ఇప్పుడు ఎక్కడచూచినా లాయర్లే అవుటచే ఆయన ప్రాక్టీసు అంతగాలేదు. ఆయన పాపం ఇప్పుడు మహాచిక్కులోపడినాడు. మాధవునికి నిశ్చయమైనది గాని డబ్బుగురించి బహుతంటాలు పడుచున్నాడు. తోట భూమికలిపి మూడు వేల రూపాయలకు అమ్మివేసెను. భార్యవంటిపై నగలు వెయ్యిరూపాయలకు అమ్మినాడు. కట్నం సంపాదించినాడు. బాలతొడుగు యేమి పెడతాడు? తక్కిన లాంచనములు ఎట్లు జరుపుతాడు? అందుకు ఇంటిని రెండువేలరూపాయలకు తనఖాపెట్టినాడు. వెయ్యిరూపాయలు పెట్టి వసుంధరాదేవికి నగలు చేయించినాడు. తక్కినసొమ్ముతో పెండ్లిచేయ నిశ్చయించుకొన్నాడు. అటువంటి జమీందారునితో సంబంధము చేయుచుంటినే అని గర్వపడుచున్నాడుగాని ముందు ఎట్లుగడుపుటయో కూడ ఆలోచించినాడు కాడు. మణి తనచెల్లెలగు ఇందుమతికి జడవేయుచున్న సమయములో అమ్మా! మణీ! అని ఆనందరావుగారి పిలుపు వినబడినది. వస్తాయున్నానండీ అనుకుంటూ తండ్రి వద్దకు వచ్చినది. ఇదుగో అమ్మా మాధవుని పెండ్లి పత్రిక. అని ఇచ్చివేసి ఆయన వెడలిపోయినాడు.

శ్రీమతి చి. సౌ. ఊటుకూరి లక్ష్మీకాంతము
(కృష్ణకుమారి)

జరీతో నగిషీ చేయుట

శ్రీరస్తు శుభమస్తు

వివాహమహోత్సవాహ్వానపత్రిక.

శ్లో॥ జానక్యాః కమలామలాంజలిపుటేయాః పద్మ రాగాయితాః। న్యస్తారాఘవమస్తకేచవిల సత్కుంద ప్రసూనాయితాః। స్రస్తాశ్యామల కాయకాంతికలితాః। యాఇంద్రనీలాయితాః ముక్తాస్తాశ్శుభదాభవంతు భవతాం శ్రీరామ వైవాహికాః॥

అయ్యా!

శుక్రవారం నవమి 7-48 నిముషములకు అనగా, 12-6-1931 తారీఖున.

నా కుమార్తె చిరంజీవి సౌభాగ్యవతియగు

వసుంధరా దేవిని

రామచంద్రరావుగారి ఏకపుత్రుడగు

మాధవరావునకు

ఇచ్చి కాకినాడలో నా స్వగృహమందు వివాహము జరుపుటకు పెద్దలచే స్థిరపరుపబడినది గాన తత్సుభ ముహూర్తంబునకు కుటుంబబంధు మిత్ర సహితము దయచేసి వధూవరులను ఆశీర్వదించి నన్ను ఆనందింపచేయ కోరుచున్నాడను.

ఇట్లు విధేయుడు,

సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్ రాజమండ్రి జనార్దనరావు.

నీ న డ వ డి

రావు వెంకటరంగనాయకులుగారు

సనాతనుడ నంటావు — సత్కర్ముడ నంటావు
మాల లింటికివస్తె — మరి యెగిరిపడతావు
సత్కులీనుడ నంటావు — స్వప్రయోజకుడ నంటావు
బీద లింటికివస్తె — బెదరించివేస్తావు
సంధ్యావందన మంటావు — సత్యాచార మంటావు
మడి గట్టుకుండానె — మరి భోంచేస్తావు
గీతా పారాయణంటావు — గీత బోధిస్తావు
అధిక వడ్డీలిచ్చి — అప్పుపాల్జేస్తావు
దేశసేవంటావు — దైవభక్తంటావు
దేశసేవకులను — దెప్పిపొడుస్తుంటావు
సనాతనుడ నంటావు — సత్కర్ముడ నంటావు
మాల లింటికివస్తె — మరి యెగిరిపడతావు.

శారద లేఖలు

సౌభాగ్యవతి కల్పలతకు

నెచ్చెలీ! నీవు వ్రాసిన యుత్తరములన్నియు చేరినవి. ఏదినమున కాదినమున నేను నా కల్పలతికు తప్పక జాబు వ్రాయవలయు నను కొనుచునేయున్నాను. నాయూహ లూట కలమున కెక్కక మునుపే ప్రతిదినము గడచి పోవుచునేయున్నది. ఏమిచేయుదును? ఈ వేసవియందు పగటిప్రొద్దెక్కువన్న మాటయే గాని యెందుకును కొఱగాదు. అందును యీ యువసంవత్సరపు టెండలు యువజనుల భావములవలెనే అత్యంత తీవ్రములై యల యించుచున్నవి. 120, 122, డిగ్రీలయెండ వేడిమియట—ఏనాడైన నెఱుగుదుమా! మితమైన యెండలకును, మేలైన గాలికిని నలవాటుపడిన సముద్రతీరవాసులమైన మేమే యీయేటి యెండలకును, వేడి గాడ్పులకును నుక్కిరిబిక్కిరియై యుల్లాడుచుండ నిక మెట్ట ప్రదేశములవారి బాధ చెప్పవలయునా? చదువుకొనుట వ్రాసికొనుట మాట యటుంచుము. ఏ పనిచేయుటకును బుద్ధిపుట్టదు. తలుపు తెఱచిన యెండ, తలుపుమూసిన చెమట, బయటికివచ్చిన వేడిమి, లోపల నున్న నుమ్మదము, విసరుకొనిన వేడిగాలి, యూరుకొనిన నుక్క, ఇట్టి తీవ్రనిదాఘసమయములో ప్రచండమార్తాండుని చండమయూఖముల దాడికోడి దినమెల్ల దివాంధము వలె నే గృహాంతర్భాగమునన్ పడియుండి ప్రొద్దుగడపుటయేగాని యేపని చేయుటకును నేమితోచును? అదియట్లుండ, ఆడువారము గదా. ఎల్లప్పుడు కలముపనియే పనికాదు గదా. ఎండలతోబాటు మామిడికాయలును మల్లెపూవులును ప్రత్యక్షమగును గదా. ఊరు గాయలు బెట్టవలయును గదా. మల్లెపూవులు మాలలు గట్టి పెట్టుకొనవలయును గదా. మామిడిపండ్లు తినుచుండవలయును గదా. మంచినీళ్లు త్రాగుచుండవలయును గదా. ఊరిలోని పేరంటములు బీరుపోనీయకుండవల యునుగదా. పొరుగూరి పెండ్లిండ్లకుపోయి రావలయునుగదా. ఇన్నిపనులలో నీయుత్త రములకు ప్రత్యుత్తరములుగూడ నాలస్యము లేక వ్రాయవలయునని నీవు త్వరపెట్టిన నాకేమి నాల్గుచేతు లున్నవా? మఱియు నీ యుత్తరము సాధారణమైనదైన నెప్పుడో యొకప్పుడు పనిలోపనియని వ్రాసి పాఱవే యుదును, కాని యట్లు కాదే? ప్రత్యుత్తర మనుపేరున క్లిష్టప్రశ్నలతోగూడిన నొకపీట ముడినివేసి విడిచిపెట్టెదవు. వానిని విప్ప దీయలేక నే సవస్థపడెదను. నూరుప్రశ్నలు వేయవచ్చును గాని యొకప్రశ్నకు జబా బిచ్చుట దుస్తరము. అందును శ్రీమతి

దివాకర్ల శారదామణిగారు శారదకు ప్రత్యుత్తరమను శీర్షికతో వ్రాసినదానిపై నీవు కోరిన సమాధానములు మఱింత క్లిష్టములైనవి. శ్రీమతి శారదామణి ప్రత్యుత్తరమింతయు నంతయు గాదు. సన్నని యక్షరములతో దాదాపు పదునొకండు పుటలను మించియున్నది. ఇంత దీర్ఘలేఖ చదువుట యేదుస్తరమైయుండ దీనికి జవాబిచ్చుట యెంతకష్టమో నీవే యోచించుము. పైగా ఆలేఖను సమగ్రముగా జదివినవెనుక నాకొక సందియము గల్గినది. ఏమన? ఆప్రత్యుత్తరములోని ప్రశ్నాపరంపరలకు మనయాంధ్రదేశనాయకులేగాక యావద్భారతనాయకులును సమాధానమీయ నాకంటె మిన్నగా బాధ్యులుగా చేయబడియున్నారు. వీరిలో జీవితులేగాక ఆంధ్రరత్న మున్నగు స్వర్గవాసులును నున్నారు. కీర్తిశేషులతోసహా వీరి నందఱిని గుమిగూర్చి నేనెట్లు సమాధానమిప్పింపగలను?

శ్రీమతి శారదామణి లేఖని యొక త్రోవను నడువలేదు. ఒక్క యభిప్రాయముపై నిలువబడలేదు. ఒకచో జదువుచున్న నామె నిరుపమాన దేశభక్తికి సంతోషమొదవును. వేఱొకచో జదువుచున్న యావద్భారత ఏకైక ప్రజాహిత సంస్థయగు కాంగ్రెసుపై యామెకుగల యాగ్రహమునకు విచారమొదవును. ఒండొకచో జదుచున్న నామె యసదృశ రాజభక్తి కాశ్చర్యమొదవును. మఱియొక్కచో జదువుచున్న బ్రిటిషు సామ్రాజ్యప్రాశస్త్యము నుగ్గడించుటకును, భారతీయుల లోపములను గోరంతలు కొండంతలుచేసి యెత్తిచూపుటకును పనిబూని కృషి చేయుచున్న మేయోకన్య పలుకులా యివి యని సందియమొదవును. ఇంకొక యెడ చదువుచున్నచో నీమె యనూన మాతృభాషావ్యామోహమునకు ముచ్చటొదవును. మఱియొకతావున జదువుచున్నచో నీమె యాంగ్లభాషావ్యామోహమునకు దిగ్భ్రమ గలుగును. ఉర్దూ సంపర్కమున నాంధ్రభాష పాడై పోవుచున్నదని యీమె మొదటిచింత. ఒక్క ఉర్దూసంపర్కముననేగాదు: తమిళము, కన్నడము, ఓఢ్రము మున్నగు ప్రతియితర రాష్ట్రభాషాసంపర్కముగల ప్రదేశమునందును తెలుగుభాషస్థితి యిటులనేయున్నది. రెండుభాషలు సంధిల్లినచోట ఈభాషాపదము లాభాషయందును, నాభాషాపదము లీభాషయందును ననుకోనకుండనే కలియుచుండును. ఇది సిద్ధము. తప్పదు. అయితే యింతమాత్రము చేతనే తమభాషకు చేటు వాటిల్లుచున్నదనియు, నిది కారుచిచ్చువలె తమరాష్ట్రమునంతయు వ్యాపించి తమ భాషనంతయు ధ్వంసముసేయుచున్నదనియు ననుట పొరబాటు. ఏలయన నిది కారుచిచ్చేయై దేశమునంతయు వ్యాపించు గుణముగలదే యగుచో మన యాంధ్రదేశమునంతకు నేనాడో వ్యాపించి సర్వనాశనముచేసి యుండవలసినది. అట్టిది విపరీతమేమియు సంభవింపలేదు సరికదా కొన్నివందల యేండ్లక్రిందట వీని వ్యాప్తియేసరిహద్దు గ్రామముల నాక్రమించియున్నదో యిప్పటికిని నటులనే యున్నది. ఇకముందును నటులనేయుండును.

ప్రాబల్యముగల యొక భాషయొక్క పొరుగుననున్న యేభాషయైనను నిట్లు వాసి తగ్గియుండుట సహజమే. ఉర్దూపొంతనున్న మన తెలుగోటుల వన్నె చెడియున్నదో తెలుగు పొంతనుగల యుర్దూగూడ వన్నె చెడియున్న దనుటకు ఉత్తర సర్కారులలో మహమ్మదీయులు భాషించు హిందూస్థానీని చూచినచో తెల్లమగును. వారి పదములలో చెరిసగము తెలుగుపదములే. అందును పల్లెటూరి తురకలు మాట్లాడు హిందుస్థానీ భాషయందు ముక్కాలు మువ్వీసము తెలుగు మాటలే మిళితమైయుండును. ఇంత మాత్రమున నుర్దూకేమైన నష్టముగల్గినదా? అటులనే యన్యరాష్ట్రభాషాసంపర్కముగలచోట తెలుగుభాష సంకరమైనటులున్నను స్వచ్ఛమైన తెలుగున కెట్టి మోసములేదు. అందును రాష్ట్రేతరాంధ్రులెల్లరు మాతృభాషాభిమానముగలవారై ప్రత్యేకసంఘములను స్థాపించి పాటుబడుచున్న యీ దినములలో మన తెలుగుభాష కెట్టి ముప్పును వాటిల్లజాలదు.

శ్రీమతి శారదామణి, తెలుగును దక్షిణ హిందూ దేశమునకంతయు వ్యవహారభాషగా నేయవలయుననుచున్నది. ఈమె మాతృభాషాభిమానము సంస్తవనీయమైనది. మన తెలుంగుతల్లి కంతటి మహోన్నత పదవి లభించుచో నేనుగూడ నపారముదంబు జెందెదను. కాని మన మాతృభాషపై మనకెంత ప్రేమగలదో యితరులకుగూడ తమ తమ భాషలపై నంతప్రేమయుండుట సహజమేగదా. అట్టిచో నిట్టి యేర్పాటునకు తమిళ కర్ణాట కేరళులు సమ్మతింతురా? ఏనాడో మేము మహమ్మదీయుల దాడినుండి మిమ్ముల మీ దేశమును గాపాడితిమి కాన దానికి ప్రత్యుపకృతిగా మా తెలుగును మీరు వ్యవహారభాషగా జేసుకొనుడనిన నిప్పుడు చేసినమేలు నిప్పుడే మఱచిపోయి పైగా నీ వేమిచేసితివని, తిరుగుబాటుజేయు వింతజనులుగల యీకలికాలములో మనమాట వినువా రెవరు? అయినను పదుమూడుకోట్ల భారతీయులు మాట్లాడు హిందీభాష రాష్ట్రేతర వ్యవహారభాషగా నుండరాదని వాదించుచు రెండుకోట్ల ఆంధ్రుల వ్యవహారభాషమాత్రమేయైన తెలుగును దక్షిణయిండియావారెల్ల నేర్చుకొనవలయుననుట యేటిసబబు? మన మాతృభాష యైనంతమాత్రమున నెల్లరు నేర్చుకొనుట కర్హతగడించినదా యేమి?

నైజామురాష్ట్రములోని యాంధ్రప్రజాబాహుళ్యమునుబట్టి యారాష్ట్రమున తెలుగే వ్యవహారభాషగా నుండదగునని యీమె తలంపు. నిజాంరాష్ట్రాంధ్రు లింతటి పలుకుబడి కలుగజేసికొనుచో నెవరు కాదందురు? కాని మహమ్మదీయ ప్రభుపాలితంబగు స్వదేశసంస్థానములో హిందువులకు ఉద్యోగము లిచ్చుటలోనే యెంతయో పక్షపాతము చూపబడుచున్నదని చెప్పుకొనుచు నాంధ్రమే వ్యవహారభాష గావలయుననికోరుట గొంతెమ్మ కోర్కెయేగాని వేరొకటగునా?

గాంధిగారనిన నీమెకు కొంచెము గౌరవమేగాని యేడాదిలో స్వరాజ్యము తెచ్చెదనని యూరించి తేలేదని యాక్షేపించుచున్నది

కాని అందులకు కారణము తనదేశీయులలో మనవంటివారు కొందఱు కలిసిరాకుండుటయే కారణమని యీమెకును తెలిసియేయుండు ననుకొందును. గాంధీ నొకవిధముగా మానవో త్తముడని యీమె యంగీకరించినను కాంగ్రెసుపైనను తదితర కాంగ్రెసు నాయకుల పైనను నీమె కేమాత్రము విశ్వాసములేదు. సర్వభారతజాత్యైక్యత యెప్పుడును సిద్ధించి యుండలేదని చరిత్రపరిశోధకురాలగు మన సోదరి నొక్కి వక్కాణించుచున్నది. నిజమే యనుకొందము. పూర్వమెప్పుడులేదని యిప్పు డైక్యమునకై యత్నించుట దోషమగునా?

అది యట్లుండ మోయజాలని పన్నుల భారముతో, కదుల మెదులరాని నిర్బంధ శాసనములతో స్వదేశస్థుల క్షేమ లాభము లను మాత్రమే గమనించు స్వార్థదృష్టితో, దేశమునందలి వ్యాపార పరిశ్రమలనెల్ల నడచి వేయు వాణిజ్యనీతితో, భరతఖండము నందలి వెండి బంగారములనెల్ల నూడ్చివేయు నర్థాపేక్షతో సాగింపబడుచున్న ప్రస్తుత బ్రిటిషు పరిపాలన మీమెకు చల్లగ నున్నది. బ్రిటిషు దొరతనమువారిక భారతీయులకు కలుగజేయవలసిన సౌకర్యములుగాని భారతీయులు కోరవలసిన సౌకర్యములుగాని యీమె కేమియు గాన్పించుటలేదు.

451 క్లాజులనే మేకుబందీతో బ్రిటిష్ పార్లమెంటువారు తయారుచేయుచున్న యిండియాబిల్లనే యుక్కుచట్టము ఈమెకు చక్కగా నున్నది. అందులో :బిగింపబడి యున్నట్టియు, కాంగ్రెసువారు బాగుగా లేదనుచున్నట్టియు, 'ఇందులో తలదూర్చ నచో బ్రిటిషు యిండియాపై యాధిపత్యము మాట దేవుడెఱుగును తమసంస్థానముల యాధిపత్యమునకే యేమి చిక్కువాటిల్లునో, యని సంస్థానాధిపతులు సైతము శంకించుచున్నట్టియు ఫెడరలు రాజ్యాంగ పద్ధతి యీమె కామోదకరముగా నున్నది. ఈమె దృష్టిలో నిజాము రాష్ట్రమే సమస్త మన్నటులున్నది. ఉత్తర హిందూదేశస్థులని నను, హిందీయన్నను నేలనో యీమెకిష్టము లేకున్నది. కావుననే ఔత్తరాహులతో సంబంధముకన్న హిందుస్థానీయుల నెత్తినెక్కించు కొనుటకన్న నిజామురాష్ట్రమువారితో సంబంధము క్షేమకరమనుచున్నది. గోవుచుట్టూ ప్రదక్షించిన పదునాల్గుభువనములు ప్రదక్షిణము చేసినంతఫలమని యేదో వ్రతకథలో జెప్పినట్లుగా నిజామురాష్ట్రముతో సంబంధము గల్గించుకొనిన యావద్భారతదేశము తో సంబంధము గల్గించుకొనినంత పుణ్య మని చెప్పుచున్నదీ సోదరీమణి. ఆ ప్రయోజన మేమో!

మిత్రమా, హిందీవిషయము నవలంబనముగా జేసికొని యీమె దేశీయవిషయ మెల్ల ప్రస్తావించి కాంగ్రెసుపై తనకు గల యయిష్టతను, బ్రిటిషు పరిపాలనపై గల విశ్వాసమును, ఇంగ్లీషుపై గల వ్యామోహము ను వెల్లడించినది. హిందీభాషా ప్రస్తావన సందర్భమున నీమె జూపిన మాతృభాషా వాత్సల్య మాంగ్లభాషపై ప్రేమ జూపునపు డేమైనదో ఆశ్చర్యము!!

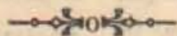
దేశీయుల స్వాతంత్ర్య సంపాదనా యత్నములు నిష్ఫలములే యైనను, నాయె యాశీర్వదించినట్లుగా బ్రిటిషు పరిపాలనము స్థిరతరమే యైనను, పారతంత్ర్యమైన జాతి యెప్పుడును తద్విముక్తికై కృషిచేయకుండ నుండదు. ఫలించుట ఫలింపకుండుట యది దైవయత్నము. ఫలింపనంతమాత్రముననే తత్ప్రయత్నములు సల్పెడి మహనీయులు పరిహాసభాజనులు కాజాలరు. మహాత్మ డన్నేండ్లు నాయకత్వము వహించినను ఆయన నాయకత్వమున భారతదేశమునకు స్వాతంత్ర్యము సిద్ధింపకపోవచ్చును. కాంగ్రెసువారు కోరెడి సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యము ఆకాశ సౌధమే కావచ్చును. కాంగ్రెసువారి వ్యూహములు బ్రిటిషు రాజనీతికి ఆహుతియే యగుచుండవచ్చును. అంగబలము, అర్థబలము గల ప్రభుత్వము వారిచే దేశనాయకులకు సర్వదా యోటమియే సిద్ధించుచుండవచ్చును. అయిన దేశమోక్షమునకై వారు గావించెడి యనూనకృషియు ననదృశత్యాగమును, సర్వదా ప్రశంసనీయములై భవిష్యదైతిహాసిక పుటలయందు స్వర్ణాక్షరములతో విలిఖింపబడకపోవు!!

దౌర్జన్య విరహితమైనను కాంగ్రెసువారు సాగించుచున్నదియు నొకవిధమగు పోరాటమే. కాన వ్యూహములకు ప్రతివ్యూహములు బన్నుటయు నెత్తులకు ప్రతి యెత్తులు వేయుచుండుటయు, సమయోచితములగు నడకలు నడుచుచుండుటయు వారికిని వలయును, కాన వారొకప్పు డవసరమునుబట్టి శాసనసభల బహిష్కరించి తమ పలుకుబడిని ప్రదర్శించిరి. నేటి యవసరములనుబట్టి మరల శాసనసభల ప్రవేశ మంగీకరించి ప్రజలకు కాంగ్రెసుపై గల భక్తిని విశదీకరింపజేసిరి. ఎవరెవరి కనుకూలమగు నేర్పాటులను వారు పరిస్థితులనుబట్టి నిర్ణయించుకొందురు. వారి కేవిధముగను తోడ్పడజాలని మనకీ దోషపరిశీలన లెందులకు? హిందీభాషా ప్రస్తావనలో నీ యనవసరపు రాజకీయగొడవ లెందులకు? కల్పలతా! నా లేఖాప్రత్యుత్తర మంతయు నారయ శ్రీమతి శారదామణి మంచి విద్యావతియని తోచుచున్నది. కావుననే యొక్క లేఖయందే సంఘ మత రాజకీయార్థిక చారిత్రక భాషా విషయములనెల్ల గుప్పించి గృహలక్ష్మి సంపాదకుల యభినందనము లందుకొనినది. ఇట్టి విద్యావతితో నాబోటి యల్పజ్ఞురాలు సమాధానమీయ నెంచుట తగరు కొండతో డీకొనుటయే యగును.

కల్పలతా! హిందీ విషయమై యీ శారద వ్రాసిన లేఖయు చూచితివి. ఆ శారదామణి వ్రాసిన ప్రతిలేఖయు చూచితివి. దానికి నే నిప్పుడిచ్చిన సమాధానముగూడ నారసితివి. కాన యిందలి సాధక బాధకములెల్ల నీకు బాగుగా తెలిసియే యుండును. ఇవియు నీకు తృప్తినీయకున్న కడచిన మే నెల భారతీ పత్రికలో నఖిలభారత వర్షీయ సాహిత్య సమ్మేళనమునకు సభాధ్యక్షత వహించిన మహాత్మా గాంధీగారి యుపన్యాస

మున్నది. అందు నీ వివాదవిషయముల కెల్ల మహాత్ము డుచితమైన సమాధానముల నిచ్చియున్నాడు. వానినెల్ల సమగ్రముగా జది విన నీ సందియములును శ్రీమతి శారదా మణి సందియములును పూర్తిగా తొలగి పోగలవు. మహాత్ముని నిష్కపట హృదయము నెఱిగినవారి కెవరికైనను నాయన హిందీ భాషా ప్రచారోద్యమము నాక్షేపింప నవకాశము గలదా?

ఇట్లు,
శారద.

అచ్చమాంబ

ఐహికసుఖంబు లిచ్చట ననుభవించి
యనుభవింపఁగ శాశ్వతంబగుసుఖంబు
నమరపురి కేగు నీకు నశ్రమపథంబు
నిర్మలానందమునుగూర్ప నీశుఁ దలఁతు.

ప్రాణమువాయుటన్న దనివార్యము సంభవమైనజీవసం
తానము కెప్పుడో యపుడు, దానికినై వగవంగఁజెల్ల దీ
మేనుగలంతకాలమును, మేలగు కర్జము లాచరించి యిం
పైనయశంబుగాంచిన సుమాతను నిన్మది సంస్మరించెదన్.

అక్షరజ్ఞానమన్న దావంతయైన
లేనినీవు క్షరాక్షరజ్ఞానమెట్టు
లరసితివో, నీదు ధీశక్తి యద్భుతంబు
అక్షరశ్రద్ధ కిల నసాధ్యంబుకలదె.

నీదుమనంబునవ్యనవనీతము చేష్టపరోపకార మా
హ్లాదకరంబుపల్కు హృదయంగమమాదరణంబు సంతత
శ్రీదముసత్ప్రవర్తన మశేషములౌసుగుణంబు లేకమై
మేదినిఁగల్గనిట్టులన మించితివన్నిట నచ్చమాంబికా!

సాధితసర్వసిద్ధుఁ డతిశాంతుఁడు నీజనకుండు పమ్మిగం
గాధరశాస్త్రిగారు, సహగర్భుఁడు పండిత పేరిశాస్త్రి, వై
ద్యాధికవేంకటేశ్వరుఁడు దైవము, పుత్రులు ప్రాజ్ఞులీవు న
త్సాధుతమస్వభావ, వతిధన్యమునీతను వచ్చమాంబికా!

శిరోమణి వారణాశి గంగాధరశాస్త్రి

ప్రేమ తత్వం

శ్రీమతి చామర్తి సీతాదేవిగారు

"ఏమండీ! మీాకు కచేరీ వారంరోజులు శలవులు వస్తున్నాయట? ఆశలవులలో రాజమండ్రి వెళదామండీ!" అంది సీతమ్మ.

సీతమ్మ కాపురానికివచ్చి మూడేళ్ళయింది. ఆమె మంచి ప్రౌఢ; లోకజ్ఞానం విశేషంగా సంపాదించింది. కావ్యాలు కొంతవరకూ చదువుతుంది. వీరభద్రరావు బి. ఏ. పరీక్షలో కృతార్థుడయ్యేడు. మునసబుపని సంపాదిద్దామని, లిస్టులో పేరువేయించుకుందామని యీ మధ్యనే చెన్నపట్నం వెళ్ళివచ్చేడు. అక్కడ నుండి వచ్చినప్పటినుండి యేవో పుస్తకాలు చదువుతున్నాడు. ఆలోచనలో మునిగిపోయినట్టుంటున్నాడు. సీతమ్మ ఆసంగతికనిపెట్టిందిగాని కారణం వూహించలేక పోయింది. తాను మూడేళ్ళయి కాపురానికి వచ్చిందిగాని ముచ్చట తీరడానికి కొక మొలకయినా కలిగిందికాదని ఆమెనొచ్చుకొనేది. వీరభద్రరావుకు కూడ అదే విచారం అనుకుంది. రాజమండ్రి వెళితే సన్యాసయ్య తప్పకుండ పుడతాడని ఆమె నమ్మకం. అందుకోసం భర్త నడిగింది. అత డిటీవల చదువుతూవున్న పుస్తకాలూ, పెద్దపెద్దవాళ్ళు చెపుతూవున్న ఉపన్యాసాలూ, కొందరు మహనీయులు చేస్తూన్న ఉపదేశాలూ ఇవన్నీ కలసి వీరభద్రరావు మతం మార్చేశాయి.

"పోనిస్తూ! ఏం రాజమండ్రి! నీకే పిల్లలపిచ్చి పట్టుకుందేం? చక్కగా కడిగిన ముత్యాల్లాగ మన మిద్దరమూ కలసి మెలసి కాలక్షేపం చేసుకుందా! ఆ లంపటంకూడా యెందుకు కోరుతావు?" అన్నాడు వీరభద్రరావు. సీతమ్మకళ్లు విశాలంగా విప్పి భర్త నెగాదిగా చూచింది. ఆశ్చర్యదేవతయి అలా నిలబడి పోయింది. "అయితే వంశాభివృద్ధి జరుగదు లేదంటారా యేమిటి?" అంది.

వీరభద్రరావు "జరుగుతేగాని, మనకింత వేగం పిల్లలక్కరలేదు. వంశాభివృద్ధికి కావలిస్తే ముందెప్పుడో ఒక మొలకని కంటావు! అదే మానయి ప్రవర్ధిల్లుతుంది. చాలదూ?" అన్నాడు.

సీతమ్మ:— ముందెప్పుడో అంటే యెప్పుడు? మన యౌవనం కాస్తా జారిపోయిన తరువాతా?

వీరభద్రరావు:— ఉండుమరి! కోపపడకూ! ఇవిగో యీ పుస్తకాలు చూచేవా? మొన్న చెన్నపట్నం వెళ్లినప్పుడు నాకో హైకోర్టు జడ్జీగారిచ్చేరు. వాట్లలో యేం వ్రాసిఉందంటే, ఏ దంపతులయినా సరే కోరినప్పుడు మగో ఆడో, వారికేపిల్ల కావలిస్తే ఆ పిల్లని కనవచ్చును. వారికి పిల్లలక్కరలేదని తోస్తే కనడం మానివేయవచ్చును. నీవు పిల్లలను కనివుంటే నీకు నామీాదనున్నప్రేమ మూడువంతు లా పిల్లల మీాదికి పోతుందా? అప్పుడు నేను ముచ్చటపడి పిలిస్తే నీకు పలకడానికయినా తీరుబాటుంటుందా? ఇంతలోనే మనం ముసలాళ్లమయిపోతే యేముందీ? భగవంతుడు ప్రసాదించినన్నినాళ్లయినా మనము యౌవనసౌఖ్య మనుభవించాలా? అది అలావుండగా పిల్ల లెక్కువయినకొద్దీ మనఆస్తి పలుచపడిపోతుంది. వాళ్ళకి కావలసినవన్నీయిచ్చి జీవనవిధానా లేర్పాటు చెయ్యడానికి మన కప్పు డవకాశముండదు. మన పిల్లలు పేదవాళ్లయి తిరుగుతూఉంటే మనకానందంగా ఉంటుందా!

సీతమ్మ కనుబొమ్మలు ముడేసింది. తీక్ష్ణంగా

భర్తవైపు చూచి అంది. "మనసబుపని కనకనా, హైకోర్టు జడ్జీ యివ్వాలా? ముచ్చటలు వద్దనడానికి హైకోర్టుజడ్జీకావాలీ? యీ ప్రకృతిని మార్చగల కావ్యాలుకూడా వస్తున్నాయా? పిల్లలను కంటే ఆడుదాని యౌవనం జారిపోతుందని మగవాడికి భయమా? ఆహా! యేమి విశాలహృదయం! మగవాని ఆయుర్భాగ్యం వానిచేతిలో నున్నదా? అదిగాక, యౌవనానుభవాకాంక్ష యెంత కాలముంటుందో నిర్ణయించాడా? పిల్లలులేని నావంటి నిర్భాగ్యురాళ్లు త్రిదశులయి దేదీప్యమానంగా వెలిగిపోతున్నారా? శాశ్వతయౌవన సౌఖ్యమనుభవిస్తున్నారా? తాను నిత్యయౌవనుడై నిర్మలంగా విడ్డపూవులాగు కలకలలాడుతూ ఉంటాడా? నిష్కల్మష ప్రేమకి యౌవన మెక్కడే లక్ష్యమా? వానప్రస్థులయిన దంపతుల కే యౌవనం ఉంది? వారు ఒకరినొకరు ప్రేమించుకో లేరూ? వలపు కేవలము పశుత్వం క్రింద పరిణమిస్తూందేం? ఇంత స్వార్థపరత మగవానికే గాని యాడుదాని కక్కరలేదూ? ఇట్లు నిత్యపశుత్వపరత్వమున బడే మగవాని యౌవనం మరి జారదు గాబోలు. ఇంకొకమాట—మగవానికంటి కాదు దేలా కనబడుతుంది? వాసన చూచి పారేసే పువ్వను కున్నాడా?

"అదిగాక; పిల్లలు పుట్టడంతోనే ఆడుదానికి మగవానిమీది ప్రేమ పిల్లలమీదికి పోతుందా? ఈ నవీన ప్రేమతత్వసూత్రం నాకు బోధపడలేదు. అయితే జగత్తులో ఆడుదానికి మగవాడుతప్ప మరి ప్రేమింపదగిన వస్తువే లేదన్నమాట. భగవంతునిమీది ప్రేమ పరగడలు త్రొక్కవలసిందే? తలిదండ్రులమీది ప్రేమ తారుమారు కావలసిందే? అన్నదమ్ములమీది ప్రేమ అడుగంటవలసిందే? స్నేహితులమీది ప్రేమ చిందరవందర కావలసిందే? బంధుగులపైని ప్రేమ పాడు కావలసిందే? దేశప్రేమ దిబ్బచేరవలసిందే? అదేనా ప్రేమతత్వం?

"ఇంక పిల్లలెక్కువయితే ఆస్తి పలుచబడుతుందన్నారు. ఇది మగవాని అర్థశాస్త్ర జ్ఞానసౌభాగ్యం కాబోలు! ఆస్తిని శాశ్వతంగా నిలబెట్టే ఉపాయాలెన్ని కనిపెట్టేరు? శ్రీమంతు లెందరిచేతికో చిప్ప వచ్చింది. అక్కడల్లా బిడ్డలసంఖ్యే కారణమా? మీరన్నట్లు కావలసినట్టొక్క కొడుకును గన్నారనుకొండి? ఆ కొడుకు మొద్దయి లేనో? చపలుడయి లేనో? చచ్చు పెద్దమ్మయి లేనో? ఎందరు పండితుల కడుపున కుంకలు పుట్టలేదు? పండితపుత్రుడన్నమాట వినలేదూ? ఇక ఆరోగ్యవిషయ మాలోచించండి. పిల్లలను పెంచే విధానము లెరిగిన దంపతు లెందరున్నారో లెక్కపెట్టండి. ఆలాగే పెంచుతున్నారనుకొందాం; అంటువ్యాధులు రాకుండ నిలబెట్టే ఉపాయాలు స్థిరమైన వేవయినా ఉన్నాయా? రోగాలకు తిడితే గ్రుద్దినట్టు పనిచేసే మందులున్నాయా? అవేవీ లేనప్పుడొక్క మొలకను కనిపెట్టుకున్న తలిదండ్రుల దినం యెలా దిబ్బ చేరుతుంది? మగవా డన్నవాడు, జీవుడిని నిత్యం వెన్నంటిఉండే మృత్యుదేవతను దూరంగా తరిమే స్థిరోపాయం కనిపెట్టాలి. పాదరసంలాగు పరుగెత్తే తనమనస్సు వ్యసనసంసక్తంగాకుండా మరలిచే ఉపాయాలు కనిపెట్టాలి. దుర్వ్యాపారాలలో తలదూర్చకుండా ఉండే కట్టుబాట్లు చేసుకోవాలి. అప్పుడు జననతత్వంమీద స్వతంత్రత సంపాదిస్తే రాణిస్తుంది!"

వీరభద్రరావు:—అబ్బ! ఏమిటలా గచ్చపొదలాగ గలగలలాడుతున్నావు? జణజణలాడించేశావే? నేను చెప్పిన మాటలు నీవర్థం చేసుకోలేకపోయావు. ఈమాట స్పష్టంగా చెపతానువిను. పిల్లలను కంటే ఆడుదాని బలం క్రమక్రమంగా తగ్గిపోతుంది. అందుకోసం మితిమీరకుండా ఒకడో ఇద్దరో పిల్లలను కని కాన్పు త్తివేయగలిగితే స్త్రీ ఆరోగ్యం అంతగాచెడదు. దేహసౌఖ్యం యెప్పుడైతే వుందో గేహసౌఖ్యం అప్పుడే ఉంది.

సీతమ్మ:—అలాగయితే నేను మాటాడలేనుగాని బుద్ధిమంతులు లోకానికి తమ చేతలచేత, మాటల చేతాకూడ తెలియాలి: కేవలం యితరుల ఊహాలమీద పండితులబుద్ధి వన్నె కెక్కకూడదు. ఒక్కగెలవేసి యరటిచెట్టు తరిస్తూంది. ఒక పిల్లనుచేసి తుమ్మెద తొలిగిపోతూంది. ఇది ప్రకృతి నిర్మాణతత్వమా? చిత్రకారుని శిల్పచాతుర్యమా? ఇంక ఎన్నియో జంతువులు ఒక్కొక్కతూరి నాలుగయిదు కూనలను బెట్టి నిత్యారోగ్యముతో నిగనిగలాడుతున్నాయి. ఇది ప్రకృతి తత్వమా? ప్రకృతి శాస్త్రవేత్త భావపరిజ్ఞానమా? ప్రకృతిలో భాగమయిన మనుష్యజాతికి ప్రకృతి సూత్రములంటవా? ఈ సందర్భములో నాకో చిన్నకథ జ్ఞాపకం వచ్చింది. చెప్తానువినండి. నేను పదేండ్లదానినై యున్నపుడు మా అన్న రఘురామరావు కోయంబత్తూరినుండి శలవు లేవో వస్తే యింటికొచ్చాడు. మా నాన్న మా పెరట్లో గులాబి మొక్కొకటి వేశాడు. అప్పుడది సోగకొమ్మ వేసి కొమ్మకొమ్మకూ గుత్తులుగుత్తులు మొగ్గలు తొడిగింది. రఘురామరావప్పుడు వ్యవసాయ కళాశాలలో చదువుతున్నాడు. అతడీ చెట్టుచూచి, చెల్లీ! చీడపురుగులులాగ చెట్టుకిన్ని మొగ్గలెందుకే! చెట్టుసత్తువ చెడుతుంది. పువ్వందం పోతుంది. చూడు కొమ్మంతటికీ ఒక్కటే పువ్వు పూయిస్తాను. అప్పుడానందంచూడన్నాడు. సరే అలాగే కానీ అన్నాను. అతడు కత్తెరొకటి పట్టుకొని చుట్టూఉన్న మొగ్గలన్నీ కత్తిరించేసి మధ్యనున్న మొగ్గమాత్రం కొమ్మను విడిచేశాడు. ఆ మొగ్గ క్రమక్రమంగా పెరిగి పెద్దదయి కొమ్మనిండా ఒక్కటేపువ్వు విడ్డాది. పువ్వు మరీ సొగసుగా వుంది. పెద్దది! దానినికోసి ఎప్పటివాడుక చొప్పున వాసన చూచాను. ఏం చెప్పేది! దాని మునుపటి పరిమళమంతా పోయింది. నేను తెల్లబోయేను. వెగటువాసన వేసింది గాని గులాబివాసన లేనేలేదు! ఎందుకా పువ్వు! ఆ బల్లిమీద జీలుగుబెండుపూ వేలాగుందో చూడండి! దానికీ దీనికీ యేమిటిభేదం? ఇంకా యీ బెండుపువ్వే నయం! ఈ మధ్య బెంగుళూరునుండి వచ్చిందని పెద్ద చేమంతిపువ్వు మీరు తెచ్చేరే, అది కాగితపు పువ్వులాగు కలకలలాడడమే గాని కొంచమైనా పరిమళించిందండీ? ఎందుకీ నిర్గంధ కుసుమాలు? ఎక్కడయితే ప్రకృతి విరుద్ధంగా శరీర నిర్మాణ తత్వం మారుతుందో, అక్కడల్లా గుణం కొరతపడుతుంది.

వీరభద్రరావు:—ఉండరుంటే! దీనికేం చెప్తావు? మంచి చెడ్డ లాలోచించకుండా ఎక్కువ మందిని కనేస్తూంది లోకం! ఈ పిల్లలతో కాలేజీలు కర్మాగారాలు క్రిక్కిరిసి పోతున్నాయి! కళాప్రవీణులెక్కువయిపోతున్నారు. నిరుద్యోగపు సమస్య లెక్కువయిపోతున్నాయి. అభిప్రాయభేదాలకు హద్దులేదు. బ్రాహ్మణ బ్రాహ్మణేతర భేదాలు బలిసి పోతున్నాయి. ఇవన్నీ తగ్గి దేశమంతా ఏకముఖంగా పనిచేయాలంటే జనసంఖ్య తగ్గాలి; గాంధిమహాత్ముడు కూడ యీ మాటే అంటాడు. కాని అతని విధానం వేరు. స్త్రీ పురుష సంయోగాని కవకాశమే యివ్వకూడదంటాడు. ఈ గ్రంథాలలో స్త్రీ పురుషులు భార్యాభర్తలుగా జీవిస్తూ కొన్నికొన్ని యంత్ర సాధనాలవల్ల సంతానవంతులు కాకుండా ఉండవచ్చునని నూతన సిద్ధాంతం చెప్పబడివుంది.

సీతమ్మ:—అబ్బ! ఆమాటలువినడమే కష్టంగా ఉంది! ఏమిటిది? పిల్లలులేకపోతే కాలేజీలెందుకు, కర్మాగారాలెందుకు? జగత్తులో అభిప్రాయభేదమే లేకపోతే జగత్తే లేదు. చూచేరా, ఆ బుద్ధిమంతుల లోనే రెండుతెగ లేర్పడ్డాయి. గాంధిమహాత్ముని దొకత్రోవా, గ్రంథకారుల దొకత్రోవా—మనుష్యునకున్న ప్రత్యేకతయే యభిప్రాయభేదము; అభిప్రాయ భేదమువలననే ప్రజలలో విద్యాకాంక్ష; దానివలననే జ్ఞానాభివృద్ధి; అదియే దేశక్షేమాభివృద్ధికి కారణమవుతూంది. సృష్టితత్వం ఒకమాటు విచారించి చూడండి! జనులముఖాలెన్నో అన్ని భేదాలు, మన స్తత్వాలన్నో

అన్ని భేదాలు! శరీరనిర్మాణములలోన్నే అన్ని భేదాలు! జనసంఖ్యతగ్గితే సాహూప్య మేర్పడుతుందా?

"ఈ మహాకార్యానికి యంత్రసాధనం కూడా కనిపెట్టేరూ? ఇది మరీ బాగుంది. యంత్రసాధన సంపత్తి యెప్పుడింత లావయింది? గొడ్రాలికి బిడ్డలను ప్రసాదించే యంత్రాలున్నాయా? ఇక్కడ మీ యాటలు సాగవుగదా! పొరుగువాళ్ల మా లక్ష్మి నాతోటిదే, ఇద్దరు పిల్లలనుకంది; ముద్దుముచ్చటా చక్కా అనుభవిస్తూంది. నాకేది? ఇన్నాళ్ళయినా కూడదూ?"

"అది కాదే" అని వీరభద్రరావు యేదో చెప్ప బోయేడు.

"ఏది కాదూ! మరింక యీ బూటుపురాణం కట్టిపెట్టండి సరే, మీ యంత్రాలేవో మీరుపయోగించండి. దైవంలేదా? ప్రకృతి సమత్వతత్వ మాత్రా లెరుగదా? మీతో నా కెందుకీవాదం? నే నవతలకు పోయి వండుకోవాలి" అని సీతమ్మ లోపలికి వెళ్లిపోయింది. వీరభద్రరావు చిరునవ్వునవ్వుతూ అలా కుర్చీలో కూర్చున్నాడు.

౨

"జానే? ఏం చేస్తున్నావు? ఇదిగో మంచివస్తువు తెచ్చేను నీకోసం" అని వీరభద్రరావు కేక పెట్టాడు. సీతమ్మ పెరట్లో అశ్వత్థప్రదక్షిణాలు చేస్తూంది. "ఏమే? రావేం? నీకు కావాలా అక్కరలేదా?—రా మరీ ఆ రావిచెట్టెక్కడికి పోతుందీ?" అన్నాడు వీరభద్రరావు.

సీతమ్మ గబగబా వచ్చింది. "ఏమిటాబంగీ" అంది.

వీరభద్రరావు:—బంగీ విప్పుతాను చూడు!

సీతమ్మ:—(దగ్గరగా వెళ్లి చూచి) "ఏమిటిదీ? పిల్లలులేని నాలాటి గొడ్రాలికి ఉగ్గుగిన్నెందుకూ? పిల్లలులేని చిన్నతనం నాకొక్కర్తికేనా యేమిటి? మీకుమాత్రం చిన్నతనంలేదూ?"

వీ:భద్రరావు:—ఇదేమిటో! సరీగాచూచి దెబ్బలాడు! ఇది స్త్రీలపాలిటి వరప్రసాదిని! స్త్రీల యౌవనధనాగారం! మంగళాంగుబంగారం! ఆ కంపెనీ వాళ్లు చెప్పినట్టూ మనం చేయగలిగేమంటే ఇక భార్యాభర్తల నడుమ శాశ్వతానురాగం స్థాపించే మన్నమాటే? ఇక వారిమధ్య పానకంలో పుడకలాగు బిడ్డలుండరు.

సీతమ్మ:—సరే! రోజురోజుకీ మీకు పిచ్చి లావవుతుంజేం? మీద దేవుణ్ణి క్రిందను పెట్టినయినా ఆడది పిల్లలను కనితీరుతుంది." అని వెళ్లిపోయినది.

ఆరునెలలయింది, మునుపటికంటె వీరభద్రరావుకు సీతమ్మమీద ప్రేమ లావయింది. ఆమె చెక్కుల తెలుపూ, పెదవిపైని జాలిరేఖలూ, కనురెప్పల బరువూ, అడుగు మెల్లనా, అతిసుకుమారం, ఇవన్నీ సీతమ్మ సహజసౌందర్యానికి వన్నె తెచ్చేయి. మరి ఆయిదునెలలకి సీతమ్మ కొడుకును కంది. వీరభద్రరావుకు మోడువారిన మనస్సు పుష్పించినట్టయింది. అతనికి పిల్లడిమీద ప్రేమ అధికమయింది. అస్తమానం ఆ పిల్లడి నలా చేతులలో యెత్తుకొని కచేరీ పనికూడ మరచిపోయేవాడు.

ఒకనాడతనికి ఉగ్గుగిన్నె జ్ఞాపకం వచ్చింది. వెంటనే బజారుకువెళ్లి ఒక వెండిఉగ్గుగిన్నె పట్టుకొని వచ్చేడు. "జానే! ఇదిగో! చూ" డన్నాడు.

సీతమ్మ త్రుళ్లిపడి వెళ్లి ఆ చేతిలో ఉగ్గుగిన్నె అందుకుంది.

సీతమ్మ:—దీనిముందు గాజాలెందుకూ? గడియారం గొలుసెందుకూ?

"జానే!" యని ఆ బాలెంతరాలి పసుపుబుగ్గలు వీరభద్రరావు ముద్దుపెట్టుకున్నాడు.

గృహవిద్యా శిక్షణ: నియమిత వేతనములు:

చదువుల రామచంద్రయ్యగారు, బి. ఏ.

[అనువాదము.]

(బీదకుటుంబములకు జెందిన పార్సీయువతులు సంఘోన్నతికై నెలకొల్పిన "జోరాష్ట్రి స్త్రీ మండలి"కి లోకోపకారధురీణయగు శ్రీమతి రత్న తాతా గారు, బొంబాయి నగరమున హ్యూస్ రోడ్డునందుగల తమ దివ్యభవనము నొసంగిరి. ఇందు బీద యువతులును, వివాహితులును, తమతమ కుటుంబరక్షణలకై నియమిత వేతనములతో శిక్షణ పొందుచున్నారు. క్రింద పొందుపరుపబడిన వ్యాసములో యీస్థలమున, పాకశాస్త్రము, కుట్టుపని, నగిషీపని, నేత, ఇస్త్రి మొదలగు గృహమునకు గావలసిన సమస్తవిషయములందును పొందు శిక్షణ విశదముగ వివరింపబడి యున్నది.)

సర్ రత్న తాతాగారి పరిశ్రమాలయమును గాంచినపుడు, తద్వాతావరణమున "పరిపూర్ణమగు సమర్థతయన్న నిదియే" యను భావము పొడకట్టెను. ఇచట, సాధారణ పార్సీకుటుంబములకు జెందిన 225 మంది యువతులున్నారు. వారి ముఖ్యాశయములు మూడు: తమకుగాని తమ కుటుంబములకు గాని కావలసిన ధనము సంపాదించుట; కుటుంబమునకు తోడ్పడుట లేక గృహవిద్యల నభ్యసించుట; తమ విరామకాలమును లాభదాయకముగా నుపయోగించుట; ఈ యాశయముల పొందుటకే వారందు పనిజేయుచున్నారు.

ఈ నికేతనమున గల పరిశ్రమలకు "తేనిపట్టు పరిశ్రమ" యన్న నది చాలదుగాని, అంతకంటె మంచి దింకొకపేరు తెలియక యున్నది. అన్ని శాఖలందును సుశిక్షణ, సున్నితము, చక్కని కార్యక్రమముగలదు. నేనచట తేనెను జేయుట జూడనైతిని గాని, దానికంటె మధురమును రుచికరములును అగు పదార్థములజేయు భాగముల జూచితిని. సుప్రసిద్ధమైన 'పోర్టు సన్ లైట్' (Port Sunlight) ఫోర్డు సంస్థాపనయు, ఇంతకంటె ఎక్కువ సుశిక్షణ, పరిపూర్ణత జూపజాలవని నాతలంపు.

ఈభవనపు క్రింది యంతస్థున పాకశాలలున్నవి. ధనము సంపాదించు విద్యార్థినులకివి చాల యిష్టమైనవి. కూరలు, రొట్టెలు, లడ్డులు, పిండివంటలు, బిస్కత్తులు మొదలగు వేలకొలది తినుబండారములను పెక్కుమంది యువతులు జేయుచుందురు. ఈశాఖయందు ఏబదిమంది యువతులు పని జేయుచుందురు. 'వివాహమాడుట వంటజేయుటకే' యను పరిహాసపు లోకోక్తిని దలంచి నేను పార్సియువతుల పాకశాస్త్రమండలి యాసక్తి కచ్చెరువొందలేదు.

ఇచట తయారగు వస్తువులన్నియు త్వరగా చెడిపోవు స్వభావము గలవగుటచే నిన్నివస్తువు లేమిజేయుదురని వింతగలిగెను. కాని వాని నన్నింటిని పెద్దగృహములకును, పాఠశాలలకును, పరిశ్రమాలయములకును, పంపి యొక గొప్పవ్యాపారమే జేయుచున్నారని తెలిసినది. 300 మందికి తక్కువ గాకుండ భోజనమును తయారుజేసి, ప్రతి దినము ఈసంస్థ సుమారు మాసమునకు తల కరువది రూపాయలవంతున దీసికొని భోజన మందజేయుచున్నది! (ఉదయమందు రెండు పళ్లెరములు, సాయంత్రము మూడుపళ్లెరములవంతున పంపుదురు.) ఈశాఖకు సంబంధించిన దింకొక భాగముకూడ గలదు. దానిని వారు Jam Jelly Department అనెదరు. ఇందున్న వారందరు చాకులెట్లను తయారుజేసి పైన కాగితముల జుట్టుచుందురు. ఒకానొక చాకులెట్ కర్మాగారమున నూతనముగా పనిలో ప్రవేశించినవారిని మొదటి వారమునందు, తమ కిష్టమైనన్ని చాక్లెట్లను తినమందురట! తరువాత వారు చాకులెట్టును నోట వేసికొనుటకైన సహించరట! ఆ సమాచారము జ్ఞాపకము జేసికొని యిందలి కార్యనిర్వాహకురాలితో మీరు కూడ ఆపద్ధతి నవలంబింపకూడదా యనగా వారందరు నవ్వదొడంగిరి.

పిదప గుడ్డలు చలువజేయు చోటును జూడబోయితిమి. ఇచట ఆవిధి ఇతరులు చలువజేయు స్థానములందువలె బయలుదేరుచుండుట లేదు. అది విద్యుచ్ఛక్తిచే నడుపబడుచున్నది. అచట పనిజేయువారికి దానియందు దాసక్తి మిక్కుటముగ నున్నట్లు దోపదు. ఇందులకు ముఖ్యకారణమేమన, దానియందు దినమంతయు పనిజేసినను, ఒక రూపాయకంటె యెక్కువ సంపాదింప సాధ్యముగాదు; కాని యితర శాఖలందు అనగా నగిషీ, నేత, కుట్టుపని మొదలగు వానియందు దినమునకొకరు రెండురూపాయలను సంపాదించుకొనవచ్చును. ఇచట గుడ్డల నారవేయుట, ఇస్త్రిచేయుట త్వరితముగ జేయబడుచుండెను.

అచటనుండి వెళ్లి నేతపరిశ్రమను జూచితిమి. అత్యంతసుందరమగు వారి వివిధ రకముల నేత కచ్చేరువుగల్గెను. ఫ్రేముపై నుంచబడిన చీరలవద్ద యిరువురు లేక మువ్వురు యువతులు అంచులపై పనిజేయుచుండిరి. ఇది వారికి చాల నిష్టమగు పరిశ్రమగా గన్పడియెను. ఇందు నెల కరువదిరూపాయల సంపాదింప సులభసాధ్యమై యుండెను. ఇచ్చట హెచ్చైనజీత మరువదియే! అందుచే నీ శాఖయందు 70 మంది యువతులు పనిజేయుచున్నారు.

దీనిప్రక్కనే కుట్టుపని శాఖగలదు. కుట్టు యంత్రములు వరుసలుదీర్చి 'బుజ్' అను శబ్దముతో నాప్రదేశమునంతయు నింపుచుండెను. వానిపై చాలమంది పనిజేయుచుండిరి. ఇంకొకగదిలో నగిషీపని జేయు యంత్రము లుండెను. మాకు వారుజూపిన మాదిరియంచులు, పిల్లలదుస్తులు వాని శ్రేష్ఠత్వమును చెప్పక చెప్పుచుండెను.

ఈహోలునుండి నేయుచుండుచోటికి దారి దీసితిమి. ఇచట యువతులుగూర్చుండి వారి సున్నితమగు వ్రేళ్లతోడను, పాదములతోడను మగ్గముల నేయుచుండిరి. నేను ప్రయత్నింపబోయి సరిగను త్రెంచి నాకక్కైపై నున్న భ్రమనువీడి యాశాఖయందు దినమున కారణాలవంతునగూడ సంపాదింపజాలను గదా యని విరమించుకొంటిని.

అందలి కార్యనిర్వాహకురాలు (Lady Superintendent) మాతో "జపానుదేశమందలి యంత్రములచే తయారుచేయబడు వస్తువుల వెలలతో మేము పోటీజేసి గెలుపొంద గలుగుదుము. ఇది మీరు వినుట కచ్చెరువు పొందెదరేమో?" అనెను. ఈ విషయము నింకను విపులముగ విచారింపగా 8 గజముల చేతితో తయారగు శ్రేష్టమగు చీర అంచులు 4 మొదలు 15 రూ. లోపల వారమ్మగలరట! యంత్రయుగమనదగు నీ కాలమున నిది చిత్రముగదా?

ఇక పెరుగు, వెన్న, మజ్జిగ తయారుచేయుచోటు (Dairy) చాల తమాషగనుండును. మంచుగడ్డలవలె నున్న వెన్న ముద్దలు ముద్దలుగ తట్టలలో బల్లలపై నుంచబడి యుండెను. అచట పెక్కుమంది యువతులు పనిజేయుచుండిరి.

ఈ నికేతనపు కార్యాలయమున నొక స్త్రీ సమావేశమునకై కాచుకొని యుండెను. అందున్న యొక యుద్యోగి, "వారములో కొన్ని దినములు సూచనలకొఱకు లేక సాయముకొఱకు చాలమంది వచ్చుచుందు" రని తెలిపెను. అచటనుండి హాస్టలు, విరామశాల వీనితో మాయాత్ర ముగిసినది.

ఇట్టిసంస్థలను నడుపుట కడ్డువచ్చు గొప్ప కష్టములుగూర్చి తెలిసికొంటిమి గాని యా యాటంకములు దీనికి కార్యభూతులయిన వారి కార్యనిర్వాహకత్వము దృఢనిశ్చయము అను కిరణజాలమునెదుట మంచువలె గఱగి పోయెను. ఇచట పనిజేయువారు తమ శిశువులనుగూడ సురక్షితముగ వీడి తమపనుల నిరపాయముగ నెరవేర్చుకొనుటకు నేర్పాట్లు జరుగుచున్నట్లు వింటిమి. ఇట్టివే గాక వారికింకను పెక్కు ఆశయము లున్నవిగాని. అచట చోటు విశాలముగ లేనందుచే యవి కార్యరూపము దాల్చు టసాధ్యము":—

ఇట్టి దేశోపకారులు, స్వార్థత్యాగులు మనదేశమునకు పెక్కుమంది కావలసి యున్నారు. ప్రస్తుతము శ్రీయుత రత్నతాతాగారిని మహనీయు లనుసరించెదరు గాక! ప్రతివారును డిగ్రీల వ్యామోహమున బడికొట్టుకొనకుండ యువతులగు మా సోదరీమణులందఱు ఇట్టివిద్యలనేర్చి కృతార్థులై తమ్మును తమకుటుంబములను పునరుద్ధరింతురుగాక!

మాటాడక పనిచెయ్!!

వ॥ కృ॥ మూర్తి

ఉ॥ జ్యాయముకర్మకంటె నలసాంఖ్యమె యెంతయుఁబార్థ నా యభి
ప్రాయమిదంచుఁ జెప్పితటు - బంధువధోద్యమ తాపమీఁగుచున్
జేయుముయుద్ధమంచు నిటు చెప్పితి వక్కట యేదిదారియో
మాయలమారి కృష్ణయను మానములోనను ముంపఁజొచ్చెదే।

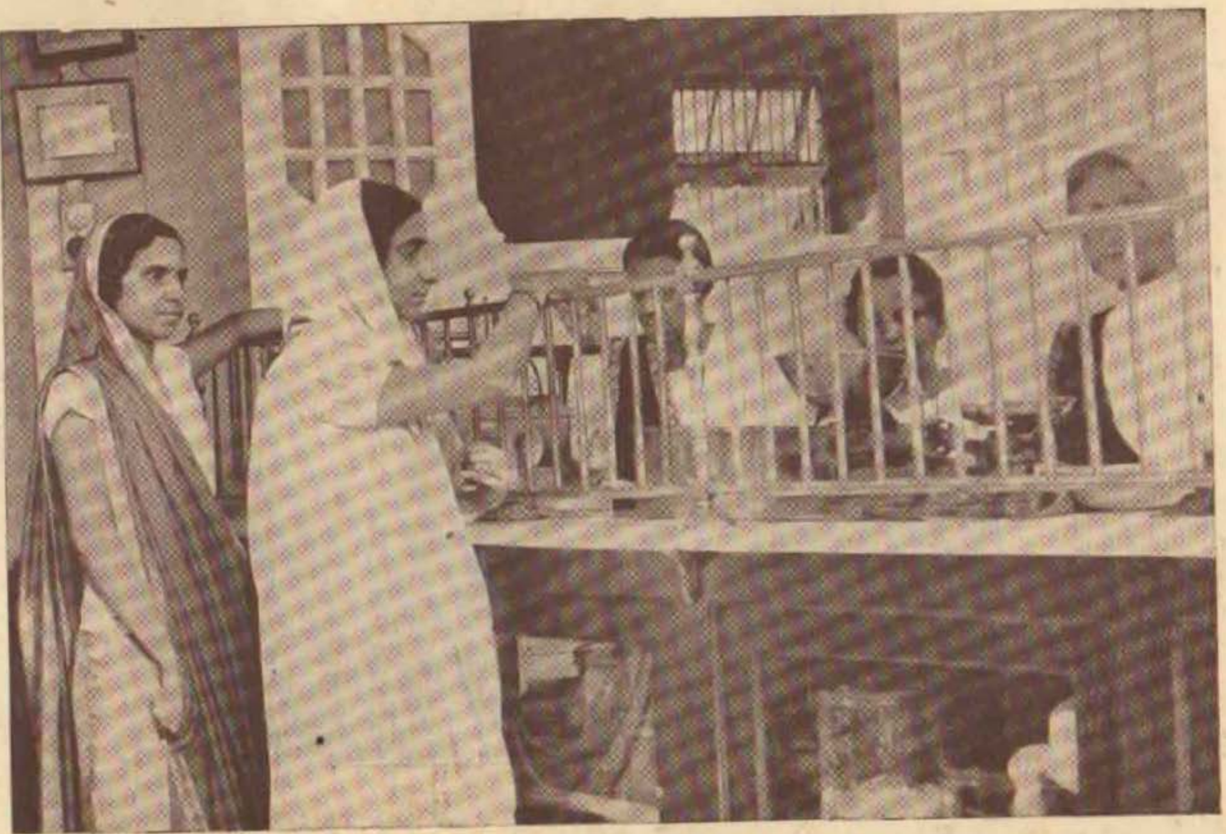
చం॥ మతిసెడెమన్న: యీగదునుమాటలతో మరిబొత్తిగాఁజెడన్
గతివిషమించె; నిట్టియెడఁ గావుమయా యని వేడుకొంటి; మా
హితమునుగోరువాఁడ విదమిద్ధమటంచెరిగింపు మెక్కట।
ధృతి యిదనీకువందనము దాసజనావన, లోకపావనా॥

—కర్మయోగము.

కొంత కాలము క్రిందటివరకుఁ గర్మయోగ మను మాట మిక్కిలి సకృత్తుగా వినఁబడెడిది. లోకమాన్యుని గీతారహస్యము బహిర్గతమైననాటినుండియు నీ పదమునకు వ్యాప్తి యెక్కువ కాఁజొచ్చినది. ఆవెనుక గాంధీగారు ప్రజానాయకుఁడైన నాటినుండియుఁ 'గర్మయోగము' కారుచవకయైనది: కావేసినదే. దాని కభ్యన్తర ముండరాదు; కాని యీ పరివ్యాప్తి సవ్యమా లేక యపసవ్యమా యని యాలోచించునపుడు మాత్రము అనేక సందేహము లుదయింపకమానవు. ఎందువలన?-చూడుఁడు. సకల వేదాంతశాస్త్రములకును బ్రహ్మముడివంటి దీ కర్మయోగమే. శ్రీమన్నారాయణుఁడు వివస్వన్తునకుఁ జెప్పిన దిదే కదా! ఈ వివస్వన్తుని ముఖమున నిఁక మనువు ఇక్ష్వాకు మొదలగువారలు విన్నారు. అట్టి దానికిఁ గాలదోషము పట్టినది. భారత యుగము నాటికిఁ గేవలము నామమాత్రావశిష్టమైనది. అర్జునునివంటి యుత్కృష్ట చంద్రవంశ సంజాతుఁడే స్వకులోచితకర్మఁ జేయు నెడఁ బొందఁగూడని దుఃఖమును బొందినాఁడు కదా! అనఁగా నేమనెడి మాట? ఈ యుత్తమవిధాన మన్తరించిన దనుటయే. ఇట్టి మహావిపద్దశఁ దొలఁగించుటకే శ్రీమన్నారాయణుఁడు కృష్ణావతార మెత్తుట. వర్ణాశ్రమ వ్యవస్థితమైన మానవధర్మము మట్టిపాలై ప్రతివాఁడును జలగవలె రక్తపిపాసువై నాఁడు! వేయేల? దుర్యోధనుని వంటి యుత్తమ రాజకుమారుఁ డొకఁ డన్న పెండ్లామును, అయోనిజను సభలో మానభంగ మొనరింపఁజూచుట సామాన్య విషయమా! స్త్రీ నవమానించుటయా!! శివ శివా!! ఇఁక నుపేక్ష యెంతమాత్రముఁ

బనికిరాదు. కాఁబట్టి వర్ణాశ్రమ ధర్మవ్యవస్థల విలసిల్లు ధర్మము—మానవధర్మము—మరల నుద్ధరింపవలెను. కాఁబట్టియే శ్రీకృష్ణుఁడై యవతరించిన భగవానుఁడు యుద్ధము సేయుమని విజయున కుపదేశించుచున్నాడు. యుద్ధమనఁగా కేవల హింసాకర్మయే కదా!! తథాస్తు! ఏ కర్మయందు గాని తత్త్వజ్ఞానము మొదటిది. ఇది యథాయోగ్యముగాఁ దెలుసుకొనక చిత్తశుద్ధి కలుగదు. అది లేనపు డేపని చేసినను బాడే గాని బాగుపడదు. ఈ తత్త్వజ్ఞాన చిత్తశుద్ధులకు రెండే విషయములు మనుష్యున కమృతత్వ మిచ్చుచున్నవి "ఫలాపేక్ష వదలు; మానావమానములతో బ్రమేయము పెట్టుకోవద్దు; నీ పని నీది — కులక్రమాగతమైనది" అనియే గీత బోధించుచున్నది. సన్యాసియుఁ గర్మయోగమే పూనవలయును. దేనికనఁగా లోకక్షేమమునకు. ఇట్టి యుత్తమకర్మ నాచరించుట కధికారి యెవఁడు?—చిత్తశుద్ధి గలవాఁడు మాత్రమే: తదన్యుఁడు అనఁగా భోగరాగములఁ గోరువాఁడెంతమాత్రముఁ బనికిరాఁడు.

గాంధీమహాత్ముఁడు స్వయముగా సర్వపరిత్యాగముచేసి వేరొకరిని జేయుమనుచున్నాఁడు. 'నాది' యని చెప్పుకొంట కతని కేదియులేదు గదా! శరీరాభిమానము గూడ నతని కున్నట్లు తోచదు. ఎప్పటి కప్పుడే యాత్మపరీక్ష: దోసమున కుపవాసము శిక్ష: యిట్టి కఠినదీక్షతోనున్న యీ మహాపురుషుని — అదృష్టవశమున మన కాలమునఁ బుట్టి మనకు సన్మార్గముఁ జూపుచున్న యీ పరమయోగిని — సాధ్యమైనంతవర కనుసరింపవలెను; గాని కేవల కర్మయోగ పదమును పలుమా రుపయోగించుట భావ్యమా? నిజాన్తఃకరణపరీక్ష యెంతవరకుఁ జేయఁబడుచున్నదో యని విచారించితిమేని కంటనీరు రాకమానదు. ముగ్గురు మనుష్యులున్న యే సంస్థయందైనను రెండు 'పార్టీ'లు! అంతే కాని ముగ్గురు నొకటే యభిప్రాయముతో నుండుటరుదు! కాని యీ మువ్వురును 'గర్మయోగులే'!! ఈరీతిని వ్యాఖ్యానమే చేయుదుమేని నూరేండ్లు చాలవు. రానురాను భేదము శతసహస్రసంఖ్యాముఖముల నభివృద్ధి చెందుచు వచ్చుచున్నది! ఇదియంతయుఁ 'గర్మయోగమే'నా? ఔను!! ఔననక తప్పదు. బోలెడు చదువులు చదివినను సోలెడు నూకలు లభించుట దుర్ఘటమగుచున్నది. కాఁబట్టి కాని పనియే యైనను జేయక తప్పుటలేదు. కాఁబట్టి యిట్టిదానిని సమర్థించుకొంటకుఁ బ్రజ్ఞావాదమే—"కర్మయోగమే"—గతి! ఈ విషమావస్థ యెందుకుఁ గలిగినది యని విచారింతము. నేల విడచిన సాముఁ జేసినాము:—"మన మెవరము - మన పూర్వులెట్టివారు మన మతమెట్టిది" అను నీ మొదలగు విషయము లడుగంటించి కేవల 'పరప్రత్యయనేయ బుద్ధు'లమైనాము. కాఁబట్టి మన కీ శాస్తి. ఇట్టి కానిపోని యవస్థల యందుఁబడి కర్మయోగ పదము నపభ్రంశము సేయుటకంటె మార్గ

పరిశ్రమాలయములోని దుకాణము

శ్రీ రామేశ్వరము అంతర్భాగము

దర్శకుఁడే యనుకొనుచున్నాము కాఁబట్టి యీ మహాత్మునే మనసార ననుసరించుట లెస్స!

నిజమగు కర్మయోగము గ్రామములలో నారంభము కావలయును. ఎండలకు వానలకు వెన్నిచ్చిన హాలికులు మలమల మాడి పోవుచున్నారు. వారి క్షేమమే మన క్షేమము కాఁబట్టి (A bold peasantry, their country's pride when once destroyed can never be supplied) వెంటనే యీ పట్టవాస విజృంభణలకుఁ జిలోదకములిచ్చి పల్లెటూరి ప్రజలతోఁ గలసి మెలసియుండి పాటుపడుటయే కర్మయోగమగును. దీని మూలమున నిరుద్యోగ సమస్య తీరుట యటుండ నాత్మానందము సమకూడుచున్నది. దీనివలనఁ బాపచింతయు దూరమగుచున్నది. కాఁబట్టి యువ యువతులు శుద్ధచిత్తులై యిట్టి లోకకళ్యాణ హేతుకమగు కర్మయోగమునకుఁ బూనుకొని భరతభూమిని దొంటి సౌభాగ్యస్థితికిఁ దేవలయునని మనవి. మాటలతోఁ బనులు కావు. ఓమ్ తత్సత్.

బాలవిజ్ఞానశాఖ

మల్లెమొగ్గ

మల్లంటు తెచ్చారు మానాన్నగారు
తల్లియేమో పెరట త్రవ్వి పాతింది
అన్నయ్య పందిరిని అచట వేశాడు
తిన్నగా మీదికే తీగలెక్కాయి
వేసంగిగాలులు వీచాయొ లేదో
పూసిందయా చెట్టు పుష్కలంబుగను
ఒడినిండిపోయింది పళ్లెంబుపట్ట(దు)
ఒకసజ్జ సాలదు ఎన్నోను మిగిలె
రేపకడ మొగ్గలు మాపటికి పూలు
మాపటికి మొగ్గలు రేపటికి పూలు
ఆకుదాచినకొద్ది అవిమతి పూయు
రేకులను విడచుకొని రేలెల్ల నవ్వు

దండల్లుగా గ్రుచ్చి తలకు చుట్టండి
మొగ్గల్లుగా గ్రుచ్చి ముడవండి సిగల
పోగులుగ లక్ష్మికి పూజచేయండి
వేగముగ దేముని మెడను వేయండి
అంగుగా ఒక మొక్క అలికేమొ లేదో
రంగుగా పెరడంత రమ్యమై ప్రాకె
తొంగిచూచును ఆకుతోడిమలనుండి
శృంగారతరమైన చిన్ని పుష్పములు
తీరికై నప్పుడు షికారు పోదాము
కమ్మని వలపు లాఘ్రాణించుదాము
మంచినీళ్లను పరిమళింపజేతాము
మల్లి అత్తరవులు మరివందుదామః.

కప్ప కెందుకు పొడలు వచ్చినవి?

చీనా దేశంలో పెకింగు నగరములో గల పెద్ద గంటనుగూర్చి మీరు ముందే చదివి ఉన్నారు. చీనావా రిట్లు వారి దేశములో వింతలనే గాక, ఇతర దేశములలోని ప్రాత వింతలనుగూర్చికూడ చిత్రవిచిత్రమైన కథలను చెప్పుకొనుచుందురు. అందులో మన హిందూదేశములో ఒక అరణ్యప్రాంతమున జరిగిన జంతుజాలమునుగూర్చి ఒకటి.

హిందూదేశంలో ఎక్కడో లూషాయి గుట్టలని కొన్ని కొండలున్నవట. ఆ ప్రాంత మందు అరణ్యములో జంతువులన్నియు అల్లకల్లోలముగ ఒక నాడు తగవులాడు కొన్నవి. దానికి కారణమేమి?

ఒక ముసలివాడు చెట్లుకొట్టి కాలక్షేపము చేసుకొనేవాడు. వాని కత్తి మొఱకుపోయినది. దగ్గరగా నున్న ఒక యేటిలో ఒక రాయిమీద దానిని వాడు నూఱుకొని పదును పెట్టెను. ఇంతలోనే ఒక ఎండ్రుక అతని కాలును కఱచెను.

అతని కేమీతోచక గబగబ ఒక చెట్టు దగ్గరకు వెళ్లి దానిని కొట్టివేసెను. ఆ చెట్టు "అయ్యో, ఇదేమయ్యా నన్ను ఇట్లు నఱికి

నావు? నా ఒంటినిండ బంకెడుపళ్లు వున్నవే! అవి రాలుసమయమున నిల్లు చేసితివి?'' అని చెప్పి దుఃఖించెను.

అయినను ఆ చెట్టేమి మహామంచిదా? తాటిపండంత పెద్దకాయను అక్కడ ఒక కప్ప అడుకుంటూ వుంటే దానిమీద రాల్చింది. దాని కొక పెద్ద దెబ్బతగిలి అది "ఏమయ్యా చెట్టా! నీ కాయలను, ఎక్కడ పట్టిన నక్కడ ఇంత కాళీజాగావుండగా, నా మీదనే రాల్చవలెనా? బాగుంది, బాగుంది!'' అని విచారించింది.

ఆకప్ప మళ్లీ యేమి సామాన్యరాలా? ఆ కుంటికాళ్లతోటి అక్కడ ఒక చీమలపుట్ట వుండగా దానిమీదికి దుమికింది! చీమలు సామాన్యులు కావు! అక్కడ ఉండిన ఒక పామును కఱచినవి! పాము ఒకపంది నొక్క కాటు వేసింది! పంది తిండ్రించి ఇటూ అటూ పరిగెత్తి ఒక అంటిచెట్టును ఊడ లాగింది! ఆ చెట్టుగెలలో కిందనబుఱ్ఱ మీదనకాళ్లు పెట్టుకొని ఒక ఋషిపక్షి తపస్సు చేయుచున్నది! దానికి తపోభంగమై పరుగెత్తి పరుగెత్తి చేటలలాటి చెవులుగల ఒక ఏనుగ చెవులలో దూరింది! ఆ యేనుగ పిచ్చెత్తినట్లు పరుగెత్తి పరుగెత్తి అక్కడ ఒక ముసలమ్మ గుడిశవుంటే దానిని బోర్లా తోసింది. అక్కడనుంచి ఆమె కయ్యమునకు కాలు దువ్వడము మొదలుపెట్టింది!

ఇట్లాగ ఒకరిగోల ఒకరికి తెలియకుండా, ఒకరిమీద ఒకరు పడుచు, ఒకరినొకరు దూషించుకొనుచు, తిట్టుచు, తప్పుపట్టుచు అల్లకల్లోలముగావుండిరి. ఆఖరికి ముసిలవ్వ తెగించింది. ఏనుగుమీద పడ్డది. "నీవల్ల నా కెంతో నష్టము వచ్చినది. నా కిప్పుడుండ యిల్లు, వండ పొయ్యి లేదు. నా నష్టమునకు పరిహారమిస్తే కాని వూరుకో''నని గట్టిగా చెప్పింది.

అప్పటికీ యిప్పటికీకూడా మనిమంటే అందరికీ హడలు. "అమ్మా నన్నేమి చేయమంటావు? గబ్బిలంలాగ ఆ ఋషిపక్షి వచ్చి నా చెవిలో దూరబట్టి నా కేమీ తోచక యిటూ అటూ పరుగెత్తి నీ యింటిమీద పడ్డాను కాని, అన్యాయంగా మీ వంటివారిని హింసపెట్టడం నా కేమి సరదావా యేమి?'' అని మెల్లిగా బ్రతిమాలి తప్పించుకున్నది.

ఆపాళముగా ముసిలిది ఋషిపక్షిదగ్గరకు వెళ్లి "నీవల్ల నా కీ నష్టము వచ్చినది, పరిహారమిస్తావా యియ్యవా?'' అని సాధించినది.

"అమ్మా అడవిపందివచ్చి అరటిచెట్టు నూడపెరుకుటచేత నాకుకూడా నిలవ నీడ లేక కొట్టుకొంటూ యేనుగచెవులో వేలాడుదామని వెళ్లినాను. నేనేమి చేయగల''నని ఋషిపక్షి యేడ్చింది.

పందిదగ్గరకు వెళ్లితే పంది చెట్టుమీద, చెట్టు పాముమీద, పాము చీమలమీద. చీమలు కప్పమీద, కప్ప కాయలచెట్టుమీద, చెట్టు చెట్లునటికే వాడిమీద, వాడు మొంద్రుక మీద ఏవో నేరములుచెప్పి తప్పించుకున్నారు.

ఈయెం్రదుక యెవర్విమీద తప్పు పట్ట గలదు? అది అనువుగా దొరకిపోయినది. తీరా కూర్చుని యెవరినో కరిస్తే దానిఫలము వూరికే పోతుందా? ఈ జంతుజాలమంతా దానిమీదపడి పగతీర్చుకుందామని నిశ్చయించుకొన్నవి.

"సరే నిన్ను నీటిలోపెట్టి ముంచివేయుటకు మేమందరము సిద్ధులమయి వున్నాము. వేడినీళ్లలో మునుగుతావా, చన్నీళ్ళలో మునుగుతావా?" అని ప్రశ్నించినవి.

"సరే నేను చన్నీళ్లలో మునిగిపోతా" నని అది చెప్పింది. నీటిలో యెం్రదుకకు నీటిలో, అందులోను చన్నీటిలో భయమేముంది? అన్నీ కలిసి దానిని ఒకగుంటదగ్గరకు తీసుకొనిపోయి లోతుగాకుక్కి, అది చచ్చి మీదికి తేలుతే చూదామని కనిపెట్టుకొని కూర్చున్నవి. యెం్రదుక యెప్పుడైనా నీటిలో చచ్చునా? అది హాయిగా అక్కడే వుండిపోయింది.

"అరరే, ఇదేదో మాయచేసి మనను మోసగించినది. దీని కిందువలన హాయియే కాని నష్టములేదు. దీనినెట్లైనా సాధించవలె" నని అవిఅన్నియు తలచినవి.

గుంటలో నీళ్లన్నీ ఏనుగ తాగేసినది. వేడినీళ్లకుండ ఒకటి తెచ్చిఅక్కడ పెట్టినారు. ఎం్రదుకను ఆకుండలో అవన్నీ కలిపి కుక్కివేసినవి. మీద మూతపెట్టినవి. ఉడికిపోతే తిందామని కనిపెట్టుకొన్నవి.

దానికి చుఱ్ఱుచుఱ్ఱుమని వేడితగిలి అది ఉడకడము ప్రారంభించినది. కప్ప గారు వంట బ్రాహ్మడైనాడు. "మూతదిట్టముగా వున్నదా? ఎం్రదుక బాగా ఉడుకుతున్నదా?" అని అడగడము మొదలుపెట్టినవి.

"అయ్యో నీళ్ళింకా చాలా వున్నవి. అవన్నీ యిగిరిపోవలెను. ఇదిగో వీనిని మెల్లిగా త్రాగివేసి, దానిని వేగిర ముడికించెద"నని చెప్పుచు నీటిచుక్కలతో పాటు యెం్రదుకనుకూడ కబళించుచు తిరిగీ మూత పెట్టుచు కప్ప కాలక్షేపము చేయజొచ్చెను.

'ఏమండీ కప్పగారూ, వంట అయిందా?' అని అందరును తొందర పెట్టజొచ్చిరి.

"అయ్యో, వంటా అయింది, నాతిండీ అయింది. నానోరు పెద్దదేమో, అదినానోట్లోకి ప్రమాదవశమున దూరిపోయినది. నాకడుపా పట్టదు. ఆయాసమా యెక్కువయింది" అని కప్ప ఆయాసము నటించెను. "అన్నా దొంగా, మమ్ముల నేమార్చి నీ వొక్కడవే విందునెల్ల సాపడితివా? నీకు తగిన ప్రతీకారము చేయలేకపోతామా? జాగ్రత!" అని అన్నియు ఒక్కసారి కోపముతోరేగి దానివీపల్లా తెగపొడిచినవి. దానిది మొండిప్రాణము కనుక అదిమాత్రం కృత్యాద్యవస్థమీద బ్రతికిపోయినది. నాటి నుండి నేటివరకు ఆజాతికప్పల కన్నిటికీ ఒడలినిండా పొడలుమాత్రము వున్నవి.

గీ॥ అందరొకలాటి అపరాధులైననేమి?
దొరకిపోయెను యెం్రదుక వెఱవులేక
పరుల మోసంబుచేసి సాపడినకతన
కప్పకప్పుడే మేనిపై కలిగెపొడలు.

మనోరమ

అని కృష్ణవర్మ తాను చేసికొనివచ్చిన దానినిగూర్చి చెప్పుచుండగా రాజకుమారి యొద్దనుండి సందేశమొకటి వచ్చెను.

ఆనాటి మధ్యాహ్నమున నామె దూరముగఁ గానవచ్చు నొక పర్వతారోహణ మొనర్చి యచ్చటి సృష్టిచిత్రములఁ బరిశీలింప నశ్వారూఢయై వాహ్యాళి బోవనున్నదఁట. అచ్చట యేఱొకటి పైనుండి మహావేగమున క్రిందకు దొరలివచ్చుచుండునఁట. ఆ పరిసరప్రదేశమంతయు మిగుల దర్శనీయముగ నుండును గావున మేముగూడ వత్తుమాయని యామె మాకు వర్తమాన మంపెను.

మే మందులకు సమ్మతించితిమి. అనిర్ణీత సమయ మాసన్నమగువఱకు నెట్లో నాటి చదువులఁ గడతేర్చుకొని మాకై ప్రతీక్షించుచున్న నామనోహారిణియొద్దకు వెడలి పోతిమి.

ఆమె తన యుపాధ్యాయినీ సంఘముతోడను తదితర కన్యాజనముతోడను పరివేష్టింపఁబడి ప్రయాణసన్నద్ధయై నిలువఁబడి యుండెను. అందఱిలోను ధగధగ మెఱసి పోవుచు నందఱిలోను శిరఃప్రమాణమాత్రమున నున్నతమైయున్న ఆమెరూపమెంత మనోజ్ఞతరమై యున్నది! సింహకిశోరమొకటి యామె పాదములయొద్ద పిల్లిపిల్లవలె చెలగాట మాడుచుండెను. చేరువకుబోయి నే నామెను చూచితిని. అప్పుడాకస్మికముగ మావంశమునఁ బీడవలె బట్టికొనియున్న ప్రాక్తనశాపము నన్నావహించినదికావలయు. చూచుచుండగ రాచకన్నియ యగు నయ్యిందిరమొగపుఁ బూతల మెఱసిపోవుచు మాయానాటకమున నాటలాడు వేసగత్తెవలె నాకగుపించెను. ఆమెపాదములచెంత నున్న ఆసింగపుఁబిల్ల మృగతృష్ణయందలి జలపూరమువంటిదని భావించితిని. అంతే కాదు. ఆమహిళావిద్యాలయము, ఆసర్వ విద్యార్థినీ సంఘము మఱియు నక్కడ ప్రోగు వడియున్న మేళపుందఱమును స్వప్నమునఁ దోచు కపటపాత్రములవలె కుహనాదృశ్యములవలె—మోసపుఁ జాయలవలెనే నూహించితిని. ఆ మిథ్యా మనోఘాతము నాయందెట్టి ప్రధ్వంసాభావమునకుఁ దావలమైనదో పరాత్పరుఁ డెఱుఁగవలయు! ఉండియు లేకుండ, కనియుఁ గాంచకుండ 'అస్తి నాస్తి'యను భావమునకు మూలమైన మనఃపరివర్తనమున బ్రుంగుడువడి మిగుల నుద్వేగమున గొట్టుకొను రక్తనాళముల యొఱపిడి వలన గొంత తహతహలాడి, తరువాత

నన్నట్లు పీడించవచ్చిన భ్రాంతిదృశ్యముల నప్రమత్తుఁడనై విడల్చుకొంటిని గావలయు. ఆమె కనులయందలి యసాధారణ తేజ మొక్కమారు మెఱపు మెఱసినట్లు నా సర్వాంగములను ప్రజ్వలిత మొనర్చివైచెను. అప్రయత్నముగ నాహృదయాంతరాళము నుండి దీర్ఘనిశ్వాసమొకటి యీవలకువచ్చెను. ఆమె నా పాణిగ్రహణమొనర్చి యథోచితముగఁ బలుకరించుటయే తడవుగ నాకస్మికముగఁ బీడవలె బట్టికొనియున్న భ్రాంతిపుంజములన్నియుఁ బంచబంగాళముగఁ జెదరిపోయెను. పునరుజ్జీవనకరముగ నా యందెప్పటిచైతన్య మంకురించినదని తెలిసికొంటిని.

అటుపిమ్మట మేమందఱ మశ్వారూఢులమై బయలుదేరితిమి. ఆసరిత్తీరమును జేరి అది కొట్టుకొనుచు వచ్చియున్న కొండల దెసకు బారులుదీరి మా వెనుక వచ్చువిద్యార్థినీదళమునకుఁ ద్రోవఁదీయుచు స్వారి యొనర్చితిమి.

ఆ రాజకుమారి కొకవంక నేనశ్వారూఢుడనై యుంటిని. ఆమె నాతో "మిత్రమా, నిన్నటి సంభాషణమున నేను నీసహాధ్యాయనుగూర్చి మిగుల కఠినముగ సంభాషించితినని నీవు భావింపకుందువని నే ననుకొనుచున్నాను. ఏమనుకొంటివో కాని మిగుల ననిష్టముగనే నట్లు పలుకవలసినదాననైతిని' అని పలికెను.

"ఆమెతో గాదుగాని మే మెవ్వరినిగూర్చి ప్రసంగించితిమో వారిపై మీరనుచున్న విధముగ తప్పక పలికియుంటిరని నాకుఁ దోచినది." అని నేనంటిని.

"తిరుగ నదియే గాథయా? మీరాతని యొద్దనుండి రాయబారులై వచ్చితిరా యేమి? క్రొత్తవారు గావున నీకనుజ్ఞ యిత్తును. నీవు యథేచ్ఛముగ మాట్లాడవచ్చును. ఏమందు వోస్పష్టముగ నొక్కమారు చెప్పివేయుము. ఆకథ నిఁక దడుమకుండ నాశ్వాసాంత మొనర్పవచ్చును." అని యామె నన్నడుగఁజొచ్చెను.

ఆకస్మికముగ నడుగఁబడుటచేత నేను తడబాటున నేమియు నతుగకుండ మాట్లాడవలసిన వాఁడనైతిని.—మొదట నేనతని నెఱుఁగుదు నంటిని. తరువాత "ఇట్టి విద్వేషములకంటె పొందుపడినయెడల బాగుగ నుండియుండును కదా!" అని యేమో చెప్పఁబోయి నడుమ నాపివైచితిని. అటుపిమ్మట "మా రాజు కోరునదియేమనగా"— అని అర్థోక్తియందే "ఈ వైవాహికోద్యమమునుగూర్చి ముందొక యొడంబడికయైనదఁట గాదా?—మఱియు నా రాజకుమారుఁడు!—అతనికంటె నుత్తమమనస్కుఁడింకొక డుండఁడు. అతఁ డేమిచేసినను తమ మూర్తినే యంతరాళమున ననుసంధించుకొనుచుఁ గదలువాఁడు. అచ్చటనుండి ఈ వైపునకుఁబోవు విహంగముల జూచునప్పుడు తనకుఁగూడ నావిధముగ రెక్కలున్న యెడల నిచ్చటకువచ్చి వ్రాలియుండును

గదాయని తలపోయుచుండువాఁడు. నిశ్చయముగఁ దాము తమ యుద్యమమున సుస్థిరులయి యుండిపోవుటయే జరుగునెడల నతఁడు హతాశుఁడై—విచ్ఛిన్న చేతస్కుఁడై—దారుణముగఁ జచ్చిపోవుననుట ధ్రువము. నిరాశాహతులగు నిర్భాగ్య లాపత్కాలమునఁ దుచ్ఛముగ, ఘోరముగ నెట్లు ప్రాణత్యాగమొనర్తురో అతఁడుగూడ నదేవిధమున జేసివేయును.'' అని చెప్పుకొంటిని

"పాప మెంతటిబేల!—అయిన నతఁడు చదువుకొనఁజాలఁడా? వారిదేశమున పుస్తకములే లేవా?—జీవితమును దుష్టిప్రదముగ జేసికొనుట కెన్ని సాధనములు లేవు? ఎన్నియెన్ని కేళీవినోదములు లేవు? వీరపురుషోచితములగు నాహవ, వ్యాయామ, ఖేలన, విద్యావినోదము లెన్ని లేవు? వానితో నతఁడేల కాలయాపన మొనర్పఁజాలఁడు?—అవివేకమూలమగు గ్రుడ్డియాదర్శమొకటి యెదుట నుంచుకొని దానివలన సంధీభూతుఁడై తహతహలాడుటకన్న అధమాధమత్వ మింకొకటి యున్నదా? బాలికా జనయోగ్యమైన యిట్టి యపస్మారమున నాతఁడడలిపడుట యెందులకు? ఇది కేవల పసిబాలికాయోగ్యమగు ధోరణి. బాలికలయిన నొకప్పు డట్లుండిరి కాని యిప్పు డట్లు లేరే! నేనుసహిత మొకప్పు డట్టివైఖరి నుంటిని. అవన్నియు నిప్పుడు కలవలెనైపోయినవి. అట్టివాని యందతఁడు సంతత పరిభ్రమణ పరాఙ్ముఖుఁడై, నిర్మగ్నమానమనస్కుఁడై యుండును గావలయు. అట్టివైఖరి నొకప్పుడు నేనుసహిత మంటినని జెప్పుకొనుటకు నాకెట్టి సంకోచమును లేదు. ఏమందువా? నాప్రాక్తన జీవితమంతయు పూర్వజన్మకర్మమువలె నిశ్శేషముగఁ జచ్చియున్నది. అదంతయు మహిళాలోకమున నాకుగలస్థానమును నాజీవితపరమార్థమును, తదాశయమును, తత్కర్తవ్యమును దెలసికొని యిక్కడే కార్యరంగమునకు వచ్చి వ్రాలుటాదిగనైనది. నైసర్గికమగు దేవత్వమును బోగొట్టుకొని తుచ్ఛముగఁ బరిభ్రమించుచున్న స్త్రీల వివేక వైభవప్రాభవములను పురుషులతో సరిసమానముగఁ బ్రతిష్ఠించుటయే నాజీవితమున కిప్పుడు ముఖ్యలక్ష్యముగఁ దలంచుచున్నాను."

ఆమె కొంతసేపూరకుండి మఱల నతిశయసూచకమగు నొక మందహాసమును బ్రదర్శించుచు,

"నీవేమో ముందు జరిగిన యెడంబడిక యనుచుంటివి. కాని నేనేమి పసికూన నను కొంటివా? ఒకరియాజ్ఞాబద్ధముగ నాజీవిత స్వాతంత్ర్యమును నే నెందులకు బోఁగొట్టుకొందును? అన్యకన్యా సాధారణమైన బుద్ధితో నన్ను పలక్షించి నాయిష్టానిష్టములఁ బాటింపకుండ అన్యులొనర్చుకొను ఇట్టి ప్రాచీనసమయములకు నేనేల బద్ధురాల నగుదును? ఇట్టి రాక్షసపైశాచిక వైవాహికోదంతములు కృతయుగమునందో, ద్వాపరయుగమునందో జెల్లియుండినవి గాని యిప్పుడీకాలమునఁ జెల్లగలవా? ద్వాపరమునఁ బుట్టినను అట్టి రాక్షసపుబద్ధతి కొప్పుకొనని

అంబయే నిక్కముగు నంబ! ఆవల మగవాఁ డెంత భీష్ముఁడయి రాక్షసముగ నెత్తికొని పోయి తనబ్రదుకు కథోగతి పాలుచేసినను చలింపక ముష్కరుఁడగు నాతనిని వధింప నుద్యోగించి జన్మాంతరమునందైన గృతకృత్యయైన అంబ సాక్షాదంబికా రూపిణియై మహిళాలోకమున నేక వీరయై ప్రకాశించుచున్నది. ఎట్టి మగవానికిఁగూడ గెలువరాని అమర్త్య మహాబలశాలియైన యతఁ డంగనను—అంగనాపూర్వుని—అంగనాభిధానుని మార్కొనకే యుద్ధపరాఙ్ముఖుఁడగునఁట! ఎంతవింత! అబలలను ముష్కరముగ నీడ్చుకొని పోఁగలఁడు కాని వారు కత్తిగట్టి యుద్ధమొనర్ప వచ్చినవారితోడి యాహవము తన పౌరుషమునకుఁ గొఱఁతగఁ దలపోయునఁట.

ఉ. ఎవ్వతనేని ధాత సృజి
యించెఁదగన్ మగవానిగాఁగ నా
కొవ్వమిఁజేసి యట్టి నిను
నుగ్మలి నేయఁగ నొల్ల నాపయిం
గ్రొవ్వెసలారనీవు శర
కోటివెసం బరగించితేని నే
నవ్వదుగాని గోపము మ
నంబునఁ బుట్టదునూ శిఖండినీ.

ఆఁడుదానిశస్త్రమును గ్రీఁగంటనైనఁ జూచుట కొప్పుకొనని ఇట్టి యడిబీరపుఁ దులువలను—మగవారిలో నాతఁ డమేయ పౌరుషశాలియే కావచ్చును—నేలకుఁగోలకుఁ దెచ్చిన శిఖండినివంటిపరాక్రమశీల నేఁడొకతె యున్నయెడల స్త్రీల యిష్టానిష్టములతో ప్రసక్తి లేకుండ వారి యైహిక జీవితములఁగూర్చి తమలో దాము సమయము లొనర్చుకొను నీప్రతాపశాలురవస తెలిసిపోవును." అని పలికెను.

"చేవగల మొక్కనాశ్రయించి బ్రదుక నూహించు లతకూనవలె నా రాజకుమారుఁడు తమతోడి సహవాసమే చిరాకాంక్షితసిద్ధిగ—సర్వజీవితమనోరథఫలావాప్తిగ నెంచువాఁడని మనవి చేయుచున్నాను. అట్టివానిపై తాము పూర్తిగ హేమంతమున మహాకంపమెత్తింప వీచు హోరుగాలివలె నిర్దాక్షిణ్యముగఁ దీవ్రముగ నూఁపివేయ నూహించుచున్నారు కద!—నే రాజకుమారుని ముఖ్యముగ నతని యంతఃకరణము నెఱుంగుదును. అతని సత్యశీలత్వమున నాకు విశ్వాసమున్నది—ఇక సృష్ట్యాదినుండి నిరంతరీకృతముగఁ బ్రబలియున్న పురుషాన్నత్యమును ప్రతిఘటించి నిలువఁబడుటయును తమ సంకల్పమున్నదే!—అదియెంత మహత్తరము! ఎంతదుస్తరము! ఎంతమహాయాసప్రదము!—స్వేచ్ఛగ మాట్లాడవచ్చునని మీరనుచున్నారు. కావున నామనస్సునందున్న దున్నట్లు చెప్పవచ్చునా?—కొంచె మూహింపుడు. ఈదేహములేమి మనకు శాశ్వతములా? 'నళినీ పత్రగతాంబు చంచలము లెన్నఁగ బ్రాణముల్' అనుఁట తమ రెఱుంగనిది కాదుగద! తమ మనోరథమున సగమైన కొనసాగకుండ తమకేమైన వచ్చిన యెడల సంతటితో తమ యుద్యమమున కాశ్వాశాంతమై పోవును కాదా? తమకున్న

పట్టుదలయు, కార్యోత్సాహమును, కార్యా
శూరత్వమును తమ తరువాతి నాయికల
కుండునా ? వారల కింతమనోబలముండిన
గదా తమవలె కార్యదక్షులు కాఁగలరు!
లేనియెడల తమ నిర్మాణకార్యక్రమము
లన్నియుఁ గూలిపోవుననుట కేమైన సందేహ
ముండునా ? కావునఁ దమ పరిశ్రమమంత
యుఁ దుదకు సైకతస్థలమందలి పదప్రచార
ములవలె పూర్వాచారతరంగముల తాకున
నామరూపములు లేకుండ నశించిపోవుననుట
నిశ్చయము. తమయుద్యమమట్లు తుదకు
సర్వనాశనమగుటయే భావిఘటనా పరిణామ
ముగఁ జెప్పఁ గలిగినయెడల నీలోన తాము
కేవలకీర్తియే కళత్రముగ బ్రదిగి తమ మహా
త్కార్యములే సంతానముగఁదలంచి తుద
కంద ఆడువాండ్రకును ప్రకృతి సిద్ధముగ
లభించు ప్రణయము, నానందము, పిల్లలును
లేని శుష్కజీవితమును గడుపవలసిన వారగు
దురు కద !" అని సాహసించి పలికితిని.

ఆమె కొంచెము తీవ్రముగ "చాలింపు
ము ! మొండిత్రోపుగఁబోవు గొడ్డువలె
నెంతదూరముగఁ గొట్టుకొని వచ్చితివి! ఉత్త
రాది కొండలలోని యడవిబాలికవు! మంచి
చెడ్డ లెఱుంగకుండ నొకవిధమున ఘోషిం
చితివి. ఏమో యనుకొంటిని గాని నా
యెదుట నింత చొరవగ మాట్లాడుదు వను
కొనలేదు. మీరాజకుమారుని ప్రణయము
కేవల దేవలోకమున గోచరించు నుత్తమ
తత్త్వమే యందము. అయిన నేమాయె!
నేనుమాత్ర మింతత్యాగము—ఇహలోక
దుర్లభమగు నింత మహాత్యాగమొనర్చు
చుండుట లేదా !—నీవలె యింత సాహస
ముగ నాయెద్ద నెవ్వరును భాషించినవారు
లేరు. నీవు పిల్లలనుచున్నావు! అడవిపువ్వుల
వలె యెల్లయెడలను పిల్ల లీ భూమిపై నుద
యించుచుండినయెడల నెంత బాగుండియుం
డును !! స్త్రీలకుఁ బిల్లలతోడి బ్రదుకు నిశ్చ
యముగ మహానందదాయకమే ! అయిన
నేమి ! అంత గారాబముతో పెంచికొను
పిల్లలుసహితము మరణింతురే ! ఇఁక
నో బాలిక ! నీవెంతజాణవై భాషింప నేర్పరు
రాలవైనను నేనొక్కసంగతిఁ జెప్పఁగలను.
ఏమి నశించినను గొప్పపనులున్నవే ! అవి
మఱెప్పటికిని నశింపవు. 'జాతస్య మరణమ్
ధ్రువమ్' అనునది కేవల కుక్షింభరులై
చరించు మానవులగూర్చి మనము చెప్పు
కొనదగినది. దేవతాసంకాశములగు నుత్తమ
చరిత్రములకు జరామరణ భయముండదని
నిశ్చయముగఁ జెప్పఁగలను. అవి సూర్య
చంద్రాదుల తేజమువలె నిరంతరపరివర్ధ
మానమగు కాంతిపుంజములతో శాశ్వత
ముగఁ బ్రకాశించుచు నీభూమిపై చరి
యించువారి కాదర్శయోగ్యముగ నాశీర్వ
దించుచు నుండిపోవును !—ఇఁక బిల్లలను
గూర్చి నేను చెప్పునది. పిల్లలమూలమునఁ
గద స్త్రీ లైహికమున దుస్సహములగు
నన్ని బాధ లనుభవించుట! పిల్లలమూలమున
గదా పురుషు లబలలహృదయములఁ దఱిగి
వేయ సాహసింతురు ! లేనిప్రేమయు—లేని
కరుణయుఁజూపి యాత్మోన్నతికి మనల

వంచితలఁ జేసి బాధింతురు ! అహా ! పిల్లలను గని వారు పాడగుచుండఁగఁ గాంచి దుఃఖించుటకంటె యాఁడుదాని బ్రతుకున నధోగతి యింకొకటి యుండదు. ఈమహిళామహోద్యమమిది నాకు జన్మవ్రతము. దీనిని పరిత్యజించి తుచ్ఛములగు సంసారసుఖముల కాసించిన నేను లోకసామాన్యనగుదును గాని సర్వలోకోత్తరచరిత్రనై మనుట యెట్లు ?

క. జగముల నెల్లను నిండిన
పొగడిత గడువెలితి సేసి పొల్లయొడలికై
తగవే జన్మవ్రతమిటు
దిగవిడువఁగ నేఁడు నాకు త్రిభువనదీపా.

అని సూర్యునకుఁగూడ విస్మయము మొదవునట్లు పలుకఁగలుగుటయే కర్తవ్యనిష్ఠకల్వ మనిపించుకొనును.

ఆ. వె. కీర్తివిడువఁజాలఁ గీర్తితో మెలఁగఁగ
జావువచ్చెనేని జత్తుఁగాని
జగములోననెల్ల నడికంటెఁ జావుమే
లనఁగబరఁగుమాట యనఘ వినవె.

ఉ. కీర్తియె యిచ్చుఁ బుణ్యగతిఁ
గీర్తియె తల్లియుఁబోలెఁ బ్రోచు ప
త్కీర్తియె యాయువున్ సిరియుఁ
గీర్తివిహీనయుచూ శవంబు—

అనువాక్యములు మన కంతరాళములఁ దేజస్వంతముగ వెలుంగుచుండవలయు. ఐనను 'యేనాకేనాప్యుపాయేన ప్రసిద్ధ పురుషో భవేత్'—అనునట్లు ఎట్లైన సరే—ఏయుపాయమునన్నైన సరే ప్రసిద్ధులము గావలయునను నుద్దేశమున మన మిట్టియుద్యమముల నిర్వహించుచుండుట లేదు. అయాచితముగ—మనము చేయుకార్యముల ఘనత కనురూపమైన యుత్తమకీర్తి మనకుండవలయుఁ గాని కీర్తియే పరమావధిగ మనమూహింపఁదగదు. అయిన నిఁక కీర్తి కాసపడుట యెందులకందువేమో — సత్కీర్తియున్నదే అది మహానుభావమున మెఱయువారి యభినందనమున కాస్పదమైనది. అట్టి యభినందనమునఁ దుదకు సిద్ధించునదియు నత్యల్పమే యైనను—అది కాలక్రమమున మనయుద్యమమునఁ జేరుచుండువారికిఁ జేయూఁతనొసంగునని నిశ్చయముగఁ జెప్పవచ్చును. కావున నేనీవఱకు వచించినట్లు—'ఉత్తిష్ఠత ! జాగ్రత ! ప్రాప్యవరాన్నిబోధత'—అను పరమాదర్శమును దృష్టిపథమున నుంచుకొని మన యుద్యమ నిర్వహణమున బద్ధకంకణలమై—కార్యశూరులమై ప్రకాశింపవలయుగాని—మనయుద్యమ మతి గహనమనియు—బ్రదుకస్థిరమనియు భావించి—'అయ్యో ! మనకు సాధ్యము కాదేమో ! నడుమ జచ్చిపోయిన నేమగునో ! మనవెనుక వచ్చువారు మన యంత ధైర్యశాలినులు గారేమో !' అని వెడగుతనమునఁ దలపోయుటకంటె బరిహాసాస్పదమగు తత్వమింకొకటి యుండదు. కాని నీవనినట్లు కల్లోలలోలమై, కతిపయదివసస్థాయినిమై, సౌదామినీచంచలమై, మక్షికాసంకాశమగు దుచ్ఛపుటునికిఁగల మర్త్యభామినుల మగుటకంటె ఒక వేయేసి సంవత్సరములైన నమర్త్యులమై చిరాయురుపేతులగు పూర్వదేవతలవలె మృత్యుధిక్కారమొనర్చి నిలువఁగలిగినయెడల నిప్పు

డీసుకయుండువలెఁ గానవచ్చు మన పదచిహ్నములు కాల ద్రొలచినకైవడి శాశ్వతముగ నిలిచిపోవుట కండ్లాఱఁ జూచియుండుము కద !”

నేను నిరుత్తరుఁడనై యూరకుంటిని. విస్మయావహమగు నట్టి యంతఃకరణమును బ్రదర్శించుచు మహోన్నతభావాంబర సంచారిణియై లోకోత్తర కవయిత్రీమణియై కవయింపఁగల నామనోహారిణి— నా రాజకుమారి నాకులభింపదు గాఁబోలు నను సంశయముగూడ నాయం దుత్పన్నమయ్యెను.

ఆమె నామనోగతభావముల దెలిసికొన్న దానివలె మఱల పలుక నారంభించెను.

“నిశ్చయముగ మేమొకరీతి రాక్షస ప్రకృతిని బుట్టియుందుమని నీదుభావము కావలయు. ఇంతవఱకు స్త్రీలు మానసికముగ, నైతికముగ, శుద్ధాత్మికముగ నెట్టి స్వతంత్రతయు నభిలషింపకుండ మగవాండ్ర కొదిగియుండిపోవుచువచ్చిరి. ఎందువలన?— స్త్రీలకెట్టి స్వాతంత్ర్యార్హతయు లేదని మన వాండ్రుగ్గుపాలతో తెలుపఁబడి, తమకు సహజముగ జెందఁదగినయున్నతి నపేక్షింపకుండ నుండిపోవుటవలన మగవాండ్ర ముష్కరత్వమున బండబారిన వజ్రకఠినత్వమును గూడ కోమలాంగు లలవరించుకొని తుచ్ఛాతితుచ్ఛులగు ‘భోజ్జా’వాండ్ర యేలుబడులకుగూడలోబడి యుండిపోవుచువచ్చిరి కాదా? ఆత్మగౌరవమును నిష్పచ్చరముగఁ జేసికొని అవమానాస్పదముగ మగవానికడగి యుండుటయే యాడుదాని కానందజనకముగఁ బరిణమించినది. అట్టిసందర్భమున స్త్రీలోకక్షేమంకరాకాంక్షిణులమై మేమొనర్చు ఘనకార్యములనుగాని, ఏతన్మహత్త్వమునుగాని వా రేలవలేశమును తెలిసికొనఁజాలరు. వారి భావమునబట్టని, తలఁపునకందని, దుస్తరపథముల వారిశ్రేయస్సే మామనోరథముగ, ఉత్తమాదర్శముగ, పరమావధిగ, ఇహలోకజీవితవ్రతముగ మేమూహింపఁగలము. ప్రేమైకభాజనులగు మాసఖీమణుల నిశ్చయనిశ్శేష సద్యఃస్వాతంత్ర్యఫలావాప్తికి ప్రహ్లాదకుమారునివలె మేమెట్టి మరణబాధలనైన ననుగ్రహములుగ భావించుచు పంచత్వమొందుటకైన వెనుదీయము. స్త్రీలోకాభ్యుదయమునకై ఆజన్మాంతముగఁ దనువులఁ జెల్లించుకొనుటకంటె ఒక్కసారి స్వార్థరహితమగు నాత్మార్పణముగ సూక్ష్మముగ ఫలసిద్ధియగుట కవకాశమున్న యెడల నట్లు పరమపదించుటయే పరమధర్మమగును కాదా? అశేషకాంతా స్వాతంత్ర్య సంపాదనమొక్క కాంతా ప్రాణసమర్పణమున సిద్ధింపఁగలిగినయెడల నెట్టి మహోగ్రమారణ తంత్రమైన వెనుదీయకుండ సిద్ధపడఁగలను. గజయూథముల ద్రొక్కుడుపడుటకైన— శూలముల బొడువబడుటకైన— గొప్పకొండలనుండి గూలఁబడుటకైన— మహోగ్రానలమున దుముకుటకైన —మఱియెట్టి యగ్నిపరీక్షకైనను నిస్సంశయముగ సంసిద్ధురాలను కాఁగలను.”

అట్లనునప్పు డామెకనుల బాష్పోద్గమ

మైనది కాఁబోలు. ఆమె తలవంచి యూరకుండెను. అక్కడ నానదీప్రవాహము కొండనుండి క్రిందకు దిరుగుడుపడుచు నాయడవి యంతయు మాఱుమ్రోగునట్లు మహానాద మొనర్చుచుఁ గానవచ్చెను. నిరంతరీకృతముగ నెగసిపడు నంబుకణములపై సూర్యరస్మి చిత్రవిచిత్రమగు కాంతిపుంజములఁ బ్రభవింపఁ జేయుచుండెను. అచ్చట సమీపమున మనుష్యుఁడీభూమిపై నవతరించుటకు ముందు దేజోవంతములై తమకంది వచ్చిన సర్వచరాచరావళులను గలంచి నేఁడు నామమాత్రావశేషముగ నశించియుండిన యుగ్రసత్త్వముల యెముకలు కొన్ని మాకక్షిగోచరమయ్యెను. కొంతసేపామె వానిపై దృష్టిఁబఱపి "మనకీ యెముకలెట్లున్నవో భావికాలమువారికి మనమట్లే యగుదుము గద!" అని పలికెను.

"అనగ సంతతపరివర్ధమానముగ సృష్టికర్తదాఁ జేసినదానికి మెఱుగులబెట్టికొనుట నేర్చుకొనుచున్నాఁడని యర్థమగును కాదా? జగత్కారణుఁడైన పరమేశ్వరునిసహితము అభ్యాసమునఁ బ్రోడతన మలవరించుకొను సామాన్యకార్మికునివలె భావించు సాహసమునకు మనమేల బాలుకావలెను?" అని నేనంటిని.

"అట్లయిన భౌతికశాస్త్రములయందు నీకభిమానమున్నదాయేమి?—ఉన్నయెడల నీవు వానిని లెస్సగ నభ్యసించి వానియందు మనవారి కభిరుచి కలుగవలయునను నుద్దేశ్యమున మేము నిర్ణయించియుంచిన రత్నఖచితమగు సువర్ణపదకమును పొందఁగలవు. ఆపదకమున విశ్వవిఖ్యాతగణితవేత్తయగు లీలావతి విక్రమాదిత్యునకు స్వకీయశాస్త్రమవగతమగునట్లు బోధించుచున్నది. అది యెంత జక్కగ—జీవకళ లుట్టిపడునట్లు చిత్రింపఁబడిన దనుకొంటివి! ఆమె తాను జెప్పుదానియందు నిగాఢవిలీనమనస్కయై బోధించునది వోలెను—అతఁడామె చెప్పుదానిని కౌతుకమున వినుచున్నట్లును నాకు స్ఫురించినభావమున కనురూపముగఁజిత్రింపఁ బడునట్లు చేసితిని. ఏమనుకొంటిరో కాని మా విద్యాలయమున నెట్టివారికెట్టివిద్యాభిరుచి యున్న యట్టివానిని సమగ్రముగ బఱింప గలుగు వీలుండునట్లు చేసితిని." అనియామె చెప్పఁజొచ్చెను.

"కాని వారిలో శస్త్రచికిత్సా శాస్త్రమునుగాని, శరీరవిఖండనవిజ్ఞానమునుగాని పొందగోరువారొకనినిగూడ నేనుచూచి యుండలేదు." అని నేనంటిని.

"అందునుగూర్చి నేను తలంపక పోలేదు. నిజము చెప్పవలయునన్న నావట్టి కళేబరవిదళనోత్సాహవ్యవసాయముల నుత్సాహములేదు.—అయినను మనుజభోజనులవలె బీనుఁగుల గోయుటయందు సిద్ధహస్తులగుచున్న మగవాండ్ర వైఖరుల నవలంబించి మనబాలికల కట్టి వైద్యకళల నేర్వ నూహింతురను నూహయే నాకొడలకంప ముదయింపఁ జేయుచున్నది. అట్టి శవఖండన విద్యాపారంగతులగు పురుషులవైఖరిని మనవారుగూడ తగులఁబెట్టుట కర్తవ్యమైన కళేబర

ములఁ గొంతగోసి వానిని గుక్కలకు దినిపించి—అవి వానిని జీర్ణించుకొనుచుండగ వానిని సహితము సగము సగము ఖండించి—అంతటితో నూరకుండక ప్రాణోత్క్రమణోన్ముఖమగుచు నాగిపోవనున్న మనుజహృదయముల సహితము నిష్కంపకాఠిన్యమున గోసి హింసించి—మహాపవిత్రమైన పాంచభౌతికవికారాకారములగు దైహికాలయముల నాస్తికబాధములై పాడుచేసి ఘాతుకమృగముల కనురూపమైన కర్కశప్రకృతుల నలవరించుకొని తమయాత్మల నధఃపతితములుగఁ జేసికొనుట నాకు వెక్కసముగ దోచుచుండును. — ఇట్లనినంతమాత్రమున విజ్ఞానమహత్త్వమును దెలిసికొనఁజాలని దాననుగాను. విజ్ఞానోపార్జన మన్నివిధముల నైహికజీవితమునకుఁ బరమావధియని నాకు స్పష్టముగఁ దెలియును. అట్లగుటచేత నీగాత్రవిదళన వ్యవసాయములఁగూర్చి నేనొక నిర్ణయమున కింకను రాలేదు.—అయినను ఆధి వ్యాధి జరామరణభయము లైహికప్రాణుల కెల్లప్పుడును సంభవించుచునే యుండును గావునను—పురుషులఁ దెచ్చికొనుట మా కంగీకారము కాకపోవుటచేతను నేనుగూడ నీ వైద్యవిద్యను—ఈ ఆయుర్వేదశాస్త్రమును సమగ్రముగఁ జిరకాల మభ్యసించితిని: కావున మీ కేమైన వచ్చినయెడల నేనే స్వయముగఁ జికిత్స యొనర్పఁగలను.—ఇఁక 'నీసృష్టికి గారకుఁడుగూడ సామాన్య కార్మికుని రీతివాఁడా?'—అని నీవడిగిన ప్రశ్న యున్నది. ఆజగత్కారణుని మహత్త్వ మెఱుఁగుటకు భావిపురాతనాద్యతనఘటనామయమగు కాలచక్రమును—ఈ సృష్టినంతయు సమగ్రముగఁ జూడవలయును గాని దానిని కణుపుకణుపునకును విఱచి పరిశోధింపరాదు. అనంతమగు కాలవాహినియందు భూతవర్తమానము లొకచిన్న యలవంటివి. ఆచిన్న యలనుగూడ మనము పరమాణువులుగ విడదీసి వానిలోని పరస్పరతత్త్వముల తారతమ్యము లెన్నికొని వానితో మన భావమున బట్టఁజాలని సమగ్రతత్త్వమును గూర్చి విచారింపవచ్చునా? అయినను క్షణపర్యంతజీవనులమగు మనము ఈ తనువులు నిలచియున్నంతవఱకు భూతభవిష్యద్వర్తమానములఁ గల్పించుకొని వాని ఛాయల మనబద్ధుల బరిభ్రమణ మొనర్పకుండ బ్రదుకనేరము. భూచరజీవములకు బ్రాణవాయువెట్టిదో మనమనస్సులకుఁదట్టు కాలవిషయికమగు పరిజ్ఞానముగూడ నట్టిదేయని చెప్పఁకొనవచ్చును. కావున మహామాయాపరికల్పితమగు నీసృష్టిచక్రమును గూర్చి యోచించునప్పుడు దాని కాధారముగ కాలము నొక మార్గమును సహితము మన మూహించుట జరుగుచున్నది. తుదకీ కాలవిషయికమగు చింత మన యల్పతత్త్వములఁబట్టి మన యందుత్పన్నమగుచున్నను దాని పథమునందే మనసోదరీమణు గూడ నడపించి గమ్యస్థానమును చేరుకొందమని మనము భావింపవలసియున్నది.—" అని తేజోవంతమగు నేత్రముల నుపలక్షించునామె పలికెను.

ఆవల నొకక్రోసెడుదూర మేమియు భాషింప

కుండ స్వారి యొనర్చితిమి. తుద కచ్చట మహోన్నతముగ నొకకొండ నొఱసికొను నట్లు కట్టబడియున్న యొక వంతెనయొద్దకుఁ జేరుకొంటిమి. ఆకొండ కెల్లనైపుల నత్యంత రమణీయమై, హృదయసౌఖ్యావహమై, క్రొత్త విరిగుత్తులచేత నేత్రపర్వమగుచున్న వనాంతలక్ష్మిం గని మహానందమందితిమి.

నాయఁడువేసము సగము మఱచినవాని వలె 'మహామనోహరమగు నిట్టితావుల బ్రియతమమగు కాంతనుగూడి యథేచ్ఛముగ నడయాడుటెంత మోదావహము!' అని పలికితిని.

"నిశ్చయముగ ముదావహమే! మనోజ్ఞ మగుఁ దాత్త్వికసిద్ధాంతములఁ దర్కించుచు సఖులగూడి సంచరించుట కింతకంటె రమణీయమగు ప్రదేశముండదు. ఇది భూమిపై నుదయించిన నందనవనమువలె నున్నది. నందనవనమైన నింత సుందరముగనుండునో ఉండదో యెవ్వఁడెఱుఁగును? ఆహవమున జచ్చువారికి లభించునని జనులూహించు స్వర్గలోక సౌఖ్యములైన నిచ్చట మన మనుభవించు నానందమునకు సాటిరాఁజాలవు." అని యామె తన పరిజనుల కచ్చట నొక గుడారమును నిర్మింప నాజ్ఞాపించెను.

అంతఁ దుంబురునిజయించు నుద్యోగమున నారదుఁడు జాంబవతియొద్ద సంగీత మభ్యసించుచున్నట్లు వస్త్రములఁ జిత్రింపఁబడియున్న గుడారమొకటి ధగధగమెఱసి పోవుచు నచ్చట నిర్మింపఁబడెను. సంగీత విద్యాపారంగతుఁడై, బ్రహ్మవిద్యావిదుఁడైన ఆమహామహునకు నాఁడామె జయ మాపాదింపఁ బాటుపడెను. నేడీమె—ఈ రాజకుమారి ఆడువారినెల్ల జయించి మహామహులగు పురుషుల మాడ్చివేయ బాటు పడుచున్నది!

తరువాత మేమా పర్వతారోహణ మొనర్ప నారంభించితిమి. కృష్ణవర్మ శకుంతలతోను, పార్థసారథి మాలతితోను, నేను నామనోహారిణితోను సమముగనడచి తక్కుం గలవారికి దారితీసితిమి. అంత శశికాంతము లైన నెమ్మోములతో, అంత మహానీలము లైన శిరోరుహములతో, అంత పద్మరాగ ములయిన హస్తములతో నందఱు కామినీ రత్నము లాకొండపై మఱెప్పుడును ప్రకా శించియుండవని నేనూహించితిని. గైరిక ధాతువులఁగూర్చి, గైరికనిధి నిక్షేపములఁ గూర్చి, గిరిగహ్వర సరిదంతికముల నుపలబ్ధ మగు పాషాణాదితత్త్వములఁగూర్చి పాషాణ ములవంటి శబ్దముల ధారాళముగఁ జెప్పు కొనుచు బాలికామణు లాకొండపై యథే చ్ఛముగ సంచరించిరి. అప్పుడు దివసనాథు డపరశైలమున కవ్వలిదిక్కునకుఁ బోవు చుండగ పశ్చిమాశాంగన కెంపున నలంక రించుకొనుచు నానందవర్ధనియై కానవచ్చెను.

ఇది మనోరమ యను వచనకావ్యమున
లీలావతియను నామెచేఁ జెప్పఁబడిన
రాజకుమారియను కథయందుఁ
ద్వితీయభాగము.

ప్రాచ్యలోకము

[అన్నిజాతులూ ఏక మట్టమవుతాయా?—వీరిలో ఒకరిపద్ధతి గొప్పదీ ఇంకొకరిది కొద్దిదిన్నా?—ప్రధాన మానవధర్మములలో సమానత్వ మున్నయెడల చాలదా?—అట్లుకాక సర్వసామాన్యవిషయములలో 'కసర్దనులు' చేయుగడంగిన పుష్టియేమి?—ప్రస్తుత క్రైస్తవులది అయిరోపామతబోధనమా క్రీస్తుధర్మబోధనమా?—ఆత్మగౌరవముగల ప్రాచీనజాతు లిందు కొప్పుకొనునా?—తిబేతుసుందరి వ్యాఖ్యానము—తిబేతులో పురుషులమాట, స్త్రీలఅధికారము—స్త్రీలపనులు, పురుషులపనులు—పెద్దఆస్తుల రాజ్యముల వ్యవహారములు—బహుభార్యాత్వభర్తృత్వపద్ధతులు లేవు—అవనీతిజారత్వములచ్చట లేవు—సౌందర్యము ఒకమోస్తరు శాపము—భర్తలను చెడుత్రోవలకు త్రిప్పుభార్యల కగుశిక్షలు—తిబేతుస్త్రీల సుగుణములు—వారి విశిష్టలక్షణములు—భారతీయుల కర్తవ్యము.]

అన్నిజాతులూ ఏక మట్టమవుతాయా?

విశ్వమానవవిమర్శనము చేదామంటే అది సామాన్యమైన కార్యము కాదు. అందు కొకమాదిరి విశ్వమానవదృష్టి విశ్వమానవసానుభూతి వుండవాలి. మానవులకు స్వయంగా తమజాతియందు సంప్రదాయములయందు అభిమానం ఎక్కువగావుండటం సహజము. అసాధారణజనులలో అయితే ఇదిఒక అహంకారంక్రింద పరిణమించి, ఇతరులు తమనుండి భేదపడే సంగతులను విపరీతములుగా భావించి, వారిని తమప్రకారము సంస్కరించి ధన్యులుగా చేతామనే కోరిక సహజంగావుంటుంది. సాధారణజనులకు ఒకొక్కజాతికి ఒకొక్కసంప్రదాయ ముంటుందని, ఎవరి సంప్రదాయంప్రకారం వారిని మననిచ్చి ఒకరిలాగ ఒకరు మారకుండుటయే శ్రేష్ఠమని సహజమైన ఒక కోరిక ఉంటుంది. సాధారణులకంటె శ్రేష్ఠులుకూడా ఇంచుమించుగా వీరిలాగనే తలుస్తారుకాని, అవకాశములనుకోరి వేరేరీతిగా మారుదామని అన్యులకు కోరికకలిగేలాగుంటే వారిని నిరోధముగా అట్లు మారకుండా చేయకూడదని తలుచుతారు.

వీరిలో ఒకరిపద్ధతి గొప్పది, ఒకరిది కొద్దిదిన్నా?

ఎవరికికాని తమపద్ధతిఒక్కటే పరమోత్కృష్టమైనదని కాని అందరికీ అది తగివుంటుందని కాని తలంపు ఉండడం అంత శ్రేయస్కరం కాదని తోచుచున్నది. అట్లాగనవున్నవారుకూడా ఇతరులను తమవలె మారమని నిర్బంధము చేయుటము కాని, చేరుటకు లంచముల నిచ్చుటకాని యుక్తమైనపని కాదు. శుద్ధమైన అన్యాయములని యెవ్వరైనా యోగీంద్రులు వేసినైనా భావించినప్పుడుకూడా, వానిని సవ్యముగా విమర్శించి క్రొత్తపద్ధతులమీద వారికి నిజమైనఅభిరుచి పుట్టించ

డమే మంచిదికాని బలవంతముచేయడం ప్రారంభించితే తమపద్ధతులలో పెట్టమెుదటకలదని తాము భావించిన న్యాయముకూడా అన్యాయముగా పరిణమించడములో ఆశ్చర్యములేదు. లోకంలో శుద్ధసత్యము శుద్ధసంప్రదాయము అని పేరుపెట్టుకొని యేదీవుండదు. ఒకరికి అన్యాయమని అసంప్రదాయమనీ తోచునది మరియొకరికట్లు తోచకపోవచ్చును. ఇందులో ఒకరిభావములు ఇంకొకరిభావములకంటె నిజమైతే కావచ్చును. ఇతరులను మనభావములలోనికి మార్చుటకు మంచిఉపాయము మన భావముల ప్రకారము మనము శుద్ధముగా జీవించడమే సాధనము కాని ఇతరుల సంప్రదాయములను తిట్టడము, వారిని దూషించడము, వారిమీద ప్రభుత్వములు చలాయించి బలవంతముగా చట్టములు ప్యాసుచేసి వారిని మార్చడము, ఆప్రకారము ఇష్టములేనివారిని శిక్షించడము సవ్యమైన నాగరిక శాంతి సంప్రదాయము కాదనితోచును.

ప్రధానధర్మములలో సమత్వమున్నచో చాలదా?

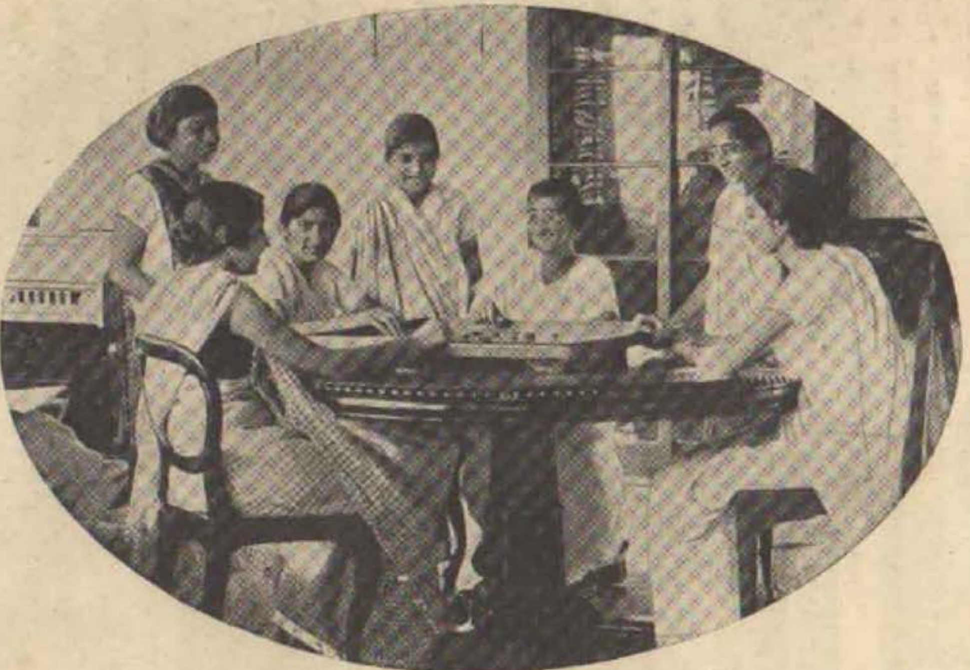
ముఖ్యమైనధర్మములలో వద్దన్నాకాని జాతికి జాతికి సమత్వము ఉండకమానదు, అముఖ్యమైన వానిలో ఆమాత్ర మీమాత్రము భేదములున్నను యోగిజనులు లక్ష్యముచేయరు. ప్రతిజాతివారికిని తాము ముఖ్యములని తలచిన ధర్మములగూర్చి ప్రచారము చేయవలసిన ఆవశ్యకత ఉన్నది. ఇందెంత బలవంతము తక్కువఅయితే లోకమునకంత శ్రేయస్సు ఎక్కువ — ఇతరులను మనలాగే మార్చవలెనను సిద్ధాంతము మానవజాతిలో ఎప్పుడు పొడమినదో చెప్పఁజాలము. ఆర్యజాతిలో అనాదినుండియు ఒకరిని ఇంకొకరిగా అనగా తమలాగ మార్చితీరవలెననే విశ్వాసము లేదు. మానవకోటిలో సంప్రదాయభేదములు అధికారభేదములు జన్మభేదములు దేశభేదములు సహజములని వారియుద్దేశ్యము. ఇతరులను చూచీ చూడడములో తమకంటె భిన్నముగనున్నవారి సంప్రదాయములను విమర్శించి దూషించుటకు వారెన్నడును పూనుకొనలేదు. పైగా వారిలోగల సుగుణములను తాము గ్రహించి కొనియాడి ఆప్రకారము వర్తించుమని వారు బోధించుటయేకాక వారిలోవున్న కొన్ని మేలులనుగూడ నిడికిమీద తమలోనికి జీర్ణించుకొని తాము ధన్యులయ్యెడివారు. అన్యులను తమలోనికి 'కన్వర్టు' చేసుకొనేపద్ధతి వారిధర్మమునకు విరోధము. ప్రతివారును తమజాతిలోవుండియే దినదినాభివృద్ధి పొందవలెనని వారిసిద్ధాంతము. వారు తమజాతిని విసర్జించుకొనుటకాని, ఇతరులు తమజాతులను విసర్జించి తమలో చేరుటకాని వారి సంప్రదాయమునకు విరోధము. ప్రతిజాతివారును తమ తమ జాతివారుగానుండియే కావలసిన మార్పుల నందవలెనే కాని, ఒకరిలోకి ఒకరుచేరి వర్ణసంకరముకావడము వారి ఆశయముకాదు. ఆర్యసంప్రదాయము వర్ధిల్లినన్నాళ్లువా రీపథమునే త్రొక్కిరి నేడును త్రొక్కుచున్నారు. ఇతరులు తమంతటతాము తమయొక్క ఏసాంప్రదాయములయెడల ముగ్ధులో అట్టివానిలో చేరకోరినప్పుడుకూడ వారి జాతికి భంగములేకుండ ఈ నూతనసంప్రదాయములను అవలంబించు పద్ధతికి వారు అనుమతించుచుండిరి. ఇట్లోర్పుటవలన పరస్పరదూషణములు, పరస్పరవిరోధములు, పరస్పరభేదములుకూడ తొలగి, ఎన్ని జాతిభేదము లున్నను, వారి అందరిలోను సమత్వభావము వర్ధిల్లుచు వచ్చినది.

అట్లుకాక కన్వర్షనులో ఉండే గొప్పయేమి?

మహమ్మదు క్రీస్తుకూడ ఈసంప్రదాయమునే త్రొక్కిరి. బుద్ధుడుకూడ ఈసంప్రదాయమునే అవలంబించెను. అయినను ఆమహనీయుల తపోబలిమికలిమిని అప్పటిజనులు వారిమతములను సిద్ధాంతములను అవలంబించిరి. వారికంటె పామరులు వారిమతముల నవలంబించినంతకాలము అవి దినదినాభివృద్ధిని పొందినవి. కాని వానిలోకూడ మూర్ఖత్వము, అహంకారము

వంటిల్లు

పరిశ్రమానంతరము విశ్రామము

వ్యాపించినప్పటినుండి, తామొక్కరే సర్వోత్కృష్టులమనియు, తమకంటె వేరుగానున్న వారినందరినీ బలవంతముగా కత్తులతో చంపియో, ఆర్థికపుఎరలచూపి ఆకర్షించియో, తమ మతముల పేరులు వారికికలిపించి, తమ మతస్థులసంఖ్య హెచ్చుచున్నదను దుష్ప్రచారమునను గడంగిరి. ఈమతములలోనికి 'కన్వర్షను' కొరకు యుద్ధములు రక్తములవరదలు తప్పెడివికావు. బౌద్ధమతము కేవలము హిందూమతముయొక్క చంటి బిడ్డయై, తనచుట్టుప్రక్కల నిరాడంబర భిక్షుకుల ద్వారా ప్రచారము ప్రారంభించిన కతమునను, యుద్ధమును ద్వేషించుచు అహింసను బోధించుచున్న కతమునను అది చీనా, జపాను, టిబేటు, బర్మా, సిలోను దేశములలో అంతకుముందనాగరికసంప్రదాయస్థులను తనపేరుగలవారినిగా మార్చుటయేగాక, భారతీయనాగరికతను వారికి బోధించగలిగినది. ఆయాదేశస్థుల కెల్లయు భారతదేశమనిన గౌరవము వర్ధిల్లుట కదియే ముఖ్యమైన కారణము. బౌద్ధులకు మహమ్మదీయులకు గల మతపిచ్చి, సామ్రాజ్యకాంక్ష మొదలగు దుర్గ లక్షణములు కాని, క్రైస్తవులకుగల సంకుచితభావము, వర్తకతృష్ణ, పశుత్వపిపాస, పైపైకిమాత్రము యోగ్యముగా నగుపించుచు అగాధవిశ్వాసము లేకుండుట మొదలైన లక్షణములు కాని లేవు. మనఃపూర్వకముగా ఎంతమంది తమలోనికివచ్చిన అంతకే సంతోషించిరి కాని, ఇతరులపైకి తమవిశ్వాసములను జొప్పించే 'కన్వర్షను' పద్ధతిని చాలకాలముక్రిందటనే వారు విరమించిరి. మహమ్మదీయులు నేటికిని నామమాత్రముగా ఈపిచ్చిలోపడి దొర్లుచున్నారు కాని మునపటి చేవగాని పశుబలముగాని లేకపోవుటచే వెనుకతగ్గిపోయినారు.

ప్రస్తుతపు క్రైస్తవులు అయిరోపా మతమా లేక క్రీస్తుధర్మమా బోధించుచున్నది?

కాని క్రైస్తవులకుమాత్రము ఈ కన్వర్షనుతృష్ణ, అన్యసంప్రదాయదూషణము, హేళన మొదలగు దుర్గుణములు నానాటికి వర్ధిల్లుచున్నవి. క్రైస్తవమతములోనికి నేడుజరుగు కన్వర్షనులుకూడ మతసిద్ధాంతముల ప్రకారము కాక ఆర్థికవర్తకలాభ సిద్ధాంతముల ప్రకారముమాత్రమె ఎక్కువగానున్నవి. ఇప్పుడు క్రైస్తవులు సాగించుచున్న మతప్రచారము కిరస్తానీమత ప్రచారముకాక, అయిరోపామతప్రచారమైయున్నది. దానిసిద్ధాంతము ఇంచుమించుగా ఈవిధముగానున్నట్లు తోచును. "అయిరోపావారు లేక తెల్లజాతివారు ఒక్కరే ఉత్తమజాతివారు. తెల్లచర్మములోను, వారి తత్వములోనే ఒక ఘనతవున్నది. కనుకనే వారు గొప్పసైంటిస్టులు, విద్యుచ్ఛక్తి మొదలగువానిని కనిపెట్టినవారు, వాణిజ్యము నభివృద్ధిచేసినవారు, నల్లజాతుల సిరిసంపదలు దుల్చిదుర్బలమొనర్చినవారును అయినారు. ప్రపంచమునెల్ల నల్లపొగలతోగూడిన ఫ్యాక్టరీలమయముగా చేసినవారు, డిమోక్రసీనిలబెట్టినవారు, రాజులు రెడ్డులను చంపినవారు స్వాతంత్ర్యమును స్థాపించినవారు మొదలైనవారయినారు. నిర్బంధోచిత ప్రారంభవిద్య, నిర్బంధోచిత సైనికశిక్షణము, శ్వేతేతరజాతులతో నిర్బంధపు వర్తకపుటొడంబడికలు మొదలగు ధర్మములను నెలకొల్పినారు. శ్వేతేతరజాతులను తమవలెమార్చుటము, జపానువారిలాగ వారితో సమానులయినా మించిపోయినా అన్యాయముమాటలు అపనిందలు వేయుటము ఇది అయిరోపాతత్వము. ప్రస్తుతమును వారిజెండా బాగా యెగురుచున్నది గనుక, అందరును వారికి సలాములు చెయ్యవలెను. వారిలోవారికి విరోధములున్నను వారే సర్దుకుంటారు కాని వారిఘనతను నిలబెట్టుకొరకు నల్లజాతులవారందరూ వారికిదాసులై, వారికి లాభములుకూర్చుతూ వర్ధిల్లవలెను" అని వారి బోధనలు. దీనిని మతశాస్త్రవేత్తలు మతమనీ, అర్థశాస్త్రవేత్తలు లోకశ్రేయస్సనీ, సంఘశాస్త్రవేత్తలు సత్సంప్రదాయములనీ బోధపరస్తూవుంటారు. పేపర్లలో, చదువులలో, వర్తకములలో, తిండిలో రేడియోలో అన్నిటిలో రాత్రింపగళ్ళవే వినబడుచుండుటచేత కొంతవరకు

ఈ "అయిరోపాతర్వము"నకు కన్వర్ష నయినవా రందరును పోయిపోయి అని వారి ననుకరిస్తూ పోగడుతున్నారు.

ఆత్మగౌరవముగల ప్రాచీనజాతు లిందు కొప్పుగొనునా?

కాని ఆత్మగౌరవముగల నల్లజాతులు యీతత్వము నారాధనముచేస్తూ తమసంఘములన్నీ సంప్రదాయములన్నీ లోపభూయిష్టములని దూషించుకొంటూ వారిపాటకు వెనుకతాళము వేయుచుండే వేయుచుందునా? నిజ మేనాటికైనా బయలుపడదా? ఇంతకూ ఈసైన్యంతోను, ఈ పల్లెలను పాడుచేసిన నగరములతోను, కొందరు భాగ్యవంతులై కోట్లకొద్దిమందిని నిరుద్యోగులుగాచేసిన ఆర్థికవ్యవస్థతోను, నిరంతరాయుధసమృద్ధితోను వీ రందరూ జబ్బుకొంటున్నారేమిటి? ప్రాచీన గ్రామీణనాగరికత, దేశదేశీయ స్వజాతీయసంప్రదాయములు వారికార్యముల ముందర కొంతకాల మణగిపోయినంతమాత్రమున అవి మళ్ళీ లేవజాలవా? ఎన్నిపాపపుపట్టణములైనను పల్లెలను విధ్వంసమొనర్చి యెన్నాళ్లుభోగము లనుభవింపగలవు? ఇప్పటికైనను ప్రాచ్యదేశములు గ్రామసంప్రదాయములు, జాతీయగౌరవములు, 'కన్వర్షను' మరాకాంక్ష విసర్జనలు మొదలగువానితో తమధర్మములను గుర్తించుచు తెల్లవారిఅజ్ఞానవిసర్జనలు చెలుపగోరుచుండుట యెంతయును శ్రేయస్సు.

తిబేతుసుందరి వ్యాఖ్యానము.

గత గృహలక్ష్మిసంచికలో చీనావిలేఖరి పాశ్చాత్యసుందరుల ఆక్షేపణలకన్నిటికి సమాధానము నెట్లు చెప్పినదిన్ని చూచినాము. ఈసంచికలో తిబేతు దేశపు సుందరియొకతె 'రిన్-చెన్-లామో' అనునామె శ్వేతజాతులకు తిబేతుసుందరులపైగల దురభిప్రాయములను తొలగించుచు ఒకవ్యాసమును వ్రాసినది.

"పాశ్చాత్యులు మా తిబేతుదేశపు స్త్రీలనుగూర్చి కొంచెముగామాత్రమే తెలుసుకొని విరివిగా వ్రాసేస్తున్నారు. వారు వ్రాసినవానిలో కొంచెము నిజములు చాలా అబద్ధములు ద్వేషపూరితములై ఆశ్చర్యమును కలిగిస్తున్నవి, కొన్ని అసహ్యము క్రోధముకూడా కలిగిస్తవి. తెలియని సంగతులను వ్రాయుట మానివేయరాదా? వ్రాస్తే చీనా జపానీయులలాగ మమ్ములను గూర్చి చక్కగా వ్రాయరాదా?

నే నిట్లా వ్రాస్తున్నాననగదా అని నాకు తిబేతు పద్ధతులంటే పక్షపాతమున్నది, పాశ్చాత్యపద్ధతులు వ్యక్తులుఅంటే ద్వేషమున్నది అని ఎవరూ అనుకోరాదు. మాదేశస్థు లెవ్వరూ తెల్లవారిని వివాహము చేసుకోకున్నా నేను చేసుకున్నాను. నాకుకూడా తెల్లవాళ్లలాగ పైవాళ్లచేతులు నులపడము, వాళ్ల గానులలాటివే తొడుక్కొని కోడిపెట్టలాగ మెరయుడము, పాడుగాటిజోళ్లుతొడుక్కోవడం మొదలైనవన్నీ అలవాటే.

పురుషులమాట—స్త్రీలఅధికారము.

పాశ్చాత్యపద్ధతులకు కొన్నిటికి నేనలవడినంతమాత్రమున మా ప్రాచ్యసంప్రదాయములయందు నాకగౌరవములేదు. మాలో స్త్రీ లెక్కువ, పురుషులు తక్కువ కాగ. స్త్రీలు గొందినిగట్టిన ట్లింట్లోవుండడం, పురుషులుమాత్రం వ్యవహారాలు చేయడంలేదు. జీవనంలో యిద్దరూ సమానులేనైనా గృహధర్మనిర్వహణము వారి పెద్దరికముపైనే జరుగును. మా గౌరవము శ్వేత స్త్రీల గౌరవమునకు తీసిపోదు. ఇంటివ్యవహారం పురుషుని యాజమన్యముః జరిగినను స్త్రీచేతులలోనే పెట్టెలతాళం చెవులు, పురుషుల దరఖాస్తులువుండును. ఇద్దరూ కలిసి నిర్ణయిస్తే కాని యేదీ జరగదు. ఎదిగిన కొడుకుల కూతుళ్ల సలహాలుకూడా తీసుకోనబడుటయేకాక తల్లి తాళముచెవులు పెద్దకూతురిచేతులకుకూడా అందిచును. స్త్రీకి చిన్నప్పటినుంచి ఇంట్లో మగవారితోను ఆడువారితోను ఇట్టిచనువు యీయంబట్టియే ఆమె పెద్దదైనతరువాత నిర్భయముగా సక

స్వంత వ్యవహారములనుగూడ సద్దుకొనగలుగుచున్నవి.

మా స్త్రీలకు సోమరిపోతుతనము లేదు. ఎట్టి శ్రీమంతురాలైనను గుమ్మము నూడ్చుకొనుట దగ్గర నుంచి యెట్టి గొప్పకార్యములైనను సలుపును. పనికత్తెలంటే మాకు దాసీలు కాక గృహపు సభ్యులవలె గౌరవార్హులు.

స్త్రీలపనులు—పురుషులపనులు

ఇంటిపనులు స్త్రీలు, కూతుళ్లు, స్త్రీసేవకురాండ్రు చేతురు. వంట, నీళ్లుమోయుట, నూలుతీయుట, బట్టలు నేయుట వారిపనులు. బట్టలుకుట్టుట వీరిపని, తోళ్లు కుట్టుట పురుషులపని. పాలను స్త్రీలు పితుకుతారు. కట్టెల నిరువురును కొట్టుతారు. గొఱ్ఱెలఉన్నిని పురుషులుమాత్రము కత్తిరింతురు, కాని వట్లను విస్తుట, కోయుట, నూర్చుట యిరువురును చేతురు. దున్నుట, వేట, జంతువులను పట్టుకొనుట, వెండి బంగారము మొదలగు లోహపు పనులు చేయుట మగవారిపనులు. స్త్రీలు జంతుహింసాకరములగు పనులు చేనినిగాని చేయరు. పురుషులుచేయు సామాన్యకృత్యములం దెల్ల చెయిసాయమును చేయుచుండకమానరు. ఇళ్లు కట్టడములో పురుషులకు స్త్రీల సహాయము వుంటుంది. వ్యవహారము వర్తకము మొదలగు పనులను స్త్రీలు కూడ పురుషులవలెనే నిర్వహించగలరు. ఎవరు తెలివైనవారైతే వారు కాస్త చురుకుగా పనిచేస్తారు. పెనిమిటి లేనప్పుడు లేక చనిపోయినప్పుడు కావలసిన స్త్రీపురుష సేవకుల నియమించి కుటుంబవ్యవహారములనెల్ల స్త్రీయు, స్త్రీ చనిపోయిన లేక దూర దేశస్థయైనచో స్త్రీపురుష సేవకుల నియమించుకొని పురుషుడును కుటుంబవ్యవహారములను నిర్వహించుకొనుచుందురు.

పెద్ద ఆస్తుల వ్యవహారము

రాజ్యములు జమీందారీలు ఇనాముదారీలు మొదలగువానిని స్త్రీపురుషు లిరువురును సరిసమాన బాధ్యతలతో వ్యవహరింతురు. చాలా వ్యవహారములకు పేరుమాత్రము పురుషుల పెద్దరికముకాని నిర్వహణమంతా స్త్రీలచేతులలోనే వుంటుంది. పురుషులు సాధారణముగా ఎక్కడకైనా పనిమీద పోవలసి వుంటే స్త్రీలే పనిపాటులు దిద్దుకుంటారు. ఒక పురుషునికి కొడుకులు లేక ఒక కూతురుమాత్రమే వుంటే ఆ కూతురుని పెళ్లి ఆడిన మగవాడు అతని యింటికే వస్తాడు. ఆమె తండ్రి మరణించగానే ఆమె భర్తకాక ఆమెయే ఆస్తికి వారసురాలై వ్యవహరిస్తూ, కొమారుడు పుట్టగానే అతనికి ఒప్పచెప్పును. విధవరాండ్రే వారి మైనరుసంతానపుటాస్తిని వ్యవహరింతురు. ఆస్తి నిర్వహణములలో స్త్రీ పురుష భేదమేమియును లేక యిరువురును బాగా పనిపాటులు నెరవేర్చగలరు.

వివాహ రహస్యము

టిబేటు స్త్రీలు ఇట్టి పేరుపొందిన వ్యవహర్తలు గదా, ఎందుకైనను వారి ఆలోచన తీసుకొనకుండ వీలు లేదు గదా. అయినా అతిముఖ్యమైన ఒకవిషయములో వారి ఆలోచన యేమాత్రమును గైకొనబడదు. తల్లితండ్రులు యిళ్లు విడచి వెళ్లడమన్నా, పెళ్లి అన్నా పిల్లలకు భరింపరాని దుఃఖముగా వుంటుంది కనుక, వారికి తెలియకుండానే తల్లిదండ్రులు వరులను వెతికి వివాహ మొనరింతురు. తెలియనట్టుల నటించువారే కాని ఆడపిల్లలకు ఈ సంగతి తెలిసి, ఎవరైనా "ఏమమ్మా, నీ కెల్లుండా పెళ్లి?" అని కదలించి అడిగితే నొచ్చుకొని సిగ్గుపడతారు. వీరుకాక పెళ్లి కొడుకులను తల్లిదండ్రులకు తెలియకుండానే రహస్యముగా చూచుకొని, వాళ్లొప్పరని భయపడి వేరే లేచి పోయి స్వతంత్రించి వివాహములు చేసుకొనువారు కూడా వుంటారు.

బహుభార్యాత్వ బహుభర్తృత్వ పద్ధతులు లేవు

తెల్లజాతులవారికి కల్లలు వాటంతట అవే మనస్సు

నకు తట్టుతవో, లేక యెక్కడనైనా పుక్కిటి పురాణాలలాగ వి.టారో, లేకుంటే పై వారినిగూర్చిన అపభ్రంశాలు నిజమైతే వారిని తామే వుద్ధరించవచ్చునని ఆశయో చెప్పలేముగాని చాలా చక్కటి కల్లలను కల్పించగలరు. అందులో ప్రధానమైనది తిబేతు స్త్రీలు బహుభర్తల ప్రియులట. ఈ పద్ధతి ఖాము జిల్లాలో మరీ యెక్కువట. వ్రాసిన ఆసామీ అక్కడకు జన్మంలో యెప్పుడైనా వెళ్లెనో లేదో నే నెరుగను. మాజిల్లా ఖామే. దీనికి వింతఅయిన కారణములుకూడా కల్పించినారు. టిబేటులో స్త్రీలెక్కువ అని ఒకటి, పురుషులు మఠాచార్యులై బ్రహ్మచర్యము చేస్తారని వకటి. ఎక్కడెక్కడో చెడిపెలు బహుభర్తృకలై తిరుగుతారేమో అన్ని దేశాలలోనుకూడా, కాని అన్ని దేశాలలలోవలెనే యిక్కడకూడ సిద్ధాంతరూపకమైన యిట్టి వివాహపద్ధతి లేదని సకల జనులను యెరుగవలెను. బహుభార్యా వివాహమును నిక్లే నిషిద్ధము.

అవనీతి జారత్వము లచట లేవు

మా దేశములో అవనీతికాని జారత్వముకాని విస్తారముగా లేదు. మా దేశపు పొలిమేరలో మాజాతికి దగ్గర పోలిక గలవారు దూరపు పోలికగలవారు అనేకులు గలరు. వారు తిరుగుబోతు జాతులవారు. వారిలో కొందరట్టివారు. వానిబట్టి మాజాతివా రిటువంటివారని నిర్ణయించడము అసత్యప్రచారము. మా జాతిలోకంటె ఉత్తమనైతికపద్ధతు లితరజాతులలో నెక్కడను లేవు.

మాలో పల్లెటూరివాళ్ల ఆటలు అవనీతికరంగా వుంటాయని తెల్లవాళ్లాక్షేపించుతారు కాని మా కండులో నెట్టి అసభ్య వర్తనలును కనిపించవు. ఇక తెల్లజాతులలో ఉన్నతకుటుంబములలో జరిగే నృత్య పద్ధతులను కొన్నిటిని చూస్తే వారిలో సభ్యులకే అసహ్యకరముగా వుంటుంది. గదులలో బొమ్మలు కోత పుట్టించుతవి. అయినను, వారినీతిని గూర్చి విమర్శించితే వారికి కోపమువస్తుంది. పైగా వారి దేశములలోవలె పడుపువృత్తిగల స్త్రీలే తిబేతు దేశమున గానరారు. మా స్త్రీలు పతిభక్తికి ప్రసిద్ధిగాంచినవారు. స్త్రీ పురుషు లెన్నడును ఒకరినొకరు విడాకులిచ్చి విడిచిపెట్ట నొల్లరు.

మా సౌందర్యము మా శాపము

మా దేశపు స్త్రీలు సహజమైన అందకత్తెలు. వారు పెద్దవారైతే పురుషులు వారికొరకు పోరాడు కొందురనియే మేము వారికి తెలియకుండానే పెళ్లి చేస్తాము. పురుషులుకూడా బుద్ధిమంతులే, అయితే సౌందర్యమునకు వశ్యులుకానివారు లేరుగదా ? స్త్రీలు తమసౌందర్యమువల్లనైనను బహు పురుషుల కాకర్షణవంతులై కనిపించినచో మా బౌద్ధమత ధర్మము ప్రకారము తప్పనియే మేము భావింతుము. మా పురుషులు బహు స్త్రీల నొకేసారి ఆకర్షించగల సౌందర్యవంతులు కాకపోవుటవల్లను, స్త్రీల కోరికలను తీర్పలేనివారగుటవల్లను, వారు మా స్త్రీలకంటె యెక్కువ రోగ్యులనియు, మా స్త్రీలుకూడ పురుషులంత రోగ్యులుగా అనగా అందములేనివారుగా మారరనిదే వారికి బౌద్ధమతములో స్త్రీత్వము దక్కదనియు మాలో చాలామంది విశ్వాసము. మాలో ఎవరో కొందరు పురుషులు స్త్రీ కొరకు కొట్లాడుకొని నరుకుకొనునంతటి అవస్థ తటస్థించునప్పుడు మాలో మాకే సిగ్గుకలుగును. అయితే పరమేశ్వర ప్రసాదితమైన అందమునకు మేమేమి చేయగలము? తప్పని సరికీడువలెనే మేమనుభవించుచు, పురుషుల కట్టి ఉత్సాహము మాలో నెవరివిషయమై గూర్చి కూడ కలుగకుండును గాక యని యీశ్వరప్రార్థన మొనర్చుకొనుచుందుము.

భర్తను చెడుత్రోవల ద్రిప్పు భార్యలు.

సాధారణముగా పురుషులయెడల స్త్రీలకుకంటె గూడ స్త్రీలయెడల పురుషులకు భక్తి యెక్కువ.

వారు స్త్రీల కెన్నడును ద్రోహముచేయగోరరు. మాలో చిన్న జాతులలో ఏపురుషునిఅయినా వేరొక స్త్రీ దుర్బుద్ధులు త్రొక్కించి వశీకరణ మొనర్చుకొనె నేని ఆ పురుషునిభార్య తనస్నేహితురాండ్రతో కలిసి, ఆసాతిని కలిసి, కాళ్లమీదవ్రాలి తనపురుషుని అట్లు తప్పత్రోవలు త్రొక్కించుట న్యాయముకాదనియు అతని బుద్ధిమార్చి తనభర్తను తనను గూర్చుమనియు ప్రార్థించును. ఆ స్త్రీ అందుకు మనఃపూర్వకముగా ఒప్పుకొనకపోయినచో, ఈ క్రొత్తస్త్రీ ఆమెజుట్టును పీకివేసి ఆమె యెటువంటి స్త్రీయో తనపురుషుని యెట్లు చెడుత్రోవలకు త్రిప్పుచున్నదో లోకమునకు తెలియజేయును.

టిబేటుస్త్రీల సుగుణములు.

టిబేటులో దగ్గరబంధువుల నెవ్వరును పెండ్లాడరాదు. విధవలకు పునర్వివాహములు కూడదు కాని చేసుకొనువారు కొందరుగలరు. మొదటిపెళ్లి అయిననే తల్లిదండ్రు లాదరింతురుకాని రెండవపెండ్లి స్త్రీలే చేసుకొందురు. అనేకవిధవలు సన్యాసమునే గ్రహింతురు.

టిబేటు పురుషులు చుట్టలు సిగ్గరాలు త్రాగరు. స్త్రీల కసలే అట్టి అభ్యాసములేదు. ఈ అభ్యాసమైనను పురుషులు క్రొత్తగా తెల్లవారిదగ్గర నేర్చుకొనుచున్నారు. స్త్రీ పురుషు లత్యల్పముగా మద్యమును సేవింతురు. స్త్రీలు ద్రాక్షరసము త్రాగినను ఎన్నడును తప్పత్రాగరు. వారు రంగులను పేస్టులను మొగములకు రాసుకొనరు. ఎండ, గాలి తగలకుండా కొందరు పల్లెటూళ్ల పడచులు నల్లటి ముద్దలు మొగములకు రాసుకొందురు. ఈ విధంగా అందవికారం కలిగించు కోకుంటే బౌద్ధసన్యాసులు వారిని వెంటాడుదురను భయముచే వారట్లు చేతురని కొందరు తెల్లవారు వ్రాయుచున్నారు. బౌద్ధసన్యాసు లట్టి నీతిబాహ్యులను కారు. అట్టి నీతిబాహ్యు లొకరిద్ద రున్నను, ఇట్టి కృత్రిమములవలన వారిని తాము మోసగించలేమనియు స్త్రీలకు తెలుసును. కాక ఇట్టి రంగులు పులుముకొనే వారికి సాధారణముగా అంతగా చెప్పుకోదగిన సౌందర్యము, భ్రమింపజేయు కళలు బుద్ధులుకూడ వుండవు. వారు అది పులుముకొనుటకు కారణము ఎండ తగలకుండా కాపాడుకొనుటయే.

అట్లా గని మాదేశపు స్త్రీలకు చక్కని వర్చస్సు లేదని నేనుతలచను. వారికి మంచి వర్చస్సు ఉన్నది, కాని అంతకంటె మంచివైన హృదయములు ఉన్నవి గనుక వారు పయివారిని చెరుపుదురని యెవ్వరికిని భయములేదు. మాకంటె మీ తెల్లదేశముల అమెరికా అయిరోపాల స్త్రీలనుచూస్తే నాకందవికారముగానే కనిపించుతారు. మీ పెద్దముక్కులు, పందిచెవులు, గోలీకాయలలాంటి కళ్లు మావాటికంటె అందములని మీరు భావించడము సహజము. మేము వారి నాక్షేపించము. ఎందుచేతననాగా అందమున కొకేరూపురేఖా నిర్ణయమా? ఒకరిని ఆక్షేపించ బూనుకొన్న వారి కెంత పూర్ణమైన అందముండవాలి! అట్టి అందము మాకు లేనూలేదు, వద్దనూ వద్దు.

టిబేటుస్త్రీల విశిష్ట లక్షణము.

మా అందమే అనండి చందమే అనండి మాకున్న దల్లా ఒక్కటే. మా స్త్రీ లారోగ్యంగావుంటారు. నల్లటి నిగనిగలాడే కళ్లు, తెల్లటిపళ్లు, చకచక నడకలు, ఎవరు తొడుక్కొంటనైనా బాగుండే అందవికారము కాని దుస్తులు, శ్రమపడి పనిచేసేశీలము, నీవెక్కువా నేనెక్కువా అని పురుషులతో దెబ్బలాడకపోవడం, కష్టసుఖములను వారివలె సహించడం, ఇవి మా లక్షణములు. ఇంతకంటె సలక్షణంగా నేను మాదేశపు స్త్రీల ప్రవర్తనలనుగూర్చి వర్ణించలేకుంటే అది నాలోపము. ఈ వర్ణన అతి దంబముగా లేకుంటే నాయొక్క పాండిత్యము లేమియే దానికి కారణము. నేనట్టి టిబేటుదేశపుస్త్రీనే అయినప్పటికిని, వారందరి

లాగే కాకుండా శ్వేతజాతులతో ఇట్టి విపరీత పరిచయము గలిగి వారితో మునుపుండే సన్నిహిత బంధుత్వము తొలగి, యీ బహిరంగ ప్రపంచ బంధుత్వము తటస్థించడము వారియొక్క అసంబద్ధ దురదృష్టమే అనుకోవాలి" అని ఆమె స్త్రీధర్మ పత్రికలో వ్రాయుచున్నది.

భారతీయుల కర్తవ్యము

ఈమెయొక్క వ్రాతవలన యెల్లరకు నొక్కవిషయము స్పష్టమగుచున్నది. ప్రత్యేక దేశస్థుల సంప్రదాయములు ప్రత్యేకముగావుంటవి. ఒకరివి ఇంకొకరివి లాగే లేవనిన్నీ, అట్లు లేవకపోవడం ఎవరికి కాని అపకీర్తి కాదనిన్నీ, అనేక సందర్భములలో భేదముగా ఉండడమే కీర్తికరమనిన్నీ స్పష్టమగుచున్నది. కాద, హిందూసంప్రదాయములు ఇతరుల సంప్రదాయములను దూరమునుండి పొగడునే కాని, తామందులోనికి దూరుటకు కాని, తమలోనికి వారిని చేర్చుకొనుటకు కాని కోరవు. మహమ్మదీయధర్మము తానే ప్రపంచమంతటిని మ్రింగవలెనని కోరును. క్రైస్తవమతమును, అయిరోపావారి తెల్లనాగరికతయు తామే సర్వోత్కృష్టములను గర్వముతో, పత్రికా ప్రచారముతో, గ్రంథ ప్రకటనములతో, రేడియో ఉపన్యాసములతో, అఖిల ప్రపంచక, స్త్రీ, పురుష, యువజన, కార్మిక, వృద్ధాది మహాసభల ఆటోపముతో ప్రదర్శనములతో సర్వ ప్రపంచమును ఏకమట్టముచేయ గోరును, అందుకు విరోధముగ మాట్లాడువారిని ఆక్షేపణచేయుచు విపరీత వర్తనలకు గడంగుచున్నవి. హిందూదేశములో ఆంగ్ల విద్యాంసులు అపాలిశీకలకే మోహితులై తమవిఅన్ని సంప్రదాయములన్నియు పాపభూయిష్టములనియు, తెల్లవారివి అన్నవన్నియు స్వాతంత్ర్యభూయిష్టములనియు విశ్వసించుచున్నారు. ఈగగ్గోలు సీమా తి చేతులలో తక్కువగా ఉండుటచేతను వారు తమఆత్మగౌరవమును మరచిపోక తెల్లవారుచేసే ఆక్షేపణల కన్నిటికి సమాధానములు చెప్పుచున్నారు. మనవారు వారితో నేకీభవించి మనచరిత్ర లసత్యములనియు, మనపూర్వులు మూర్ఖులు క్రూరులు స్వార్థపరులనియు, వారిశిష్యరికమే మనకు మోక్షదాయకమనియు, స్వార్థపరులై కొంతయు విశ్వాసపరులై కొంతయు ప్రచారమొనరించుచున్నారు. వివేకదృష్టి, నిష్పాక్షికబుద్ధి, ఆత్మగౌరవజ్ఞానము మొదలయిన సల్లక్షణములను మన కీశ్వరుడు ప్రసాదింపకపోయినచో ఈపరప్రత్యయనేయబుద్ధి తొలగిపోదు.

పాకకళ

—జబ్బలపూరి—

అర్ధసేరు మయిదాపిండియును వీశె పంచదారయును తేవలయును. వీశె పంచదారలో సేరు నీళ్లు పోసి లేతపాకము పట్టవలయును. పట్టినతరువాత దించి వేయవలయును.

అర్ధసేరు మయిదాలోని నీళ్లుపోసి అట్టే పలచగా కాకుండ ఒకమాదిరిగా చిక్కగా వచ్చినట్లు కలపవలయును. కలిపినపుడు వంట సోడాగుండ తులమున్నర అందులో పోయవలయును. పోసినవెనుక బాగా కలపవలయును. లోతులేని కలాయిలో సేరు నూని పోసి మరగిన తరువాత కలసిన మయిదా చినచిన్న ముద్దలుగాచేసి అందులో పోయవలయును. వేగిన తరువాత వడితీసి పాకములోనుంచి తీసి వేయుచుండవలయును. తీసిన తరువాత వాటిపయిని కాస్త పంచదార జల్లుచుండవలయును. తరువాత నవితినిన యెంతో రుచిగా నుండును.

—శాంతాబాయి

— తేనె పానకము —

2 శేర్ల ఆవుపాలలో 1 శేరు చెఱుకుపానకము కాచి వడియకట్టిన ½ శేరు తేనెపోసి బాగుగా కలుపవలెను. 1 తులము జాజికాయ, 1 తులము జాపత్రి, 5 తులములు యాలకులు, 2 తులములు దాల్చినచెక్క, ఇవన్నియుఁగలిపి చూర్ణముఁగొట్టి తెలిచిన పానకములో వేసి కలిపి, మఱియొక కళాయిపాత్రలోనికి వడియకట్టవలెను. 20 తులముల పంచదారపాకముబట్టి యందులో వడియకట్టిన పాకమును బోసి 5 తులముల పన్నీరు, ½ తులము హారతికర్పూరము పొడిచేసి కలుపవలయును. గులాబిరంగుగా యుండవలసినయెడల ఒకచిటికెడు లక్కకదూది నీళ్లు వేసినచో గులాబిరంగువచ్చును. ఇష్టమయినవారు ⅓ తులము మిరియాలు ½ తులములు సొంఠి, నూరి దానిరసము రెండుతులములగు నటుల తూచి పాకములో కలుపవలెను.

—చదలవాడ రాఘవ పద్మావతులు.

— సీతాఫలముల పచ్చడి —

బాగా పక్వమైన పెద్ద సీతాఫలములు రెండు మూడు తీసుకొని వానిపై తొక్కలు గింజలు తీసివేసి ఆ గుజ్జంతయు ఒక శుభ్రమైన గిన్నెలో నుంచవలెను. పిమ్మట పండ్లగుజ్జుకు దగినంత యుప్పు పచ్చిమిర్చి అల్లము కొత్తిమిరి సన్నెకంటిపై నైచి నూరుకొని యందు దగుమాత్రము చింతపండు బెల్లము చేర్చి రుబ్బి తీసుకొని పై గుజ్జులో కలిపి పిమ్మట రసవర్గములన్నియు చేర్చి పోగిచి ఉపయోగించుకొనవలెను. ఇది రుచిగానుండి ఆకలి పుట్టించును.

— తేగల పచ్చడి —

పచ్చివి ముదురుగా లావుగానున్న తేగలు 6 తీసుకొని వాని పైతొక్క, పీచులోనచందమామ వెండరైనవితీసి వేసి సన్నగా ముక్కలుదరిగి పెట్టుకొనవలెను. తరువాత పొయ్యిమీద బాణలిలో ఒక పెద్ద గరిటెడు నెయ్యిగాని నూనెగాని వేసి పెట్టి కాగుచుండగా పైన తరిగియుంచిన తేగముక్కలను దోరగా వేయించి తీసుకొనవలెను. అటుపిమ్మట మూడు వ్రేళ్లపై నిల్చునంత శనగపప్పు, మినపప్పు, పెసరపప్పు, కందిపప్పు పై ముక్కలకు ఈ పప్పులకు సరిపోవునన్ని యెండుమిరపకాయలు చేర్చి ఆ బాణలిలో మరికొంచె చముచువేసి వేయించవలెను. ఇవి వేగినవెనుక కరివేపాకు, సన్నగాతురిమిన కొత్తిమిరి, కొంచెము ఆవాలు, జీలకర్ర, మెంతులువేసి వేగనిచ్చి క్రిందదించుకొనవలెను. బాణలిలోనివి మెత్తగా రుబ్బినవెనుక పైతేగ ముక్కలకును నూరుచున్న ముద్దకును సరిపడ చూచుకొని ఉప్పు చింతపండు జేర్చి బాగుగారుబ్బిరొత్తి ఒక గిన్నెలో నుంచవలెను. తరువాత తేగముక్కలను నీళ్లు చల్లుచు మెత్తగా రుబ్బి ఇదివరకు రుబ్బిపెట్టిన ముద్దలో కలిపి ఉపయోగించుకొనవలెను.

—T. చంద్రమతి.

గ్రంథపరిచయము

భక్త మందార శతకము

'అముద్రితాంధ్ర గీర్వాణ గ్రంథ మాల' (గద్దనాపల్లి, పెద్దాపురం పోస్టు, తూర్పుగోదావరి జిల్లా) వారి ప్రథమ కుసుమము. సుమారు రెండువందల సంవత్సరముల క్రిందట శ్రీ కూచిమంచి జగ్గకవీశ్వరునిచే రచియింపఁబడి పూర్వ పుణ్యవశంబున అతనివంశీకుఁడగు శ్రీ శ్రీరామమూర్తిగారిచే యిది ప్రకటింపఁబడినది. జగ్గకవిగారి కవిత్వగాంభీర్యమునుగూర్చి చెప్పవలసిన పనిలేదు. ఆ గాంభీర్యముతో రామభక్తి అల్లుకొని శతపద్యంబులలో నొక్కటిగా ప్రకటితమైన యీ శతకప్రాశస్త్యమును విస్తరించి చెప్పలేము. వెల రు. 0-4-0లు.

శ్రీదేవీ భాగవతము (ఉత్తరార్థము)

డెమ్మీ సైజు 580 పుటలు. దళసరి కాగితములు, చక్కని అచ్చు, వెల రు. 3. గ్రంథకర్తలు శ్రీయుతులు తిరుపతి వేంకటేశ్వర కవులు. ఇది ఉత్తరార్థమనగా 7, 8, 9, 10, 11, 12, ఆశ్వాసములుగలది. నవమాశ్వాసములో నిశ్శంకుల కృష్ణమూర్తి ఆకొండి రామమూర్తిగారలయొక్కయు కీ॥ శే॥ తిరుపతి కవీంద్రుని పుత్రుడు వెంకటావధాని గారియొక్కయు కవిత్వములు రాణించుచున్నవి. గ్రంథమాద్యంతమును సావిత్రికథ, హరిశ్చంద్రచరిత్రము, చ్యవనునికథ, గౌతముని మహిమ మొదలగు పరిచిత విషయములతో నిండియున్నను అచ్చుపుటందమును, నవీనసారస్యమును నొలుకుచున్నది. క్రొత్తకూర, ప్రాత తెడ్డుచేర్చి వండినగాని వేనికిని రుచికలుగదనియు రామాయణ మహాభారతాది చరిత్రముల తిరిగి రచింపబూనుటవల్లనే మన ఆంధ్రదేశకవిత్వము ఆత్మహత్య యొనరించబడినదనియు చెప్పునుడులు శుద్ధాన్యాయములనియు, కవీంద్రుని కలము లిఖించ బూనినచో ప్రాత కథలుకూడ క్రొత్త రుచులను భక్తిని, సత్యమును చిలుకుచుండుననియు, ఈ చరిత్ర పాఠకులకు తెలియగలదు. ప్రతులు వలయువారు ప్రకాశకులు కాటూరి వెంకటేశ్వరులుగారికి బందరు నగరమునకు వ్రాసిన బడయగలరు.

తిరుపతి వెంకటేశ్వరకృతులు (ఆరవ భాగము)

డిమ్మీ సైజు 716 పుటలు, వెల రు. 5-0-0 జాతకచర్య పూర్వార్థభాగములు, నానా రాజసందర్శనము, శతావధాన సారము, కలగూరగంప, దివాకరాస్తమయము అను అయిదు ప్రధాన గ్రంథముల సంపుటము. జాతకచర్య కవీంద్రులకు జాతక భాగములయందలి విశ్వాస వ్యాఖ్యాన వైఖరులను; నానారాజసందర్శనము కవీంద్రుల దేశాటన యశోవైభోగములను; శతావధానసారము కవీంద్రుల నానావిధ సముపలబ్ధసరసకవితా విలాసరుచులను; కలగూరగంప సర్వవిషయకాలంకృత పాండిత్యపారిచిత్యబుద్ధివిశేషసంపదలను; దివాకరాస్తమయము శ్రీ తిరుపతి శాస్త్రిగారి అకాలమరణము వలన వేంకటకవిగారికిని, ఆశేషాంధ్ర కవితల్లజులకును గలిగిన దుఃఖతరంగములను ప్రకటించుచున్నవి. పద్యములన్నియు కాలోచిత సందర్భములకు చెందినవే యైనను కవిత్వరసము మాత్రము శాశ్వతత్వచిహ్నితమై తళుకు లీనుచున్నది. కవీంద్రులు ఏకాలమునకు చెందినను శాశ్వతపురుషులనియు, చరిత్రకారుల తేదీల గుర్తులు, కార్యాలజాబితాలుకన్న కవీంద్రులరచనల యొక్కవ సారస్యమును స్నిగ్ధత్వమును సౌందర్యమును

ప్రసరించుచుండుననియు, ప్రాచీననవీనకాలములకును ఆశయములకును కవీంద్రుల సుందరములగు చెందములందెంటె అందమగు వంతెనలు లేవనియు బుజువు పరచుచు గ్రంథమెల్లయు పాఠకుల నానందపరవశులనుగా నొనరించును. ప్రతులు వలయువారు ప్రకాశకులు శ్రీయుత కాటూరి వెంకటేశ్వరరావుగారికి బందరు నగరమునకు వ్రాసి బడయగలరు.

శ్రీహరనాథ స్మృతి (1-వ భాగము) రాజమహేంద్రవరం శ్రీ కుసుమ హరనాథతత్వ ప్రచారిణీ సభ వారిచే ప్రకటింపఁబడినది. డెమ్మి సైజు 133 పుటలు వెల రు. 0-5-0 లు. కుసుమహరనాథుని తత్వము, మహిమ మొదలగు ప్రతిభలన్నియు నిదర్శన పూర్వకముగా నిందు వర్ణింపఁబడినవి. శ్రీవారి యద్భుత చరిత్రపాఠకులు తద్భక్త కోటిలోఁజేరి తరించగలరనుటకు సందేహము లేదు.

దక్షిణ ఇండియా కార్మికుల స్థితి శ్రీయుత యన్. జి. రంగా బి. లిట్ (ఆక్సను) గారు ఆంగ్లభాషలో Labour in South India అను గ్రంథమును వ్రాసినారు. 208 పుటలు, 15 అధ్యాయములు, వెల రు. 1-8-0 లు. అతని సతీమణి శ్రీమతి భారతదేవి గారికి కృతి. సృష్ట్యాదినుండియు బలవంతులు బలహీనులను భుజించుచు, బానిసలుగా చేసుకొనుచు, కూలివారినిగా మార్చుచు, వారికష్టములఫలమునెల్ల తామనుభవించుచు, నేడు ఫ్యాక్టరీలలోను పొలములలోను యిబ్బంది పెట్టుచున్న అవస్థలనెల్ల రంగాగారు వర్ణించినారు. పనివారల దారిద్ర్యము, కష్ట నిరుద్యోగములకెల్ల ప్రస్తుత ధనాఢ్య పారిశ్రామిక పద్ధతి యొక్కటే కారణమనియు, పనివారికెల్లరికి వోటులిచ్చి, ప్రతినిధుల నేర్పరచి, కార్మిక ప్రభుత్వములు నెలకొల్పనిదే ప్రపంచసమస్యలు కాని దక్షిణహిందూదేశ కార్మికస్థితులు కాని బాగుపడవనియు అతని అభిప్రాయము. ముఖ్యముగా హరిజనుల అవస్థలను గూర్చి వారు హృదయములు కలఁగునట్లు వర్ణించినారు. ధనాఢ్యులు తమలాభముల నొక్కవానిపైనే తమదృష్టి నిడుకొనక సర్వజనశ్రేయస్సుపై తమ చిత్తముల లగ్నము చేసుకొన్నచో అనేకకష్టములు తీరునుకాని, వారి పరిపాలనలో నిది సంభవించుటకల్ల. కార్మికసంఘముల నేర్పరచి తగిననాయకులు పనిచేసినచో ఈ కష్టములు కొన్నియైనను తీరక మానవు. గ్రంథము కార్మికవర్గములకు మిగుల ప్రబోధకరము.

రైతు భజనావళి రైతు గ్రంథమాల రెండవకుసుమము, 45 పుటలు. వివిధకవీంద్రులు గాయకులు మొదలగువారు రైతులయొక్కయు, పాటకజనుల యొక్కయు ప్రబోధముకొరకు వ్రాసిన పద్యములు, కీర్తనలు ఎన్నో గలవు. నిడుబ్రోలు రైతాంగ విద్యాలయ శిష్యవర్గమున కివే భజనకీర్తనలై అత్యుత్తమమైన ప్రబోధమును కలిగించినవి. దేశీయులెల్లరు నిట్టి పాటల నెంత వేగము కంఠతా పెట్టి అవగాహనము చేసుకొని కార్యోన్ముఖులైనచో దేశముయొక్క తత్వ మంత వేగముగా మారును. రమ్యములగుమట్లు, సుందరములగు భావములు, ఉత్సాహకరములగు శయ్యలు పదములు గలిగి జనులకెల్లరకు పాడుకొనవలెనని యనిపించుచు, ఒకసారి నేర్చినచో రెన్నటికిని మఱపురాకుండును. గ్రామీణు లెల్లరును కొనుక్కొని పఠింతురుగాక! ఈ రెండు గ్రంథములు వలయువారును నిడుబ్రోలువాసులగు శ్రీ జి. లక్ష్మీనారాయణ ఎమ్. ఏ. గారికి వ్రాసి బడయుదురుగాక!

ఆంధ్ర దశరూపకము క్రౌను సైజు 125 పుటలు వెల రు. 0-8-0 లు. గ్రంథకర్త శ్రీయుత మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు, ప్రకాశకులు వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండు సన్సువారు 297 ఎస్ప్లనేడు, చెన్నపురి. సంస్కృతభాషలో ధనంజయ

మహాకవి రచించిన దశరూపకము గ్రంథమున కాంధ్రానువాదము. ఈ గ్రంథము విల్సను మొదలగు వాంగ్లపండితుల ప్రశంసబడసినది. ప్రస్తుత నాటకకవీశ్వరు లిట్టి గ్రంథముల నొకసారి పఠించి నాటక రచనకు పూనుకొన్నచో నుపయుక్తముగా నుండును. అట్లు చేసినచో, తక్కిన అప్రధాన విషయముల సంగతి యెట్లున్నను, పాత్రోచితి, రసౌచితి, కథౌచితి గలిగి అవి రాణించగలవు. ఈ ప్రధానోద్దేశ్యముతోనే గ్రంథకర్తగారు దీనిని రచించిరి.

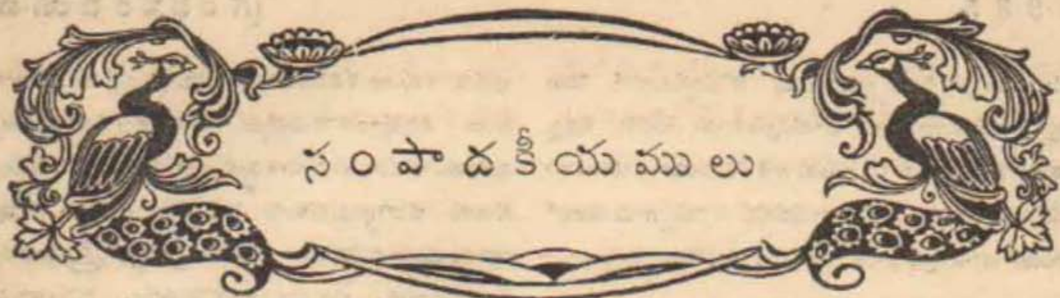
సీటిబుగ్గ క్రౌను సైజు 15 పుటలు వెల రు. 0-4-0 గ్రంథకర్త శ్రీయుత కాజ రాధాకృష్ణశాస్త్రి గారు, చిమ్మనగిరిపేట, మచిలీపట్టణము. శ్రీఘమూరి దుర్గాప్రసాదు గారి అకాలమరణమువలన కవిగారికి కలిగిన మనోవేదన యిందు పద్యములరూపమున వాపోవంబడినది. పెండ్లినాటికే కథానాయకుని ధర్మపత్ని కతని మరణవృత్తాంతము "గుండియ క్రింగ సాగిన" యగ్నిరూపమున విశదమయ్యె ఆమె పెండ్లి మానకుండుట, "ఇలను సావిత్రియాట యీ యిందువదన కందునా" యని తల్లి నిశ్చయించుకొననేగాని సంబంధము తప్పించకుండుట, ఇంచుమించు మరణసమీప కాలమునకే పతి వేటకేగ గోరినప్పు డామెయు అతని నొప్పించి వేటకుబోవుట, అతనప్పుడు పాముకాటు వలన మరణించియు, తాను గర్భవతియైయున్న కారణమున జీవించి మగశిశువును గాంచి పట్టుమగట్టి తనఋణము భర్తకటు తీర్చుటయు ఇందలి యితివృత్తము. ఈ కథవలన కవిగారికి హిందూ వివాహములు శ్రీ సావిత్రీ వివాహమువలె విధాతృనిర్ణయములు గాని కేవల మానవోద్దేశపూరకములు కావనియు, ప్రాజ్ఞులు రానున్న కష్టసుఖము లెరింగికూడ విధాతృనిర్ణయములని తాము విశ్వసించిన దానికి కట్టుబడి యుండుట మానవకర్తవ్యముకాని దాని నతిక్రమించి సుఖింపగోరుట ఒక వ్యర్థవాంఛయనియు, మానవజన్మమునొక్క ప్రధానకర్తవ్యము సుఖములు గుణించుకొని కూడబెట్టుకొనుటకంటెకూడ దుఃఖముల నూహించి అనుభవింప సంసిద్ధులగుట యనియు, ఇట్టి చర్యలవలన కడుపులుడికిపోయినను, కన్నీరు కాల్వలై పారినను 'తనఋణము' తానుతీర్చిన అఖండకీర్తిగాంచినను కలుగక మానదనియు ఒక రహస్యవిశ్వాస ముండవలెను. అట్టి విశ్వాస మిట్టికథలకు ఇట్టి ప్రపంచ సంభవములకును పునాది. మనకట్టి విశ్వాసమున్నను మానినను హిందూమతము ప్రకారము అట్టి విశ్వాసము సమస్తబంధుత్వసంబంధరహస్యమై యున్నదనుట కాటంకము లేదు. కవిగా రిట్టిచిన్న కావ్యములో యీ మహాసూత్రమును సూచకముగా చర్చించినందుకు ధన్యులు. ప్రథమప్రయత్నమయ్యు, గ్రంథము యొక్క శైలి సులభము, సుందరము, శిష్టము.

ఆంధ్రవాచస్పత్యము (7-వ భాగము) 600 మొదలు 664 పుటలవరకు ఒ ఓ ఔ లు అచ్చుల అనుబంధములు కలిగియున్నది. వెల 0-8-0 ఇందుతో అచ్చుల సంబంధమైన వాచస్పత్యభాగము ముగించబడినది. ఎనిమిదవభాగమునుండి క కారము మొదలగు హల్లులు ప్రారంభింపబడును. ఇందు సుమారు 36 పుటలు అనుబంధపదములు. వీనిలో పెక్కు జ్యోతిష, చారిత్రక వైద్యసంబంధమైన పదములకు సుబోధకమైన విపులార్థములు, కొన్నికొన్ని పాతకములకు శాస్త్రోచితప్రాయశ్చిత్తాదికములు, బ్రాహ్మణాది జాతులలోగల అఖండనాడీభేదములు మొదలగు ధర్మశాస్త్రవిషయము లనేకపదముల కర్థరూపమున తెలుపబడినవి. చందాదారులు పోషకులు మొదలగువారు రాబోవు భాగములకుగూడ వీనికివలె మిక్కిలి ఆదరణ మొసంగుదురుగాక! ఇట్టి ఉద్గ్రంథరచయితలకు తద్రచనా సందర్భమున కొన్ని స్ఖలనము లచ్చటచ్చట కలుగుచుండుటయు, వానిని అంత్యమునందు సవరించుచుండుటయు, సహజము. అట్టి స్ఖలనములు మొదలగునవి అచ్చటచ్చట కలవను సంగతి పాఠకులు తత్తరపడవలసిన విషయము కాదని

రెల్లరును గుర్తించి ఆదరణము నొసంగుటలో వెనుదీయకుందురుగాక అని వాచస్పతిగారు చేయు విన్నపము నెల్లరును మన్నింతురుగాక! చందాదారులుగా చేర కోరువారు కాకినాడదగ్గర కరప గ్రామములో నుండు వాచస్పతిగారికి వ్రాసుకొనవలెను.

శ్రీరామ విజయము (కళ్యాణకాండము) డెమ్మీ 1/8 సైజు 190 పుటలు వెల రు. 1-0-0 గ్రంథకర్త శ్రీయుత కాశీభట్ట సుబ్బయ్య శాస్త్రిగారు, కాకినాడ.

పూర్వము గ్రంథకర్తగారు పూర్వకాండములో ఇక్ష్వాకువంశ చరిత్రమును నవల రూపమున వ్రాసిరి. ఇందు శ్రీరామచంద్రుని పుట్టువు మొదలు కళ్యాణానంతరమువరకుగల కథను వ్రాసినారు. రామాయణకథ తెలిసినవారు భారతదేశమున లక్షలకొలది జనులున్నను, ఇంతపూర్వాపరసందర్భోచితముగ తెలిసినవారుగాని వ్రాసినవారుగాని లేరని చెప్పవచ్చును. ఒక్కొక్క వ్యక్తియొక్క మూడు నాలుగు పూర్వజన్మముల చరిత్రలు ఆయాసందర్భమున వచింపఁబడుచుండుటచేత, రామాయణములో సామాన్యదృష్టికి దోచు అనేక అసందర్భములు తొలగి సర్వమును ఒక సుసందర్భమహాకావ్యమువలె దోచును. సామాన్యదృష్టి కీశ్వరసృష్టి అన్యాయపూరితముగ దోచు ఈ యుగములోగూడ ఇట్టి సద్గ్రంథ పఠనము వలన యీ కాలపు టనేకానర్థములకు ఆయావ్యక్తుల పూర్వజన్మదోషములు కారణములైయుండునను నమ్మకము కలిగి, ప్రస్తుతము చెలరేగుచున్న పరస్పర ద్వేషములు విద్యాధికులలో నశించి, ధర్మబుద్ధిబలిసి, ప్రపంచసమన్వయానుకూలమైన స్నేహము వర్ధిల్లగల అవకాశములు కనిపించక మానవు. గ్రంథ మామూలాంతము నిరహంకారచిత్తుల శాశ్వత ప్రవర్తకసూత్రములను, అహంకారసూత్రుల అజ్ఞాన క్రౌర్యములవలన గలుగు సర్వానర్థములను వెల్లగక్కుచున్నది. ఇట్టి కావ్యములు రచించుట శ్రీ సుబ్బయ్యశాస్త్రిగారివలె సర్వసమబుద్ధి, సంప్రదాయగౌరవము, ధర్మశాస్త్రగౌరవము మొదలగు సద్గుణములు గలవారికేగాక, అహంకారపూరితులగు గ్రంథకర్తలకు సాధ్యము కానట్లు తోచెడిని. ప్రస్తుతపాఠశాలలచదువు లెన్నియైన నేర్పుచున్నవికాని విద్యార్థుల కిట్టి దివ్యదృష్టి కుపయోగించుసాధనలు కలిపింపఁజాలకున్నవి. కారణము అట్టి సమర్థత కవీంద్రులకు లేమియే కాబోలును. ఇట్టిగ్రంథములను విద్యార్థులెల్లరికి పఠనీయములుగ నియమించినను వారికి విశేషము చిత్తసంస్కారము కలిగి, ప్రస్తుత ప్రపంచ మనుభవించుచున్న అనేక జాతీయారిక సాంఘిక అల్లకల్లోలములకు శాంతమగు సంస్కారణములు తోచకపోవు. కాని ప్రస్తుతప్రపంచ మిట్టి దివ్యదృష్టిని ఏవగించుకొనుచు తమ అహంకారసిద్ధాంతముల మూలముననే వర్తించి పరిస్థితులను మఱింత అల్లకల్లోలము చేయుటకే గడగుచున్నది. ఇట్టి గ్రంథములను పఠించుటవలన వేయింటికి పదిమంది యైన నిట్టి నిర్మలచిత్తులుసాధుమి లోకమునకు నూతనకళ్యాణ కాండము లొనగూర్తురనుటకు సందేహము లేదు. లోకమువిన్నను వినకున్నను, జనులిట్టి ధర్మశాస్త్ర పురాణగ్రంథముల భావముల నాదరించినను ఆదరించకున్నను, శాస్త్రిగారు తమ పురాణపరిశోధనఫలితముల నిరంతరముగా నుపయోగించి, తపోనిధానమువలె తమ రచనలను తాము సాగించుచుందురుగాక యని హెచ్చరించుచున్నాము.

క్వెట్టానగరనాశనము:—

క్వెట్టానగరమును నిర్మించి నూరేండ్లయినది. దాని నూరవవార్షికోత్సవము యీ సంవత్సరము మే యి 31-వ తేది అదియెట్లు పరిణమించినదో మనము చూచుచున్నాము. 'శతవర్షములదాక మితము చెప్పిరిగాని' యని కవీంద్రుడు చెప్పినట్లు ఈపట్టణము నూరు సంవత్సరములు జీవించి 3 గంటలలో మటుమాయమైనది. సుమారెనుబదికోట్ల రూప్యములు విలువగల ఆస్తి నశించినది. అరువదివేలుజనులు మరణించిరి. గాయపడి పైపట్టణములలోని అస్పత్రులకు గొనిపోబడు వారి సంఖ్యకు మితములేదు. శవములను గుట్టలుగా ప్రోగుపెట్టి పాతుచున్నారు. దుర్గంధము కొట్టుచున్నది ప్రాతనగరమెల్లయు.

కొన్ని డేరాలు కట్టుకొని మిలిటరీవారు చచ్చినవారిని పాతుట, గాయపడినవారిని అస్పత్రుల కెగుమతిచేయుట మిగిలినవారికి ముష్టి, గుడ్డ మొదలగు వానిని సరఫరా చేయుట, పైవారి రానీకుండుట మొదలగు పనులొనరించి ప్రశంసలు బడయుచున్నారు. ఇప్పటికిని ప్రతిక్షణమును భూమి గడగడవణకుచు ఏక్షణమున తిరగబడునోయని బెంగ పుట్టించుచున్నది. పట్టణమునుగునబడిన వెండి బంగారములు మొదలగునవి కెలికిపైకితీసి యెవరివి వారికిద్దురా అని కొందరు బెంగలు పెట్టుకొనుచున్నారట. ఈనగరమును పునర్నిర్మించుటయో, లేక వేఱేనగరమును కట్టుటయో ఇంకను నిశ్చయముకాలేదు. నగరనిర్మాణమునకేమి, గాయపడినవారి దేహచికిత్సలకేమి, చనిపోయినవారిని దహించుటకేమి, నిరాధారులకాదరువు కనిపించుటకేమి హద్దులేనంత ధనమావశ్యకమైయున్నది. భూకంపపు బాధపడని ప్రాంతముల వారీ ధనమును విరాళముగపంపి వారి సానుభూతి చూపుచున్నారు. అయినను దారిద్ర్యపీడితంబైన యీభారత భూమినుండి మనమనుకొన్నంత ధనమెట్లువచ్చునో ఊహింప సాధ్యముకాదు. ఏటేటా భూకంపములు, కఱవులు, వరదలు మొదలైన ఉపద్రవములు వచ్చి అనేకమందియొక్క రక్తమాంసప్రాణాదులను, తక్కినవారి గింజగిట్టబట్ట పాత ధనాదులను ఈవిధముగా హరించి శల్యములుగామార్చుచున్నందుకు భారతీయులెట్టి పాపమొనర్చియుండిరో మన మెఱుగము. ఈకష్టము లెన్నాళ్లింకాపడవలెనో పరమేశ్వరునికే యెఱుక! దానధర్మశీలములకు ప్రసిద్ధికెక్కిన భారతపుత్రులెల్లరును తామునిగిల్చి

పంపించగల యంతవరకు యీసహాయనిధికి సహాయము చేయుదురుగాక ? బ్రిటిషుగవర్నమెంటువారు 50000 పౌండ్లను, ఆస్ట్రేలియా గవర్నమెంటువారు 10000 పౌండ్లను, తిరువాన్కూరుమహారాజావారు 10000 రూపాయిలు హైదరాబాదునైజామువారు 15000 రూపాయిలు కాశ్మీరమహారాజావారు 10000 రూపాయిలు యీవిధముగా భూరి విరాళములను గురిపించుచున్నందుకు వారి కెంతయు కృతజ్ఞులుగానున్నాము.

జ్యేష్ఠమాసగోష్ఠి:—

ఈ పత్రికాసంపాదకులగు శ్రీ యుత గుమ్మిడిదల సుబ్బారావుగారు శ్రీ గోపాలకృష్ణుని జయంత్యుత్సవ సందర్భోచితముగ సంచికను 44 పుటలకు పెంచి వివిధవిషయములఁ దాము చర్చించియు ఆంధ్రరత్నము యొక్క దివ్యవాక్కులను, భావములను, ఉపదేశములను 'సాధ'నాది పత్రికాచయము నుండి సేకరించియు, విద్వత్శిఖామణు లీయుత్సవమున కాశీర్వచనపూర్వగముగ నొసంగిన శుభసందేశముల పొందుపరచియు పాఠకలోకమున కపూర్వమగు విందొనగూర్చినారు. జయంత్యుత్సవముయొక్క ప్రధానార్థము పుణ్యచరితులు భౌతికమాత్రముగా కాని మరణింపరనియు, సత్యముగా వారమృతమూర్తులనియు, వారిలీలలను, చర్యలను, భావములను మనము వినునప్పుడెల్ల వారు మన కన్నులకు కట్టినట్లువచ్చి నిలచి ధర్మోపదేశబోధకులై ఉత్తమమార్గములకు దారి చూపుచుందురనియు. ప్రపంచము నేటి వరకు పొందుచున్న సత్పరిణామమెల్లయు వారి సంకల్పముల ఫలితమేయనియు నై యున్నది. ఈ ప్రమాణమునుబట్టి చూచినచో, ఈ యాధునికయుగములో ఆంధ్రరత్నమువలె రత్నతుల్యములైన భావతరంగముల నుచ్చరించి ప్రజలనుత్సాహపరవశులను దీక్షాసక్తులను నొనరించి కార్యరంగమున కురికించిన నిష్కలంక త్యాగమూర్తి యెవ్వరును నుదయింపలేదని చెప్పవచ్చును. అతని సమకాలికుల కాతనొసంగిన ఆనంద సముద్రములో నీదులాడుచు, అప్పుడు కలిగిన క్లిష్ట సమస్యలలో తన్నుకొనుచు, అతనినిగూర్చి సాధారణభావములలోనే తేలుచుండుటకే తప్ప అతని సంపూర్ణమాహాత్మ్యమును గుర్తించుట కనకాశము లేకపోవచ్చును. కాని అతని జీవితానంతరముకూడ అతని భావములు సందేశములు పఠనీయములై ప్రశంసనీయములై అనుసరణ నీయములై యుండుటయే, అతని జయంత్యుత్సవము శ్రీరాముడు, శ్రీకృష్ణుడు, శంకరాచార్యుడు, రామానుజాచార్యుడు మొదలగువారల జయంతులవలె ప్రపంచమున్నన్నాళ్లు శాశ్వత స్మరణీయమని యెల్లరకును స్పష్టము అగుచున్నది. సకలజాతుల మతస్థుల సమభావసుస్నేహములు; రామదండువలె ఈశ్వర సేవాపరాయణ కృత్యములు; మానవులకు ఆకలిదీర్చుచరకా, ఆనందమునుగూర్చు లేఖనులు; రాజకీయాశయములు మొదలగు వానినిగూర్చి అతనికిగల అభిప్రాయములనెల్ల అతని దివ్యవాక్కులనే యేర్చికూర్చి హృద

యములలో పాతుకొనునట్లు అచ్చొత్తించి సంపాదకులీ సంచికను ప్రకటించినకతన గోపాలకృష్ణుని మూర్తిభాతికశరీరముతోను, భాసురమందహాసములతోను ప్రజ్ఞాచాతుర్యములతోనుగూడ మనలో తిరిగీ తాండవించుచున్నట్లు పాఠకులకు గోచరమగుచున్నది. ఇదివరకిట్టివి ఆరుజయంతులు గోష్ఠివారి వల్లను యితరులవల్లను ఆంధ్రదేశముననెల్ల జరిగినవి. ఈజయంతి ఆంధ్రజాతీయతకు లక్షణమై యేటేట అనంతకాలమువరకు జరుపబడి ఆంధ్రుల పరిశుద్ధసేవాదీక్షాపరుల నావరించును గాక. రాధాకృష్ణునువంటివారు సమయమునకు జ్యేష్ఠశుద్ధ పంచమినాటికి రాగలిగినను రాలేకున్నను చీరాల వాస్తవ్యులు చిన్నతనముపొందక, గోపాలకృష్ణుని జయంతిని దివ్యతమముగ జరిపినందు కెంతయు ధన్యులు.

ఆయుర్వేద పశు చికిత్సాలయము:—

ఆంధ్రదేశములో పల్లెగ్రామములలో జనులకే సరియైన వైద్యసహాయము చిక్కకున్న సంగతి యెల్లఱకుఁ దెలిసినవిషయము. అట్టియెడ పెంపుడుజంతువులు మందుమాకులు లేక అంటువ్యాధులపాలై యెన్నెన్ని యేటేటా మరణించుచున్నవో చెప్పఁజాలము. కాలముచూచిన క్రొత్తాప్రాతల బేసందయి యున్నది. పూర్వకాలములో వైద్యపండితులు తక్కువైనను, అన్నిగ్రామములలోను అన్నిజాతులలోను మనుజపశువైద్యానుభవము లున్నవారు కొందఱుండెడివారు, వారివల్ల నుభయులకు నెంతో కొంతసేవ చేకూరెడిది. వారికి తెలిసినది దేశీయవైద్యము.

ఇప్పుడా ఆంగ్లవైద్య పాఠశాలలు లేచినప్పటినుండి వైద్యములో అప్పటికంటె పాండిత్యము హెచ్చియుండవచ్చును. కాని ఆపండితులు నలుగురు పట్టణములలో పెద్ద ఉద్యోగములలోనో పూర్తిగా నిరుద్యోగములలోనో జీర్ణించుచున్నారు. వారి చదువా, విదేశీచదువు, మందులా విదేశీ మందులు, ప్రభుత్వమువారు ఆస్పత్రులలో ఉచితముగా ఇచ్చి నిమ్మళింపజేసిననేతప్ప, ప్రజలకు కొనుక్కొంటకే శక్తిచాలదు. గవర్నమెంటువారు ఎట్టిదాతలైనను, మెహర్బానీగా కొందఱికి మందులిప్పించుటతప్ప రోగులెల్లరిని పరిశీలింపఁ గలుగుటయే దుస్తరము. కాని ఈమందుల ప్రాబల్యము హెచ్చుచున్నప్పటినుండియు, అవి అందరికిని అందగలుగుచున్నను మానుచున్నను, అందినవారికైనను శాశ్వతముగ నిమ్మళించుచున్నను మానుచున్నను; గ్రామములలో ఇదివరకు వైద్యపండితులుగా కాకున్నను అనుభవజ్ఞులుగానైనను ఉండి, అనేకమందిజనులకు, జంతువులకు మందుమాకు లిచ్చుచుండువారి ప్రతిభ తగ్గిపోయినది, వారిసంఖ్యయు తగ్గినది, వారివద్దకు పోవువారిసంఖ్యయుతగ్గినది.

ఇట్లు గ్రామములను నగరములను వేనిని జూచినను అటు ఆయుర్వేదము నశించి, ఇటు ఆంగ్లమందు లందక లక్షోపలక్షలజనులు, జంతువులుకూడ కమిలిపోయి నశించుచున్నారు. దీనికి సాయము జనుల దురభ్యా

సములు జీవనవైఖరులు తొంటికంటె చెడుగులై అవసీతిప్రపనములై నందువలన రోగముల సంఖ్యయు హెచ్చినది. ఏ పల్లెటూరిలో ఏ జబ్బుచేసినను వెంటనే రైలుబండీలెక్కించి బంధుమిత్రులందరు వానిని ఏపెద్దపట్టణపు జనరలుఆస్పత్రికో మోసుకొనివచ్చి బోలె డంతడబ్బు దండుగపెట్టుకొని బ్రతికించుకొన వలసియున్నది, లేకున్న చంపుకొనవలసి యున్నది. ఇట్టి దురాగతములు తీరవలెనంటే విదేశీమందులు కాఅుచౌకవై ప్రభుత్వము కొని ప్రజలకెల్లరకు పంచిపెట్టుచుండవలెను; లేదా, స్వదేశీమందులు స్వతహాగా చౌకవై, యెక్కడపట్టిన నక్కడ దొరకునవై, సులభముగ తయారుచేయబడునవై బహుమందిచే డబ్బు దండుగలేకుండ నేర్చుకొన బడునవై యుండుకతన వానియందు విశ్వాసమును ప్రజలకు కుదర్చవలెను.

విదేశీమందులు చౌక యౌననుట కల్ల. భారతీయుల ఆయుర్వృద్ధికి భారతీయ ఆయుర్వేదమందులు వైద్యులయొక్క ఆవశ్యమెంతయో యున్నది. ఏదేశములో పుట్టె రోగములు తరచుగా ఆదేశపు మందులతోనే నివారణ కావలెనుతప్ప విదేశపుమందులతో నివారణమగుట చాలా అరుదు. అయినను నాగరికత నేడు విశేషముగబలిసి, ఒకదేశమునుండి ఇంకొకదేశమునకు చిత్రవిచిత్రాభ్యాసములు వస్తువులు ఎగుమతులు దిగుమతుల రూపములతో తిరుగుచు, జనులను దరిద్రులుగా మార్చుచున్నట్లే చిత్రవిచిత్రములగు రోగములుకూడ వచ్చి నిష్పక్షపాతముగ అందరిని పీడించుచున్నకతన, అట్టి సంపర్కరోగముల సంహరించుటకై నను విదేశీమందుల సహాయము, విదేశీ వైద్య పాండిత్యము పెద్దలకు ముందుఅవసరమైదిగువవారికి పిమ్మటగరపఁబడ వలసి యున్నది.

మన ఆంధ్రదేశములో గ్రామములలో ఏటేటా అనేకము పశువులు పెద్దరోగము, దొమ్మ, గురక, గూబవాలుడు మొదలగు అనేకరోగములకు బాల్పడుచున్నవి. దీనిని నిర్మూలింపఁజేయుటకు ఆంగ్లేయశాస్త్రచికిత్సలేకాక అనేకము ఆయుర్వేదచికిత్సలు కూడ చేయించవలసియున్నది. ఇందుకొరకు శ్రీయుత డాక్టరు యేజెళ్ల శ్రీరాములుచౌదరిగారు కృష్ణాజిల్లా అంగలూరులో ఒకచికిత్సాలయమును 1929 లో స్థాపించి అనేకజంతువులను కుదర్చుచున్నారు. కొందరికి యిండ్లకు మందు లంపుచున్నారు. ఎల్లరకు అచ్చుకరపత్రములద్వారా విశేషము ప్రచారము చేయుచున్నారు, పుస్తకములనుగూడ ప్రకటించుచున్నారు. ఈ ఒక్కచికిత్సాలయమునకు సంవత్సరమునకు 6000 పశువులకంటె యెక్కువగా చికిత్సకువచ్చుచున్నవనిన ఇట్టి సంస్థలెన్ని మనఆంధ్రసీమలో నెలకొల్పబడవలెనో పాఠకులూహించుకొందురుగాక!

మరియు ఇందుకొరకొక ఆయుర్వేదవైద్యపాఠశాలనుగూడ అచ్చటస్థాపించి శిష్యులను పండితులుగా తయారుచేసి వివిధజిల్లాలకంపి, అక్కడ చికిత్సాలయముల నెలకొల్ప బూను

నట్లు ప్రోత్సాహించుచున్నారు. స్థానికసంస్థలు, జమీందారులు, పెద్దరైతులు మొదలగువారు విరాళములనిచ్చియు, విద్యార్థులకు ఉపకారవేతనములనిచ్చియు ఈపాఠశాలను పోషింతురుగాక !

ఆంధ్రదేశరైలు ప్రయాణీకులసంఘము:—

ఈ సంఘమువారు 1928 మొదలు 1934 అంతమువరకు ఒనరించిన చర్యలనుగూర్చి పన్నెండుపుటల నివేదికనొండు ప్రకటించినారు. అందు సుమారు ఏబదిరకముల చర్య లుదహరింపఁబడినవి. ప్రయాణికులకు సాధారణముగ కలుగు కష్టముల నేకములు దిగువ ఉద్యోగస్థులు, కూలీలు, లైసెన్సుదారులు మొదలగువారివల్లనే కలుగుచుండును. రైలునడుచుచుండగ తొందరలోనో, బండి యెక్కినవెనుక యిబ్బందులలోనో, మరేసందర్భముననో వారు లొంగిపోయి వారికి చిన్నచిన్న లంచపంచములిచ్చి వానిని తీర్చించుకొనుచుందురు. పిమ్మట నైనను పైవారికి ఈవిషయములు రిపోర్టుచేసి మరి యెన్నడును కలుగకుండ కాపాడుకొనగల దూరాలోచన మనదేశస్థులకు తక్కువ. ఏదో యెప్పటిబాధ అప్పుడుపడి, తరువాత అది మరచిపోదురు. కాని సూర్యదేవర సంజీవరాయణింగారు మొదలైనవారు పదిమందివలె అట్టులూరుకోక ఒకసంఘము స్థాపించి, దాని సమావేశములు పెక్కుచోట్ల జరిపి, ఎక్కడెక్కడ జరుగుచున్న అవకతవకలను గూర్చి రిపోర్టులను తెప్పించుకొని, వానిపై అధికారులకు వ్రాసి నివారణకు బూనుకొనునట్లు నిర్బంధించుచున్నారు. ఈ నివేదికచదివినచో, ఇట్టి సంఘముయొక్క ఆవశ్యకత యెంతయు విశదముకాగలదు. వీరి ప్రయత్నము నాంధ్రులెల్లరు ఆశీర్వదింతురుగాక !

EDITED, PRINTED AND PUBLISHED BY
DR. K. N. KESARI AT THE LODHRA PRESS EGMORE, MADRAS.